

Ukrajnai választások és magyar érdekvédelem 1989—2008 között

BEVEZETŐ

A választások hatása az érdekvédelemre a demokratikus rendszerekben viszonylag egyszerűen érvényesül: minél több szavazatot szerzett valamelyik párt a választásokon annál nagyobb az érdekérvényesítő potenciálja. A kárpátaljai magyar érdekvédelem azonban olyan viszonyok között működik, amikor nem beszélhetünk az ideáltipikus demokráciát megközelítő berendezkedésről, az érintettek pedig egy nagy ország elenyésző arányú nemzeti-etnikai-kisebbségét képezik.

A Kárpátalján élő magyarok érdekvédelméhez is politikai potenciálra van szükség, amit nyilvánvalóan befolyásolnak az ukrajnai parlamenti és helyhatósági választások eredményei. Az arányokból adódón ugyanakkor, a magyar politikai érdekvédelemmel foglalkozó szervezetek választási eredményei önmagukban nem biztosíthatnak alapot valamilyen, a többségi társadalom által egységesen elutasított célkitűzés megvalósításához. Másfelől viszont, az ukrán politikai élet is plurális, ahol az erőviszonyok folyamatosan változnak a parlamenti és elnökválasztások következtében.

Az erőviszonyok átrendeződései az ukrán politikában és a Magyarország által nyújtott diplomáciai (és egyéb) támogatás esélyt nyújt a tényleges, az alibi és/vagy megélhetési politizáláson túlmutató érdekvédelemre. A közösségnek mind a központi ukrán hatalom, mind a kárpátaljai közigazgatás, mind Magyarország vonatkozásában vannak érdekei.

Miben is állnak ezek az érdekek? A politikai érdekvédelem alapvető feladata, hogy meghatározza ezeket. A gyakorlatban azonban Kárpátalján az érdekvédelem a kezdetektől sokszereplős volt, még ha a szervezeti szinten is manifesztálódó pluralitás csak '94-től jelentkezett. A kárpátaljai magyar érdekképviselőt tényleges, '94-től pedig hivatalos kétpólusossága a közösség alapvető érdekeinek a meghatározását is viták tárgyává teszi. Természetesen fel lehet sorolni olyan célokat és ügyeket, amelyek mentén — legalább verbális szinten

— egyetértés mutatkozik. Itt azonban a hivatalos deklarált elveken és programokon túl a konkrét lépések tényleges hatásait is figyelembe kellene venni. Érdekes lehet például a két tábor oktatáspolitikai nyilatkozatainak és lépéseinek összevetése. Mindez azonban meghaladja az adott elemzés kereteit.

Az érdekvédelem tárgykörét leszűkítem annak egy elemére, amellyel kapcsolatban tényleges egyetértés van az összes érintett között. Ez pedig az érdekérvényesítéshez szükséges hatalmi pozíciók megszerzése és kontrollja. A téma ilyen formában történő behatárolása lehetővé tesz egy maximálisan instrumentális megközelítést. Így ugyanis elkerülhető, hogy egy megkonstruált értékrendszerhez kelljen mérni tényleges politikai aktorok szereplését.

A kárpátaljai magyar érdekvédelem sarokpontjainak tekinthető hatalmi pozícióknak és az ellenőrzésükért folytatott politikai versengésnek is megvannak a maguk sajátosságai. A sajátosságok kibontása legkézenfekvőbb sémájának egy egyszerű időrendi megközelítést tartok. A kárpátaljai magyar érdekvédelemnek az 1989 — 2006 közötti teljes vagy teljességre törekvő leírása nem lehet cél. A terjedelmi okokon túl zavaró tényező még a történések aktuálpolitikai jellege, ennek következtében a napjainkban is folyó politikai versengésben résztvevők szempontjainak túlzott érvényesülése.

Az anyagot három részre osztom. Az első blokkba a két első parlamenti és helyhatósági választás tartozik. Több szempontból is indokolni lehet ezt a csoportosítást. Az első ilyen, hogy mindkettő többségi rendszerben zajlott, vagyis mind parlamenti, mind helyi szinten szavazóközetekben induló egyéni jelöltek küzdelmén dőlt el, ki milyen felhatalmazást tudott kapni a választóktól. Ezen a két első választáson a magyar érdekképviselő pluralitása még nem jelent meg teljes mértékben, hiszen a KMKSZ szakadása a '94-es választások után következett be, a szervezeten belüli törésvonalak azonban ezt már megelőlegezték, a választási eredmények pedig egyértelműen illusztrálták.

A következő csoportot az 1998-as és a 2002-es választások alkotják, amelyek vegyes rendszerű választási szisztéma keretei között zajlottak két hivatalosan is szembenálló magyar politikai csoportosulás részvételével. Itt

lehetőség nyílik a programok és a kampányok összehasonlítására. A két választás között is bekövetkeztek változások, amelyek közvetlen hatással voltak a végeredményre. Külön újszerű tényezőt jelentett az ukrainai pártpolitika direkt belépése a kárpátaljai magyar politikába.

A harmadik rész a 2004-es elnökválasztástól a 2007-es előrehozott parlamenti választásokig tartó időszakot öleli fel. A 2004-es a negyedik elnökválasztás volt, a téma szempontjából azonban egyedül ez releváns abból az okból, hogy először vettek részt a kampányban a konkurens magyar csoportosulások. A 2006-os helyhatósági választás különleges esemény abból a szempontból, hogy a két magyar szervezet által alakított pártok listáira szavazhattak az itteni magyarok. A legitimitás tisztázására tehát egy teljesen tiszta politikai közeg állt rendelkezésre. A 2007-es előrehozott pártválasztás a 2004-es elnökválasztás analógiája volt abból a szempontból, hogy a magyar résztvevők különböző ukrán tényezők szövetségeseiként álltak egymással szemben. Egyúttal ez volt az utolsó ilyen jellegű megmérettetés.

A kárpátaljai magyar politikának sajátos vonása az erdélyi vagy felvidéki viszonyokra jellemző de facto képviseleti monopólium hiánya. Az érdekképviselet pluralitása kiélezi a legitimitás kérését. Ennek egyik legfontosabb vonatkozása az, hogy a magyar kormányzat hogyan kezeli az ügyet. A témának tehát van egy ilyen sajátos külpolitikai vetülete is: a magyar politika beavatkozásának alakulása a választási eredmények függvényében.

Az ukrainai választási rendszer egészének átalakulásai, különösen ha ebbe a parlamentin kívül a helyhatósági és elnökválasztásokat is figyelembe vesszük, önmagában is igen terjedelmes anyag, amelyből így a kárpátaljai magyarok részvétele szempontjából releváns részek szelektálását kell előzetesen megejteni. A választási eredményeket tartalmazó adattömegben belül is előszelekcióra lesz szükség. A falusi szintű önkormányzati választási eredmények például, nyilvánvalóan nem férnek be a téma adta keretbe. A konkurens politikai erők közötti politikai küzdelem leírása a harmadik terület, amelyet a témához való igazodás miatt csak részlegesen lehet kifejtteni.

A magyar érdekvédelmi szervezetek választási szereplése és annak következményei az érdekérvényesítés lehetőségei tekintetében egy kompakt, jól körülhatárolható és viszonylag jól illusztrálható téma. A vonatkozó törvények, választási eredmények, pozícionyerések azonban önmagukban nehezen értelmezhetők, legalábbis egy demokratikus-jogállami séma alkalmazásával nem állnak össze egységes egészzé. Ezért szükséges néhány kiegészítő magyarázó koncepció beiktatása az elemzésbe, amelyek az ukrainai politizálás sajátosságaira vonatkoznak.

A téma magja természetesen a kárpátaljai magyar politika főáramának a bemutatása. Úgy vélem, az egymást követő választásokat megalapozottan lehet egy politológiai elemzés gerincének tekinteni. Ezek módszertani szempontból is zsinórmértékül szolgálhatnak, amelynek segítségével el lehet dönteni, az elemzés melyik mellékszálát, milyen hosszan kell követni.

Alkalmas lehet-e az általam ajánlott téma valamiféle szabályszerűségek, esetleg a jövőben is érvényesülő tendenciák tetten érésére? Úgy vélem igen, de magam nem akarok messzemenő következtetéseket levonni. Inkább a sajátosságok bemutatására fogok törekedni, mint a törvényszerűségek feltárására. Sajátosság alatt egy ideáltípusított jogállami keretek között működő plurális demokráciához viszonyított eltérést értek, ahogy arra eddig is utaltam. Az elemzésnek ez a perspektívája is tartalmaz inherens értékelvűséget ennek kiiktatása azonban, vagy az erre tett kísérlet a politológia jelenlegi uralkodó (strukturalista-funkcionalista-emancipatórius) paradigmájával való szakítással járna, ami nem célom.

A dolgozat némely következtetését előzetesen is jelezni lehet, mivel azok mintegy maguktól következnek a téma lehatárolásából. Nyilvánvaló, hogy az ukrán választási törvények és a tényleges gyakorlat átalakulásai befolyásolták a magyar érdekvédelmi szervezetek lehetőségeit a választási részvétellel és a megszerezhető mandátumokkal kapcsolatban. Világos, hogy az ukrainai választásokon való részvétel egyik fő tétje az egymáshoz képesti erőviszonyok tisztázása volt. Mindezeket a folyamatokat igen erőteljesen befolyásolták külső - ukrainai és magyarországi - erőközpontok. El lehet mondani, hogy az adott időszakban

végbement egy folyamat, amit a kárpátaljai magyar politika integrációjának lehet tekinteni az ukrán nagypolitikába és a magyarországi un. nemzetpolitikába.

Az elemzés célja nem az, hogy a fenti evidenciának tekinthető általános megállapításokat illusztrálja, hanem az okok és módok némely lényegesnek tűnő sajátosságának bemutatása. Fontosnak tartom néhány, a tárgyhoz tartozó, de különböző okokból az adott keretek között ki nem fejthető téma megjelölését.

Az elemzéshez felhasznált anyag eléggé magától értetődően következik a témából: a vonatkozó törvények, választási eredmények, az érintettek szignifikáns megnyilvánulásai illetve a kampányokkal, szövetségkötésekkel, ellentétekkel kapcsolatban az ukrainai és magyar politika ráhatását dokumentáló anyagok. Fellelhetőségi helyük főleg a kor kárpátaljai magyar sajtója, a magyar szervezetek kiadványai, az ukrán hatóságok dokumentumai. Elméleti jellegű szakirodalmat a használt fogalmi apparátus, valamint az általános politikai környezet leírásához használok fel. Monografikus elemzés az adott témakörben nem készült, a publicisztikai jellegű elemzések viszont tartalmazhatnak érdekes meglátásokat.

Említést érdemel még az a szempont, hogy a szövegben szereplő események többségének részeseként, mennyire tekinthető objektívnek az elemzésem. A jelenlegi tudós, illetve tudományszociológia számára más rég közhely, hogy a társadalomtudományokban nem lehetséges a szerző által teljesen objektív, minden befolyásoló tényezőtől lehatárolt nézőpont elfoglalása. Az „Isten látószögébe” a társadalmi-történelmi elemzésekkel nem lehet belehelyezkedni.

Az objektivitás a gyakorlatban törekvést jelent a szereplő részéről arra, hogy maximális mértékben számot vessen saját és társadalmi közege elfogultságaival. A magam feladatát ebből a szempontból maximálisan megkönnyítettem azzal, hogy egy teljesen standard politológiai elemzést készítek, amelyhez mindenki más ugyanezeket az adatokat használná fel.

A kárpátaljai magyar politika megérdemelne néhány monografikus kutatást napvilágot láthatnának memoárok nagyobb lélegzetű összegző publicisztikák. A témákat vágó standard politológiai tényanyag rendszerezett formában történő publikálása azonban elengedhetetlenül szükséges.

I. FEJEZET

Magyar érdekvédelem és választások 1989 — 1996 között. A posztszovjet ukrán politikai rendszer vázlatos ismertetése

„A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a Kárpátalján élő magyarok érdekvédelmi szervezete” — így kezdődik a KMKSZ 1989. június 20-i hatállyal bejegyzett alapszabálya, amit a szervezet alakuló ülésén, február 25-én fogadott el.¹ Ettől az időponttól lehet datálni a legújabb kor kárpátaljai magyar nyilvános politikai érdekvédelmét.

Az 1989-es év kelet-közép Európában a rendszerváltás évének számít (1990-el együtt), az akkor még létező Szovjetunióban pedig a gorbacsovi peresztrojka utolsó fázisát lehetett ehhez az évhez kötni. A totalitárius rendszer felbomlása ekkor tette lehetővé, hogy a hatalomtól független, alulról szerveződő struktúrák jogi személyiségre is szert tegyenek.

A szervezet alakulása és bejegyzése között eltelt hónapok mutatják, hogy akkoriban még koránt sem volt magától értetődő egy civil kezdeményezés elismerése. A választott téma szempontjából azonban nem annyira a szövetség

¹ A KMKSZ első alapszabályának szövege. Kárpátalja (M)* 1990. június 23. (4. sz.) 6-7 old. * Két Kárpátalja nevű kiadványról lesz szó. Az elsőt, amely 1990-94-ben jelent meg Miskolcon adták ki, főszerkesztője Mankovits Tamás volt, ezért (M) jelzéssel látom el a hivatkozásokat.

alakulása és bejegyzése körüli történések bemutatása a lényeges, hanem az elemzés időkerete kezdőpontjának a meghatározása.

A kárpátaljai magyar érdekvédelemnek vannak előzményei, amelyek közül a legismertebb az 1972-es, az SZKP KB-ba írott folyamodvány megírása, aláírása és eljuttatása körüli szervezkedés.²

Ez azonban a többi hasonló jelenséggel együtt nem érte el a nyilvános politizálás szintjét, egyszerűen azért, mert nem volt nyilvános politika, hiszen a nyilvános politizálás központi eleme a választási részvétel, az aktív versengés a demokratikusan betölthető államhatalmi pozíciókért.

A KMKSZ volt az első magyar szervezet, amely ezt megtette, mégpedig az 1990-es még a Szovjetunió fennállása idején megtartott választásokon. Akkor történt meg először, hogy több jelölt között lehetett választaniuk az egy jelöltre való leszavazáshoz szoktatott polgároknak.

Mindez indokolja, hogy az elemzés kiindulópontjául ne Ukrajna függetlenné válását (1991), vagy annak az első választását (1994-et), vagy a magyar politikai érdekvédelem szervezeti pluralizálódását vegyem kiindulópontul, hanem az első önszerveződés útján megjelenő politikai szervezet megalakulását. Az átmeneti időszak körülményei rányomták bélyegüket a korszak szervezeteire, kettősséget, keverék-jelleget kölcsönözve azok működésének. Itt van mindjárt a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség politikai jellege. A megnevezés egy kulturális egyletre utal inkább mint egy pártra. A szervezet akkori alapszabálya és programja is az oktatás, nyelvhasználat, hagyományápolás stb. körül forog. Sőt, az akkori szervezeti élet résztvevői folyamatos vitákat idézhetnek fel, amelyek a szövetség tényleges, illetve kívánatos jellegéről szólnak. (Lásd a '90-es közgyűlés vitáját a névváltoztatásról.)³

A szervezeten belül zajló folyamatok nyilvánvalóan determinálták a történéseket. Azok feltárása azonban csak abban az összefüggésben tartoznak az

² KISZ '94 március 19. IV. old.

³ Kárpátalja (M) 1990. május (2. sz.) 3. o. Egyelőre marad a régi név KMKSZ

elemzés tárgyához, amennyiben a választásokhoz kapcsolódó események közvetlen magyarázatául szolgálnak.

Az 1990-es választásokkal is ez a helyzet, a Szövetségen belüli viszonyok vázolása nélkül érthetetlen, miért épp úgy viselkedett a szervezet a választásokon, amit annak eredményei ismeretében konstatálhatunk. Úgy is exponálható az összefüggés, hogy a választási részvétel szolgál indikátorként a szervezet belső viszonyainak felvázolásához. Módszertani szempontból nem egyszerű következetesen kitartani a lehetséges megközelítések között: a politikai folyamatok segítségével magyarázni a választási eredményeket, vagy azokat felhasználni a tendenciák, szabályszerűségek, alapösszefüggések magyarázatául és illusztrációjaként. Igyekeztem arra irányulni, hogy az utóbbi perspektívát — a választási eredményekből kiindulót — érvényesítsem, de teljesen nem lehet kikerülni a perspektívák váltogatását.

Mindjárt az elején szükség van egy ilyen jellegű kitérőre a politikai, jogi, közigazgatási közeg alapvető sajátosságainak felvázolása érdekében.

A kárpátaljai magyar közösség az adott időszakban 154-152 ezer főt számlált. A többi határon túli közösséghez képest — legalábbis statisztikailag — a két népszámlálás (1989-es és 2001-es) között nem csökkent drámaian a létszáma, és Kárpátalja közigazgatási egységein belül sem romlott drasztikusan az arányuk a többi nemzetiséghez képest.

A magyarok tömbben és szórványban élnek. A tömbben kb. 120 ezer, a szórványban kb. 30 ezer ember él. Közigazgatásilag a tömb négyfelé oszlik. A beregszászi járásban 76%-ot, a nagyszőlösiben 26%-ot, az ungváriban 25%-ot, a munkácsiban 8,5 %-át teszik ki a népességnek. Nagyobb létszámú magyar lakosság található Ungváron (8 ezer), Munkácsban (7 ezer), a técsői járásban (5 ezer), Huszton és a huszti járásban (5,5 ezer), a rahói járásban (2,9 ezer)⁴ (1. táblázat). A három utóbbi csoportot szokás felső-Tisza vidéki szórványként emlegetni. Az adott időszakban a közigazgatási beosztás változásai oly módon érintették a magyarokat,

⁴ Novini Zakarpatyja 2003. január 11.. 4—5 szám (2372-2373). A 2001-es népszámlálás létszáma és összetétele 6. old.

hogy előbb Beregszász majd Csap járási jogú városok lettek. Beregszászon 12,8 ezres létszámmal 48%-ot alkottak, Csapon. Említésre méltó folyamat a szovjet érában összevont falvak szétválása, amely az egész időszak alatt tartott.

A közigazgatás négyszintű; a központi állam (a Szovjetunió idején ehhez jött még a szövetségi szint), megye, járások, valamint az alapszintet alkotó városok és falusi tanácsok.

Magyar szempontból a közigazgatási beosztás legfontosabb sajátossága a tömbmagyar vidék olyan járási beosztása, amely mellett csak egy járási szintű egységben alkotnak többséget.

A hatalomgyakorlás sajátosságainak megragadásához figyelembe kell venni, hogy Ukrajna a posztszovjet térség tipikus országaként a szovjet típusú totalitarizmus bomlási folyamatainak hordozója. A kelet-közép európai országokhoz képest, ahol inkább átmenetről van szó, itt a folyamat végpontjaként tételezhető plurális, jogállami keretek között működő demokrácia hiányzik. A hiányt az ország jogrendszerében is tetten lehet érni, ez azonban kevésbé releváns, a mindennapi gyakorlatban még a nyugati szomszédok politikai rendszereinek működéséhez képest is megmutatható drasztikus kontraszthoz képest. A döntő determináns tényező tehát a politikai kultúra, értve ezalatt mind az elit viselkedésében tetten érhető mintázatokat, mind a választói viselkedést. Annál is inkább, mivel a vezető réteghez tartozók tipikus manőverei és a tömegek megszokott válaszreakciói összefüggenek, és többnyire kölcsönösen erősítik egymást.

A Szovjetunió vezető rétegét nomenklatúraelitként lehet meghatározni. Az ajánlott megnevezés alkalmas arra, hogy ezen réteg rekrutációjának bürokratikus jellegét hangsúlyozza. A karrier-lehetőséget a párt, az államapparátus az erőszakszervezetek hierarchiájában való előrejutás jelentette. Demokratikus kontroll híján a folyamatot a felső vezetés ellenőrizte. Az ezzel járó kontraszelekción túl az elitrekrutáció szovjet módja azzal járt, hogy a rendszer működésében túlsúlyossá vált a szokásjog a hivatalos szabályokhoz képest. A klikkesedés, az intrikák, a szokásjog által diktált sémák érvénysülése a döntések

meghozatalakor az uralkodó elit viselkedését meghatározó jellemzők maradtak a posztszovjet térségben.

A fenti képlet keresztülment némi módosuláson. A legfontosabb ezek közül az elit kiegészülése egy üzletemberi-alvilági réteggel. A posztszovjet térség politikai szóhasználatában az újonnan megjelent „vállalkozói” réteg felső részéhez tartozókat oligarcháknak nevezik. A lényeg, hogy az általuk folytatott gazdasági tevékenység kevésbé gazdasági jellegű. A meggazdagodásnak nemcsak a forrása az állami vagyon vadprivatizációja, hanem a későbbi üzletmenet is a költségvetés megcsapolására épül, különféle monopolisztikus sémákon keresztül. Valahogy úgy, ahogy a kapitalizmus kifejezést F. Braudelle használta a normális piaci verseny felett zajló, a politikával összefonódott nagyléptékű extraprofittermelő tevékenység jelölésére.⁵

A legfontosabb eltérések a stabilitás megszűnéséből adódtak. A hektikus, nehezen kiszámítható viszonyok között a karrierrek felgyorsultak, a hierarchiák meglazultak, az ellentétek kiéleződtek. Az előző rendszer idején felhalmozott társadalmi tőke azonban nem értéktelenedett el, csak a fiatalabb (komszomolista) káderek tudták azt hatásosabban kamatoztatni. Az erőszakosabb, nyíltabb összecsapások a különböző klikkek között, valamint a gazdaság fitogtatásának a divatba jövelele nem változtatta meg alapvetően az elit által követett sémákat. Mindenekelőtt azt, hogy a rekrutáció továbbra is felülről vezérelt maradt, a gazdasági vagy politikai vonalon jelentkező új embereket inkorporálták vagy kiszórták. A zárt, kasztszerű jelleg és a nem nyilvános szokásjogi normák általi vezéreltség konstans tényezőnek tekinthetők annak ellenére, hogy a különböző klánok közötti konkurenciaharc egyre inkább szétrázza a rendszert.

Az adott politikai mező sajátosságai és az abban mozgó szereplők habitusa igen szoros, mondhatni egymással dialektikusan összefüggő tényező, ahogy Bourdieu

⁵ a dialectic between a market economy developing almost unaided and spontaneously, and an overarching economy which seize these humble activities from above redirects them and holds them at its mercy. Pp.38. ... capitalism implies above all hierarchy, and it takes up a position at the top of the hierarchy, whether or not this was created by itself. pp.65. Fernand Braudel: Civilization and capitalism 15-th 18-th centuri vol III. The perspective of the World Universiti of California Press, 1992. pp: 38,65.

koncepciójában szerepelnek. Egy-egy mezőre jellemző, hogy a különféle tőkefajták felhalmozásának milyen stratégiai elismertek és így hatékonyak. A premodern társadalmakban (a szerző ezt a kabiloknál szerzett tapasztalataiból általánosította) a társadalmi- vagy tekintély-, vagy még másképp kapcsolati tőke felhalmozása volt a leginkább racionális eljárás.⁶

In analytic terms a field may be defined as a network, or a configuration, of objective relations between positions. pp. 97.; The nation of field presupposes a break with the realist representation which leads us to reduce the effect of the environment to the effect of direct action as actualized during an interaction. pp. 97.; The hierarchy of the different species of capital varies across the various fields. pp.98.⁷

A posztszovjet térség államai uralkodó elitjének habitusa antropológiai kutatásoknak lehetne méltó témája. Az adott elemzés szempontjából azonban elegendőnek tartom a legfontosabb tényezők hangsúlyozását, miszerint a szóban forgó elit kasztszerű jellege abban a habitusban testesül meg, amely tartalmazza a térség politikai mezejében történő érvényesüléshez szükséges készségeket, rutinokat, beidegződéseket.

Az ukrajnai politika vázlatos ismertetéséhez hozzátartozik még pár szakkifejezés jelentésének kibontása. Az első ezek közül a hatalom, ami koránt sem politikai-filozófiai kategóriaként szerepel az ukrán/orosz/belarusz stb. zsargonban. Ezalatt kifejezetten az államhatalmat gyakorló embercsoportot értik, mint egységes, zárt formációt. A hatalom kifejezés ebben az értelemben a hatalmi ágak szétválasztásának negációja, amit az egységes, oszthatatlan államhatalom megjelenítésére használnak. Különféle jelzős szerkezeteit így is kell értelmezni, mint például régi vagy új hatalom, erős vagy gyenge hatalom.

⁶ The objective homogenizing of group or class habitus that results from homogeneity of conditions of existence is what enables practices to be objectively harmonized without ... explicit co-ordination.

Inscribes in bodies by identical histories which is precondition ... for practices of co-ordination ... subjective but not-individual system of internalized structures ... Pierre Bourdieu: The Logic of Practice; Polity Press 1990, pp:58-60.

⁷ An Invitation to Reflexive Sociology; Pierre Bourdieu and Loic J. D. Wacziarg 1992; pp.97-98.

Mivel a fenti értelemben vett hatalom választásokon kell hogy meghosszabbítsa saját létét, így hatalompártokra van szükség. Ukrajnai sajátosságnak lehet venni, hogy nem egy, hanem mindig több hatalompárt szokott részt venni a választásokon. A hatalompárt tehát nem összetéveszthető a kormánypárttal, már csak azért sem, mert Ukrajnában de facto elnöki rendszer van, így a hatalom centruma nem a miniszterelnök, hanem az elnök intézménye.

A hatalompártok Ukrajnában jellemző módon népszerűtlenek, a választási eredmények előállításához tehát be kell vetni az adminreszurszot, ami az államhatalom által a választások manipulálására bevethető eszközök és módszerek összessége.

A posztszovjet térség ukrajnai részén is működő politikai kultúrát fel lehet fogni az uralkodó elit habitusaként. Az adott politikai mezőben való manőverezéshez szükséges tudást és rutint kell ezalatt érteni, amely lehetővé teszi a társadalmi szereplő számára, hogy mintegy automatikusan tudjon adekvát reakciókat produkálni a környezet kihívásaira.

A nemzetiségi kérdés kezelésének is megvoltak, vannak a maga bejáratott sémái. Akárcsak az élet többi területén, itt is a hivatalos és tényleges szabályok eltérése a jellemző.

A Szovjetunióban az un. lenini nemzetiségi politika volt a hivatalos doktrína, amely a nemzetiségeknek autonómiát és sokoldalú állami támogatást irányozott elő nyelvük, kultúrájuk, identitásuk ápolására. Mindez nem volt akadálya egész népek kitelepítésének, mások erőszakos beolvasztásának. Ukrajna vonatkozásában, az 1944-ben kitelepített krimi tatárok esete a legjellemzőbb, akiket kaukázusi sorstársaikkal ellentétben, a tárgyalt időszakig nem is engedtek visszatelepülni szülőföldjükre. Az ukrán állam azonban támogatja visszatelepülésüket, hogy ellensúlyt képezzenek az autonómia oroszbarát többségével szemben. A tatárok kedvéért még egy külön alkotmányos státust, a „tősgyökeres nép” kategóriáját is bevezették, az azonban nem tudott szervesen beépülni az ukrán jogrendbe.

A magyar közösséget felemás módon integrálták a rendszerbe. A magyarok végig alulreprezentáltak maradtak a nomenklatúrában, szoros összefüggésben a diplomások között mutatkozó számarányukhoz képesti, kb. két-háromszoros lemaradással.

1944-ben a magyarok közül a katonaköteles férfilakosság nagy részét (kb. 20 000 embert) vitték a Gulágra. Az áldozatok száma 6 ezer körülire tehető.⁸ Az ötvenes években épült újjá a magyar iskolahálózat, és kezdtek el pedagógusokat képezni az Ungvári Állami Egyetemen és a munkácsi tanítóképzőben. A hatvanas évekre alakult ki a most is érvényben lévő rendszer, amelyben a hatalom megtűrt, de megbízhatatlan elemként kezeli a magyarokat, akiknek a korrumpálására külön figyelmet kell fordítani.

A nomenklatúrán belül is a helyi iskolaigazgatók, tanácselnökök, kolhozelnökök között voltak nagyobb létszámban, a járási, megyei szinten pedig még nagyobb volt és maradt a számarányhoz képesti diszproporcio (2., 2.1, 2.2 táblázat). Még fontosabb tényező azonban, hogy a nomenklatúrakarriert építő magyarokkal szemben fokozott elvárásként jelentkezett a hatalomhoz való lojalitás hangsúlyos demonstrálása, elsősorban a magyar gyökerekkel való szakítás felmutatása útján. Értelemszerűen nincsenek erről statisztikák, mégis elterjedtsége miatt evidenciaként volt kezelhető a magyar nomenklatúraelit azon attitűdje, amely arra kényszerítette tagjait, hogy akár a beregszászi járási tanács épületében is oroszul kommunikáljanak egymással.

A magyarok döntő többsége falusi, de a városiak nagy része is frissen került urbánus közegbe. Alapvetően tradicionális közösségekről van tehát szó. Az egyházak természetes módon jelentek meg ezen közösségek szervezőiként, amelyeknek a struktúrája többnyire tükrözte a kialakult hierarchiát. A nomenklatúrakarriert építő magyarok értelemszerűen nem jártak templomba. A klasszikus szovjet időkben a forradalom utáni idők harcos ateizmusa helyett az egyháztagságot az alacsony státus indikátorává próbálták tenni. Olyan értelemben sikerrel is, hogy a hivatalos hierarchiákba valamilyen módon bekerült emberek

kiesését a tradicionális közösségi struktúrákból (egyháztanácsok, presbitériumok) természetesnek vették. Nagyjából ez a séma érvényesült a magyar nemzeti identitással kapcsolatban is.

Ukrajnában a kommunizmust, mint ideológiai célt, az ukrán nemzetállam kiépítése helyettesítette. Mivel azonban Ukrajna a gyakorlatban kétnyelvű ország, a tisztán orosz nyelvű keleti és déli régiókkal nem lehet teljesen nyílt nemzetiségellenes politikát folytatni. A gyakorlatban rendelkezésre áll egy ellentmondásos ukrán törvényhozás, amely alapján véve nemzetállami koncepción nyugszik, fogódzókkal az oroszoknak és kisebb mértékben a többi nemzetiségnek. Az ügyek tényleges kezelése pedig régióként változik, erősen nemzetiségellenes nyugaton és oroszbarát keleten. A magyar ügyek kezelése pedig a magyar érdekvédelem és a helyi államhatalom küzdelmében dől el.

A választott téma szempontjából azonban nem szükséges részletesen ismertetni az ukrainai törvényhozás nemzetiségi vonatkozásainak eltéréseit a nyelvhasználat, nemzetiségi oktatás stb. tényleges gyakorlatához képest. A lényeg az, hogy a kárpátaljai magyar érdekképviselő számára konstans tényező az ukrainai uralkodó elit (Millsi értelemben használva a kifejezést: The power elite is composed of men whose positions enable them to transcend the ordinary environments of ordinary men and women; they are in positions to make decisions having major consequences.

pp. 3,4; The people of the higher circles may also be conceived as members of a top social stratum ... The idea of such ruling stratum implies that most of its members have similar social origins, that throughout their lives they maintain a network of informal connections ... pp. 10, 11; By the power elite, we refer to those political, economic and military circles which as an intricate set of overlapping cliques share decisions having at last national consequences.pp.18.)⁹ kárpátaljai részének ellenséges reakciója, amely elsősorban a magyar közösségnek, a magyar nemzetiségű nomenklatúraeliten keresztül történő ellenőrzésében nyilvánul meg.

⁹ C. Wright Mills: The power elite; Oxford University Press 1959. pp. 3,4,10,11,18.

A KMKSZ megalakulása után két csoportosulás küzdelmének színterévé vált, amelyek közül az egyikről már szó volt, a másikat pedig maximális értéksemlegességre törekedve magyar újelitként fogom jelezni. A két csoport küzdelmének fordulatait, ami a témákat, pozíciókat, személyes viszonyokat illeti, itt mellőzöm. Abból indulok ki, hogy a KMKSZ szereplése az első, ha nem is teljesen demokratikus és jogállami keretek között, de mégiscsak plurális alapon lezajlott választásokon alkalmas arra, hogy a szövetség belső viszonyait jellemezze az adott időszakban.

A KMKSZ szempontjából a legfontosabb kérdés a parlamenti választásokon való indulás volt. Ebben az időben a képviselők megválasztása abszolút többségi rendszerben történt, 50%-os érvényességi küszöbvel¹⁰. A körzetek kijelölése esetleges volt, többnyire egy vagy több járást vontak össze. A körzeti és a helyi szavazóbizottságot a helyi tanácsok állították össze.¹¹

Nagyon fontos eleme volt a választásoknak a jelöltállítás. Ezt munkahelyi kollektívák, lakossági gyűlések, valamint társadalmi szervezetek tehették meg.¹² Értelemszerűen mindhárom variáns esetén komoly lehetőségei voltak a hatalomnak a nemkívánatos jelöltek indulásának megakadályozására. Nem államilag kontrollált szervezetek szinte nem voltak, a munkahelyek a tervgazdaság keretein belül állami ellenőrzés alatt álltak. A lakossági gyűléseken 200 embert kellett összegyűjteni, amit a területi választási bizottságnak kellett igazolni.¹³ Ennek a szabályozásnak komoly jelentősége lett a KMKSZ részvétele szempontjából.

A szervezetet a választások idejére bejegyezték, azonban az USZSZK Népképviselőinek Tanácsába csak országos (tagköztársasági szintű) bejegyzéssel

¹⁰ Закон Української Родинської Соціалістичної Республіки про вибори народних депутатів Української РСР ст. 50.

¹¹ Закон Української Родинської Соціалістичної Республіки про вибори народних депутатів Української РСР, ст. 23-25.

¹² Закон Української Родинської Соціалістичної Республіки про вибори народних депутатів Української РСР, ст. 34.

¹³ Закон Української Родинської Соціалістичної Республіки про вибори народних депутатів Української РСР, ст. 34/3.

rendelkező szervezet jelölhetett. Így maradtak a lakossági és a kollektíva gyűléses módszerek.

A területi beosztás, valamint a választási körzetek kialakításának gyakorlata oda vezetett, hogy a beregszászi járás külön körzetet (169-es sz.) alkotott, a nagyszőlősi (170-es sz.) szintén, az ungvári járáshoz pedig hozzácsatoltak még két kis létszámú hegyi járást, így alakult ki a perecsenyi 173-as sz. körzet. Bár voltak akkortájt látványos gesztusok egymás irányában a nemzetiségek részéről, azért feltételezni lehetett, hogy az emberek nemzetiség szerint fognak szavazni. Így teljesen logikusnak tűnt, hogy a KMKSZ a beregszászi járásban akkori elnökét, Fodó Sándort indítsa.

A jelöltállítás rendje akkor még nem volt tisztázva a szervezeten belül. A képviselőket jelölhették volna megyei szinten, valamint az érintett körzet középszintű szervezete által. A kezdeteknél a KMKSZ középszintű szervezetei a következők voltak: ungvári, az ungvári járási, az egyetemi, a beregszászi járási, a munkácsi járási, a nagyszőlősi járási valamint a Felső-Tisza vidéki. Ezek a megnevezések egyúttal jelezték a középszintek érdekeltségi körét is. Az 1990-es választásokon a jelölés átcsúszott a középszintek kezébe.

Ahol a magyarok jelentős arányban éltek, az érintett középszintek döntést hoztak arról, kit jelöljenek vagy kit támogassanak az indulók közül. A többes jelölés általánosnak volt mondható, arról azonban nem volt szó, hogy minden esetben a nomenklatúra jelöltje vívott volna az ellenzék jelöltjével. Gyakran előfordult, hogy az ellenzéknek több jelöltje volt, még inkább, hogy a nomenklatúraeliten belüli személyes rivalizálás jelent meg a választásokon való szembenállás formájában.

Az ungvári járásban ez volt a helyzet, a KMKSZ saját jelöltet nem állított, hanem Ivan Ivanovics Hercet, a Kárpátontúli Erdőipari Vállalat vezetőjét támogatta, aki magabiztosan meg is nyerte a választást. Ennek a támogatásnak semmiféle politikai vagy egyéb hozadéka nem volt.

A magyar érdekképviselőten belüli rivalizálás egyik fontos témája volt kezdetektől a viszonyulás azokhoz a választásokhoz, melyek nem magyar vidéken

zajlottak, értve ezalatt az összukrán, kárpátaljai, illetve azokat a városi kampányokat, ahol a magyarok aránya csekély volt a szavazásra jogosultak összlétszámához képest.

Elvileg a magyar támogatásért fejében ezekben a körzetekben, illetve a polgármesteri választásokon komoly engedményeket lehetett volna elérni a magyar közösség részére. Ilyen esetben szabályos megállapodások születhettek volna a felek között, amelyek rögzítik, hogy miféle kampány-hozzájárulás fejében, milyen intézkedéseket tesz meg győzelme esetén a magyar érdekvédelmi szervezet ukrán partnere. A megállapodások lehettek részlegesen szóbeliek is bizalmi viszony megléte esetén.

A '90-es választásoknál alakult ki az a szokás, hogy a választások szereplői afféle propagandisztikus ágyútöltelékként kezelték a támogató nyilatkozatokat tevőket. Úgy fogták fel, hogy egy-egy nyilatkozatnak nem túl sok haszna van, aki pedig teszi mint ismert értelmiségi valamilyen szervezet, egyház képviselője, annak afféle megtisztelő kötelessége így eljárni. Minél komolyabb hatalmi potenciállal rendelkezett egy-egy jelölt, annál hosszabb volt a támogató nyilatkozatot némi rábeszélésre aláírók névsora. Világos, hogy egy-egy ilyen aláírás nem járt semmilyen lehetőségbővüléssel az érintett személy számára, hacsak az elutasítás miatti neheztelés elmaradását nem számítjuk ide. Ekkortól kezdve a nemzetiségi szervezetek elnökei és az egyházi vezetők is rendszeres aláírói lettek a hatalompárti jelöltet támogató nyilatkozatoknak.

A magyar szavazatoknak a magyar érdekvédelemhez való felhasználásának azok csekély részaránya esetén tehát két lehetséges megközelítése adódott. Az első a kialakult szokásjog követése, amely az uralkodó elit jelöltjének a szimbolikus támogatásában nyilvánul meg, nem annyira annak jóindulata megnyerésének, mint inkább lehetséges rosszindulata elkerülésének érdekében. A második lehetőség a ragaszkodás a valamit valamiért elvéhez. A gyakorlatban ez semleges álláspontot eredményez mindazon (a gyakorlatban majdnem minden) alkalmakkor, amikor a választásokon érdekelt magyar szavazatok mozgósításában a magyar érdekvédelmi szervezet által esetlegesen kifejtett segítséget nem találják elég fontosnak ahhoz,

hogy valamilyen politikai viszontszolgáltatás megtétele mellett formálisan elkötelezzék magukat.

A fenti két megközelítés a magyar részvétellel kapcsolatban, valamennyi ukrainai választás jól nyomon követhető a különböző érdekvédelmi szervezetek politizálásában. A kezdeteknél azonban, vagyis 1990-ben a KMKSZ egyértelműen az első séma szerint járt el.

A beregszászi járási szervezet egy helyi tanítót, Szabó Árpádot indította. Pontosabban indította volna. A jelölését ugyanis a járási közgyűlésen ejtették meg, amelynek a már említett törvényi szabályozás miatt nem volt erre kompetenciája. Erről volt is némi vita, járási és a megyei szint képviselői közt, az előbbieket azonban ignorálták az utóbbiak figyelmeztetését. Mivel Szabó Árpádot más módon nem jelölték, így végül nem is jegyezték őt be. Az egyetlen magyar többségű járásban a kampány kezdetére a magyar érdekvédelmi szervezetnek nem volt hivatalos jelöltje.

A szervezeten belüli akkori viszonyokat jól jellemzi a mód, ahogyan a KMKSZ mégis csak belesodródott a választásokba.

A beregszászi járásban nomenklatúraeliten belüli küzdelem zajlott Sepa Vaszil, a járás legnagyobb mezőgazdasági üzemének, a Baktai székhelyű Kárpátontúli Agráripari Tudományos Kutatóintézet igazgatója és Molnár Bertalan, a megyei végrehajtó tanács elnökhelyettese között (A többi jelöltet, mint későbbi eredményeik is mutatják, figyelmen kívül lehet hagyni.). Az előbbi Fodó Sándort nyerte meg támogatónak, az utóbbi mellett pedig Dalmay Árpád, a beregszászi járási szervezet elnöke tette le a voksát. Sepa Vaszilról később derült ki, hogy kifejezetten ukrán nacionalista nézeteket vall. Akkor viszont szimpatikus volt, hogy ukrán nagyfőnök léteire beszél magyarul, ráadásul a kampányt is komolyan vette. Molnár Bertalan azonban igazi régi vágású tagja volt a nomenklatúraelitnek, ami megakadályozta abban, hogy gyűléseken szónokoljon, amikor pedig megtette, pártfunkcionárius arroganciával szólalt meg. Sepa Vaszil győzelmét tehát nem lehet úgy tekinteni, mint Fodó Sándor diadalát Dalmay Árpáddal szemben.

Egyébként Molnár a második forduló előtt vissza is lépett, így Sepának csak a részvételi arány miatt kellett izgulnia.

Fodó végül elindult a '90-es választásokon a nagyszőlősi járásban. Itt magát az indulás tényét kell fegyvertényként elkönyvelni. Több próbálkozás után Salánk községben hoztak össze egy olyan gyűlést, amelyet nem lehetett érvénytelennek nyilvánítani. A végeredmény a papírformát hozta, a KMKSZ a magyar szavazatokat begyűjtve második lett, 44 670—18 574 arányban.¹⁴

Érdemes külön figyelmet fordítani arra a kérdésre, mennyire zajlanak etnikai alapon a választások. Ebben a tekintetben azok a választási eredmények relevánsak, amikor különféle nemzetiségű jelöltek indulnak olyan körzetekben, ahol településenként eltér a nemzetiségi összetétel. Tulajdonképpen a 1990—2002 közötti parlamenti választások jönnek számításba, valamint néhány megyei tanácsi körzet '90—'94-ben. Az utóbbi kategóriában azonban nem lehet találni a parlamentéhez hasonló szituációkat, mivel a megyei körzetek viszonylag pontosan követték a nemzetiségi határokat. Számításba lehet még venni azokat az eseteket, amikor egy-egy magyar győzött nem magyar körzetben vagy fordítva.

Mindezek alapján találunk példákat nemzetiségi alapú szavazásra épp úgy, mint amikor a nemzetiségi elv látszólag irrelevánsnak bizonyul. Teljesen egyértelmű ítéletet nehéz hozni, mivel azt kisszámú, erősen egyedi jeleget hordozó esetből kiindulva kellene megtenni. A továbbiakban ezért jelzem, amikor a nemzetiségi hovatartozás a döntő — úgy vélem ez az alaphelyzet — és amikor ettől a képlettől jelentős eltérés mutatkozik. Tény, hogy Kárpátalja esetében többször is előfordult, hogy a nemzeti identitással összemérhetőnek bizonyult más tényezők hatása a választói viselkedésre — igaz mindig csak egyéni körzetek esetében.

A megyei tanácsba szintén többségi rend szerint megtartott választásokon lehetett bejutni, viszonylag nagy, kb. 6-8 ezer szavazót magukba foglaló körzetekben. A tárgyalt időszakban ekkor volt a legnagyobb a megyei tanács létszáma, 120 fő.

¹⁴ A hivatalos eredmények a KISZ 1990. március 7. (55. sz.) 1. oldalán találhatók - (1 forduló), valamint a március 20-i (65. sz.)-ban a 2. forduló.

A jelölési folyamatot a megyei tanácsba szintén a nyitottság jellemezte a Szövetség részéről. Az indulni szándékozóknek többnyire nem került erőfeszítésébe a KMKSZ támogatás megszerzése. Így a Szövetségnek 28 jelöltje indult. Érdekessége az akkori jelöltállításnak, hogy nem csak a magyar vidékeken, hanem azon kívül is szép számmal akadtak próbálkozók: Ungvárról 4-en, Munkácsról 2-en, Nagyszőlősről, Técsőről, Viskről egy-egy ember.¹⁵ Végül 11-en jutottak be a területi tanácsba, a nagyszőlősi járásból dr. Kovács Elemér és Milován Sándor, a beregszásziból Lőrincz Lajos, Tóth Mihály, Kovács Zoltán-Imre, Tuba Magdolna, Munkácsról dr. Majoross István, a munkácsi járásból Nagy Balázs, az ungvári járásból Orosz Ildikó és Szejkovszky Natália, Ungvárról Dupka György. A megalakult magyar frakció vezetője Tóth Mihály lett. A csoporthoz csatlakoztak még Hubert Antal, Gerevics János, Bihari András.¹⁶ Az akkor mandátumhoz jutottak között voltak olyanok, akik viszonylag hamar eltűntek a közéletből. A nomenklátúraelit tehát épp úgy képviseltette magát, mint a KMKSZ-es újelit az első többjelöltes választás útján létrejött megyei tanácsban.

A KMKSZ frakció bemutatkozása nem sikerült túl hatékonyra, amit mutat, hogy vezetőjét nem sikerült bejuttatni a megyei tanács vezetésébe. Tóth Mihály helyett ezt a posztot Szejkovszky Natália kapta meg. A történet mutatja, hogy a szervezettség és frakciófegyelem a kor színvonalán állt a magyar képviselőcsoportba is.¹⁷

A megyei tanácsi választással kapcsolatban meg kell még említeni, hogy 1991-ben a 30. számú muzsalyi választóközvetben mandátumhoz jutott Fodó Sándor.¹⁸

A '90-es összehívású megyei tanács történetének legélesebb politikai közjátéka az autonómiaügyi népszavazás története volt. Úgy alakult, hogy az autonóm státusért a helyi nomenklátúraelit szállt szembe az akkori radikális

¹⁵ KISZ 1990. január

¹⁶ Kárpátalja (M) 1990. április (1. sz.) 3. o.

¹⁷ Kárpátalja (M) '90 május (3. sz.) 8. o. Móricz Kálmán: Ez az eset nem ronthatja meg a viszonyunkat.

¹⁸ Kárpátalja (M) '91 március (4. sz.) 16. o., KISZ.

jobboldali ellenzékkel. Az ügy fordulatainak ismertetése túlhaladja a kereteket, annyit azonban érdemes megemlíteni, hogy a magyar frakció az autonómista oldalt erősítette.¹⁹

A régi és az új elit közötti összecsapások a zavaros helyzetből következően sem voltak jellemzők. Az egyik kivétel az ungvári járási szürti-tarnóci körzet volt, ahol Curkó János, a megyei kórház főorvosa és Kovács Miklós között került sor komoly küzdelemre, amelyet a második fordulóban a főorvos nyert meg 3 311—2 741 arányban. Ez volt az egyik olyan eset, amely éles megvilágításba helyezte a szavazatszámoló bizottságok munkájának jelentőségét. Az időszak nomenklatúraelit-ellenes közhangulatát jelzi ugyanakkor, hogy annak emblematikus figurája Veres Gábor járási párttitkár simán kikapott egy Tuba Magda nevű tanítónőtől.²⁰

A KMKSZ-en belüli erővonalak 1992-re, az akkori közgyűlésen végrehajtott alapszabály-módosítással váltak egyértelművé. Áttekinthetőbb lett a szervezet struktúrája: az elnökséget az elnökön és az alelnökökön kívül a középszintű elnökök alkották. A középszintek száma az egyetemi szervezet elhalásával 1-el csökkent. Itt az újelit többségbe került. Tóth Mihály elfogadta az újonnan létrehozott közigazgatási szisztémában a beregszászi járási elnöki megbízotti pozícióját, a KMKSZ-ben nem vállalta el a neki szánt alelnöki pozíciót, ugyanakkor választmányi tagként továbbra is a szervezet vezetéséhez tartozóként lehetett elkönyvelni.

Azok, akik pozícióik gyengülését látták az új alapszabály rendelkezései miatt, megpróbálták elérni egy rendkívüli küldöttgyűlés összehívását. A legközelebbi választmányi ülésen azonban nem sikerült keresztülvinniük a kezdeményezést. Ezt követően alakult meg a Demokratikus Platform Tóth Mihály, Dupka György, Kövér György, Túróczy István, Nagy Zoltán Mihály és Kiszely

¹⁹ Kárpátalja (M) '91 október (20. sz.) 4. o. Nagy Zoltán Mihály Radikalizmus, demagógiával körítve. 8. o. Csak döntené ne kelljen Móricz Kálmán.

²⁰ A megyei tanácsi választások eredményei megtalálhatók: az 1 fordulóé KISZ 1990. március 8. (56. sz.) 1. o., a másodiké a március 21. (66. sz.) 1. o. és március 22. (66. sz.) 2. oldalán.

Tihamér részvételével. Először hivatalosította létezését a KMKSZ-en belül az egyik irányzat.²¹

Ugyanakkor teljesen összehangolt ellenzéki mozgalomról az akkori elnökkel szemben nem beszélhetünk, hiszen Dalmay Árpád nem csatlakozott ehhez a szervezkedéshez. A később megalakult Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége (MÉKK) azonban már igen. Az utóbbi formációt azonban nehéz a '94-es szakadásig kategorizálni, hiszen odáig egy, a KMKSZ politikusokból álló, magát nem politizálóként meghatározó önálló szervezet volt.²²

Az újonnan létrejövő állam végül is unitáris államberendezkedést választott. A Kárpátalja, valamint a beregszászi járás különleges státusáról szóló népszavazási eredményeket egyszerűen ignorálták. A krimi autonómia elitje volt csupán elég erőszakos, hogy az orosz támogatással a háta mögött autonóm státust szerezzen a félszigetnek, ami az alkotmányban is tükröződik. Az elnök alá létrehozta egy végrehajtó vertikumot, a helyi végrehajtást a megyei és járási elnöki megbízott alá rendelve. Ez a párhuzamos vertikum a szokásjogban megörökölte a régi pártbizottsági felhatalmazásokat. Ahogy korábban a járási, megyei párttitkár volt a legpotensebb figura, függetlenül a hivatalos tanácsrendszertől, most ezt a szerepet az elnöki megbízottak foglalták el, amely pozíciókat utóbb adminisztrációvezetőnek keresztelték át. A politikai köznyelvben ez a rang gubernátor néven gyökeresedett meg, magyarul leginkább a főispán kifejezés adja vissza a jelentést.

Ilyen körülmények között került sor az első teljes értékű nomenklatúraelit – újelit vagy KMKSZ-elit összezsapásra az 1994-es választásokon.

Ezek a választások a régi többségi rendszer rendelkezései alapján zajlottak némi módosításokkal. A leglényegesebb a választóközzetek arányosítása volt. A magyar vidéket más módon osztották meg a választóközzetek között.

²¹ Rendkívüli közgyűlés nem lesz. Kárpátalja (M) május 19. (III/10. sz.) 1.o. Megalakult a KMKSZ Demokratikus Platform Kezdeményező Csoportja. Kárpátalja (M) '92. június 12. (III/II) 8.o.

²² Együttműködés a magyar kollégiummal (ülésezett a MÉKK elnöksége) KISZ '94 március 12., II. o.

A legfontosabb újítás a beregszászi körzet megnagyobbítása volt, mégpedig a munkácsi járási falvak és az ungvári járási magyar falvak némelyikének az odacsatolásával. Így az ungvári járási magyarok még nagyobb arányú kisebbségbe kerültek a Csaptól a hágóig tartó körzetben. A nagyszőlősi járás érintetlen maradt.

A KMKSZ alapszabálya ekkorra már tisztázta a választásokkal kapcsolatos kompetenciákat, egyértelműen a megyei szinten rögzítve a döntéshozatalt a parlamenti és a megyei jelöltekkel kapcsolatban.²³ A parlamenti szint esetén ez a döntés továbbra is politikai jellegű volt, hiszen továbbra sem volt jelöltállítási joga parlamenti szinten. Mivel azonban az önjelölés intézménye nem tartalmazott teljesíthetetlen feltételeket (aláírásokat kellett gyűjteni), a KMKSZ választmányának vonatkozó döntései a jelöléssel egyenértékűnek tekinthetők.

A KMKSZ három körzetben indított jelöltet az ungvári járásiban (175) – az ungvári járási szervezet akkori elnökét, Kovács Miklóst, a beregszászi körzetben (169-es) Fodó Sándort, a nagyszőlősisiben (170-es) az ottani elnököt, Kovács Elemért, Ungváron (167) Kövér György alpolgármestert. A választmányon éles vita alakult ki a beregszászi járási jelöltről. Dalmay Árpád és mások az Ungvár városi és a beregszászi járási szervezettől Tóth Mihály jelölése mellett érveltek, azonban alulmaradtak.²⁴ A leszavazottak a kampány során nem tartották magukra nézve kötelezőnek a választmányi döntést, állást foglaltak Tóth Mihály mellett.²⁵ A megyei tanács magyar képviselőinek egy része, köztük a nomenklatúraelit néhány tipikus reprezentálása (Bihari, Hitman, Revák) is exponálta magát Tóth mellett.²⁶

A KMKSZ három jelöltje bekerült a választások második fordulójába.²⁷ Az akkori törvény a résztvevők fele + 1 szavazatát írta elő a mandátum elnyeréséhez.

²³ Az alapszabály megtalálható a KISZ '92. április 12. és a Kárpátalja (M) március 5. (9. sz.) 8-9. o.

²⁴ Két fontos tanácskozás ellentmondó döntésekkel (P. Varga Attila) Kárpátalja (M) '93. december 31. (IV/II) 8., 9. o.

²⁵ Tóth Mihály képviselőjelölt. KISZ '94 március 24., III. o. (A támogató aláírások között ott van a MÉKK is)

²⁶ KISZ '94 március 13. ____ o. Kinek jó ez? Levél a KISZ szerkesztőségéhez.

²⁷ A parlamenti választások I. fordulójának eredményei megtalálhatók a KISZ '94 április 2., 11. o.

A második fordulóban viszont mindhárman alulmaradtak.²⁸ Az ugocsai körzetben a szavazás etnikai alapon zajlott: Kovács Elemér az első fordulót a magyar szavazatokkal még az első helyen teljesítette, a másodikban az ukrán szavazatok nem oszlottak meg, így alulmaradtak.²⁹ Az ungvári járási körzetben a magyar szavazatok elégségesnek bizonyultak a második fordulóba való bekerüléshez, ott azonban a tízezernyi plusz ukrán szavazat is kevésnek bizonyult. Vagyis az első forduló az etnikai alapú szavazás példája lehet, a második viszont egyéb tényezők fontosságát illusztrálja.³⁰

A presztízscsata az értelemszerűen a beregszászi körzetben zajlott. Tóth Mihály a járási adminisztráció elnökeként az adminreszurszot teljes egészében maga mögött tudhatta és irányíthatta. Ennek legfontosabb eleme a szavazóbizottságok totális kontrollja volt. A KMKSZ nem tudta lefedni megfigyelőkkel és bizottsági tagokkal az egész körzetet. A választási eredmények a két forduló közt néhány helységben igen nagymértékben kilengtek annak függvényében, hol vált erősebbé a kontroll. A körzeten belül a szavazatok megoszlása jellegzetes képet mutatott: a beregszászi járásban Tóth Mihály fölényesen nyert (31 146—12 638), a munkácsiban és az ungváriban Fodó Sándor viszonylag jobb teljesítményt mutatott (3 077—4 110 és 4 181—2 327).()

A választásokat követő KMKSZ választmányi ülésen felmerült Fodó Sándor leváltása. A bizalmatlansági indítvány azonban nem bírt jelentős támogatottsággal ebben a testületben.³¹

Időközben Magyarországon is választások zajlottak, amelynek eredménye kormányváltás lett. Mivel a KMKSZ MDF közeli szervezetként volt elkönyvelve, az új MSZP-SZDSZ kormányzat is ellenségesen viszonyult a kárpátaljai szervezethez, ami Tóth Mihály helyzetbe hozására tett erőfeszítések formájában jutott kifejezésre. Az Illyés Közalapítvány támogatási rendszere a kormányváltás környékén alakult át oly módon, hogy létrejöttek a helyi alkuratóriumok. Ennek

²⁸ A II. forduló eredményei KISZ '94 április 14., 11. o.

²⁹ KISZ '94 április 21., 4. old. Lajos Mihály „Nem vallottam szégyent.”

³⁰ Szemle '94 május (4. sz.) 3. o. Kacsur Gusztáv „Választások után, választások előtt.

³¹ Szemle '94 május (4. sz.) 2. o. Ülészett a KMKSZ választmánya

összetétele azóta is a magyar kormányzatok kárpátaljai politikájának fontos indikátora.

A Fodó Sándor leváltására tett kísérlet kudarca után a KMKSZ-ből több csoport vált ki, és alakított önálló szervezetet. Ezek közül a legnagyobb a Dalmay Árpád vezette Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség volt, amely a beregszászi közép-szintből kivált kb. ezernyi tagra épült. A másik az Ungvidéki Magyar Kulturális Szövetség Kiszeli Tihamérrel az élen, amely megnevezés alatt a korábbi ungvári városi KMKSZ szervezetet találjuk. Külön szervezatként jelentkezett még a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK), élén Dupka Györggyel, a legkisebb deklarált (néhány tucat fős) tagsággal. Valamivel később jött létre a Szolyvai Magyar Kulturális Szövetség, amely nem tekinthető szakadár szervezetnek, de azokhoz csatlakozott.

Mindezekből a társadalmi szervezetekből két föderatív jellegű csúcsszervezetet hoztak létre. Az első, a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma (Fórum) volt, amely 1994-ben alakult a fenti szervezetek részvételével Beregszászban. Vezetőtestületét a tagszervezetek elnökei látták el, akik rotációs alapon töltötték be a Fórum elnöki tisztét. Az első periódusra Dalmay Árpádot választották elnökké.

A második csúcsszervezet 1996-ban alakult, pontosabban alakult át. Az Ukrajnai Magyar Demokratikus Szövetséget (UMDSZ) még 1990-ben hozta létre a KMKSZ, valamint a Lvovi Magyarok Kulturális Szövetsége és a Kijevi Magyarok Szövetsége. A konföderatív jellegű szervezetet az országos státus elnyerése érdekében kezdeményezte a KMKSZ. A két nagyvárosi diaszpórát megjelenítő szervezet értelemszerűen nem gyakorolt befolyást a kárpátaljai magyar politikára. Az UMDSZ elnökévé Fodó Sándort választották. 1996-ban a kijevi és a lvovi (lemergi) szervezet képviselői a hatályos alapszabályt megsértve alapszabályt módosítottak, felvették a Fórum tagszervezeteit, elnöknek pedig megválasztották Tóth Mihályt.

A KMKSZ akkori 26 ezer fős tagságából kb. másfél ezernyi veszített, amelyet hamarosan pótolta. A kiválások következtében azonban megszűnt az

ungvári városi szervezet, amivel kialakult a középszintek jelenlegi konfigurációja.³² Az alapszervezeti szinten tovább folyt a szervezés azért, hogy minden magyarlakta településen legyen alapszervezet. Az utolsó fehér foltok 1998-ra tűntek el ebben a tekintetben.

A másik oldalon sem az UMDSZ, sem a Fórum nem törekedett tömeges tagságra vagy az egész magyar vidéket lefedő alapszervezeti háló létrehozására. Az érintett vezetők elitista érvek hangoztatásával zárkóztak el az ilyen típusú tevékenységtől. A helyzet csak 2002. után változott meg, ezt azonban egy későbbi fejezetben tárgyalom.

'94-ben a helyhatósági választások nem a parlamentivel zajlottak egy időben, hanem a köztársasági elnök megválasztásával. A júniusban lezajlott két fordulóban az államhatalom legfelső és alsó pozíciói találtak gazdára.

Júniusra a szakadás még nem vált hivatalossá, azonban a parlamenti választásokon történtek rányomták bélyegüket a helyhatósági kampányra is. A KMKSZ belüli csoportok szembenállása éles vitákat okozott a megyei képviselőjelöltek kiválasztásában, sőt egyes beregszászi körzetekben nem is sikerült egyetértésre jutni.³³

A megnagyobbított körzeteken keresztül 60 képviselőt választottak* a megyei tanácsba, a június 26-ai választásokon ezek közül KMKSZ jelölt volt dr. Bora László (ungvári 1. sz.), Orosz Ildikó (nagydobronyi 52. sz.), Halász József (csapi 51. sz.), Milován Sándor (tiszapéterfalvai 21. sz.), Sebi János (szőlősvégardói 22. sz.).³⁴ KMKSZ támogatóként szerepeltek még Zsupán E. Munkácsról, Füzesi János Nagyszőlősről, Czurkó János a homoki körzetből. Ahogy a nevek is mutatják, '94-ben részben tovább élt a hagyomány, amely szerint a magyarok álltak kis arányban lakott körzetekben könnyen, következmények nélkül szert lehetett tenni KMKSZ támogatásra. A szervezet valamilyen fokú támogatásával mandátumhoz jutott 9 képviselőből négyet lehetett a szó szoros

³² Szemle '95/4. Gulácsy Géza: „A KMKSZ szervezeti élete 1994-ben” 3-4. o.

³³ Kárpátalja 1994. május 2. évf./4. 2. Ülésezett a KMKSZ választmánya

* A körzetek határai megtalálhatók a KISZ 1994. április 16. ill. 19. számában.

³⁴ Kárpátalja június 2. évf./6, 2. o. Közlemény

értelmében vett KMKSZ-es-nek tekinteni, akik az ungvári és a nagyszőlősi járásból kerültek be. A nomenklátúraelit tipikus képviselői a beregszászi járásban jutottak mandátumhoz, Braun Béla, Szabó Árpád és Hitman Tibor személyében. Az előző összehívásban is mandátumot nyert személyek anélkül tudtak sikeresen szerepelni az első két ukrain helyhatósági választáson, hogy egyértelműen szervezethez kötődtek volna.

Ugyanakkor két presztízscsata is lezajlott megyei szinten. Az egyik a beregszászi járási, muzsalyi 14-es körzetben, Brenzovics László és Szabó Árpád, a másik a tiszapéterfalvai 21-es körzetben Milován Sándor és Kőszeghy Elemér között. A beregszászi járási megmérettetést a KMKSZ jelöltje elvesztette, az ugocsait megnyerte.

A '94-es helyhatósági választásokon került sor az ukrán történelem egyetlen megyei kormányzóválasztására. Az ekkor megválasztott megyei vezetők mandátuma végül '96-ig bizonyult érvényesnek, amikor az új alkotmány elnöki kinevezéssel betöltött tisztséggé alakította hivatalukat.

'94 június 26-án és július 10-én Kárpátalján sor került a helyi nomenklátúraelit és jobboldali ellenzékének összecsapására. Az előbbi Szerhij Usztics, az utóbbit Viktor Begy képviselte.

A KMKSZ hivatalos vezetése semleges maradt az ügyben, az akkor alakuló ellenszervezetek képviselői pedig Usztics mellett tették le a voksukat³⁵, aki meg is nyerte a versenyt³⁶, ha az Ukrajnában szokásos körülmények között is. A két magyar politikai szervezet viszonyulása egyértelműen megnyilvánult ebben az esetben is.

A kárpátaljai magyar érdekképviselő magyarországi irányát célszerű kormányzati ciklusonként tárgyalni.

³⁵ Lezajlott a jelölés. KISZ 1994. május 7., 3. o. (Az ungvári városi KMKSZ támogatása); Szerhij Uszticsot támogatják. KISZ június 23., 1. o. (Dalmay, Dupka, Kiszely). Menjünk el szavazni. KISZ július 7. (ugyanazok + Szőlősy Tibor técsői városi KMKSZ elnök).

³⁶ A járási lebontás megtalálható a KISZ '94 július 14. sz., 1-2 o. Baksa Lujza: A szavazás megtörtént, a harc folytatódik.

A téma beépülése a magyar politikába az Antall — Boross kormány idején történt meg. A kapcsolattartás intézményrendszerének kiépülése, az írott és íratlan szabályok kialakulása azonban elhúzódó folyamat volt, amely az adott kormányzati ciklust teljes egészében felölelte. A formalizáltság alacsony szintje megnehezíti a Magyarországon folyó kárpátaljai magyar érdekvégyesítésnek az adott dolgozat keretében történő elemzését.

Másfelől két jellemző példaesetet meg kell említeni súlyuk miatt.

Az adott időszak legnagyobb visszhangot kiváltó eseménye az ukrán-magyar alapszerződés ratifikációja, az akörül lezajlott politikai csatározások voltak. Az elemzés szempontjából az eseménysor formai része relevánsabb a tartalmihoz (az alapszerződés tartalmához) képest. Az alapszerződés megkötésekor nem folytattak konzultációt a magyar kormány részéről a KMKSZ-el. A ratifikáció körül kitört botrány miatt viszont elvárásként fogalmazódott meg a szerződésnek a kárpátaljai magyar érdekképviselő általi jóváhagyása.

A szerződés fogadtatása rendkívül kedvezőtlen volt a kárpátaljai magyar közvélemény körében, ugyanakkor világos volt az is, mekkora veszélyekkel járt volna a tömeghangulatot tükröző hivatalos KMKSZ állásfoglalás. Így végül az nem tartalmazott értékelést a szerződés tartalmával kapcsolatban, viszont sérelmezte a konzultáció hiányát a KMKSZ-el a dokumentum aláírásakor.

A szövetség hivatalos álláspontjához képest a vezetők jóval engedékenyebbnek bizonyultak a magyarországi igények vonatkozásában. Mind Fodó Sándor, mind Tóth Mihály exponálta magát az alapszerződés ratifikálása mellett.

Az alapszerződés megkötésének és ratifikációjának története jól jellemzi a magyar-magyar viszonyban meglévő nagymérvű asszimetriát. A 15 millió magyar emlegetése nem jelentette azt, hogy a Magyarországon kívüli közösségeknek formalizált és/vagy hatékony eszközök álltak volna rendelkezésre a rájuk vonatkozó döntések befolyásolására. Az említett példaeset rámutat arra, hogy a magyarországi politika részéről igény jelentkezik az ottani döntések valamilyen határon túli magyar legitimitására, valamiféle jóváhagyás felmutatására. A magyar

politikai kultúra eme szokásjogi elemének kialakult a komplementer lenyomata az érintettek részéről a határon túli magyar érdekvédelmi szervezetek vezetőinek nagyfokú engedékenysége formájában a magyar kormányzati igények iránt.

A másik fontos kérdés az volt, milyen formában támogassa Magyarország a kárpátaljai magyar felsőoktatást. '93-'94-re két alternatíva fogalmazódott meg, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Nagybaktára helyezett agrármérnök képzése, vagy a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző beregszászi kihelyezett tagozatának finanszírozása azzal, hogy az utóbb önálló ukrainai bejegyzésű főiskolává növi ki magát.

Mindkét terv lobbizásában a Magyarok Világszövetségéé volt a főszerep, annak különböző tisztségviselőin keresztül (Kecskés Mihály gödöllői rektor, akkor MVSZ alelnök volt). Kárpátaljai oldalról Dalmay a gödöllői variánst támogatta, a KMKSZ újelit a tanárképző variánst. Alighanem az bizonyult döntőnek, hogy a magyar kormányzatnál akkor igen befolyásos Csoóri Sándor MVSZ elnök támogatását az utóbbi csoportnak sikerült megszereznie.

A kárpátaljai magyar felsőoktatással kapcsolatos példaeset az interperszonális kapcsolatoknak az események végkimenetelévé gyakorolt hatásának illusztrálására alkalmas. Az interperszonális viszonyok alakulásának feltérképezése azonban a jelenlegitől eltérő módszertani megközelítést igényel. Mint a kutatás egyik iránya, ez is igen nagy jelentőséggel bír, ugyanakkor magától értetődőek az ezzel járó nehézségek: akiktől a szükséges információkat meg lehet(ne) szerezni, azoktól mint a történések résztvevőitől nem lehet elfogulatlanságra számítani. Az eseményeknek az érintettek álláspontjai kritikai elemzésén alapuló rekonstrukciója további kutatások nagy és nemes feladata lehet.

A Horn kormány Kárpátalja politikáját a következő fejezetben tárgyalom.

A parlamenti és helyhatósági mandátumokkal nem zárul le azoknak a hatalmi pozícióknak a listája, amelynek ellenőrzéséért komoly politikai küzdelmet folytattak, folytatnak a magyar érdekvédelmi szervezetek Kárpátalján.

Első helyen a tömegtájékoztatási eszközöket kell megemlíteni mint a politikai viszály almáit. Kárpátalja esetében a lista mindössze két tételből áll, a

Kárpáti Igaz Szóból (KISZ) valamint a megyei TV és Rádió magyar nyelvű szerkesztősége. Az egész tárgyalt időszak idején ezek számítottak-számítanak közszolgálati médiumoknak.

A Kárpáti Igaz Szó a megyei tanács és pártbizottság lapjaként érte meg az 1989-es évet. A kor magyar médiapiacára jellemző volt a nagyszámú előfizetett sajtótermék, köztük eleinte a magyarországi teljes lappiac. Ez a gazdasági nehézségek miatt megszűnt, a KISZ pedig amely, a maga 40 ezres példányszámával az egész magyar közösséget lefedő napilapként indult, néhány éven belül egy 8-10 ezer előfizetővel rendelkező heti három alkalommal megjelenő kiadvánnyá változott. 1989-ben a lap tulajdonosi struktúrája átalakult oly módon, hogy a lapalapítók közé felvették a KMKSZ-t. A magyar szervezet azonban 1/3-os tulajdonosi jogaival nem tudta döntő módon befolyásolni a lap működését. Erre először '93 elején tett kísérletet sikertelenül. Ekkor Kőszeghy Elemér főszerkesztői kinevezését próbálta elérni a Szövetség, ám végül Szabó Béla követte a nyugdíjba vonuló Egressy Gábort a főszerkesztői székben. Szabó azonban hamarosan kivándorolt Magyarországra (a kárpátaljai magyar karrierek tipikus végkifejlete), helyét pedig a kompromisszumos figurának tekinthető Erdélyi Gábor foglalta el.³⁷

A KISZ monopóliuma kárpátaljai sajtópiacon az adott időszakban nem volt teljes. 1990 áprilisától jelent meg a Kárpátalja, amely 1992-ig a KMKSZ lapjaként szerepelt. Az 1992 márciusi közgyűlése után önállósodik a lap jelezve, hogy az akkor vesztes Tóth-Dalmay vonalhoz áll közelebb. A KMKSZ-es újelit első saját sajtóterméke a '93 végétől megjelenő Kárpátaljai szemle volt. Elmondható, hogy a politikai irányzatok elválásával végbement a sajtótermékek „pártosodása” is. A gyakorlatilag állami kiadású KISZ hangvételt alapvetően a megyei hatalom határozta meg, amelyet kismértékben befolyásolhattak a személyes kapcsolatok a lap főszerkesztőjével és újságíróival.

A megyei TV és rádiótársaság magyar szerkesztősége játssza a másik közszolgálati médium(ok) szerepét. Az megint csak a kárpátaljai magyar médiapiac sajátosságai közé tartozik, hogy a magyarországi elektronikus médiumok túlsúlya

³⁷ Kinevezték lapunk főszerkesztőjét. KISZ '94 március 15., 1. old.

miatt az ukrainai magyar regionális műsorszórás nézettségi indexei végig igen alacsonyak voltak. Így inkább szimbolikus jelentősége volt, ki szerepelhetett az ungvári TV-ben és rádióban. Ezek vezetésére a kezdeti időszakban a KMKSZ-nek nem volt ráhatása, az egyébként nem elhanyagolható személyes viszonyrendszert leszámítva.

A magyarországi magyar-kárpátaljai magyar viszonytal kapcsolatban szó esett már a felsőoktatásról. Miután a főiskola projekt kerekedett felül azonnal politikai témává vált, ki legyen az intézményt jegyző kuratórium tagja. Ezek eredetileg a KMKSZ, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ), a Kárpátaljai Református Egyház valamint a Beregszászi Városi Tanács. Az ukrainai törvények változása miatt 2001-ben kivált a kuratóriumból. Először a BMKSZ jelentette be igényét a tagságra a Kárpátaljai Magyar Felsőoktatásért Alapítvány Kuratóriumában. Az alapítók elutasították ezt.³⁸

1. táblázat: Kárpátaljai lakossága nemzetiségi összetételének változása az 1998-as és a 2001-es népszámlálás között

	Létszám (ezer fő)	% -os viszonyítási arány összevetése		A 2001-es év %- os viszonyítása az 1989-es évhez
		2001	1998	
Ungvár	115,6	100,0	100,0	99,6
Ukránok	89,9	77,8	69,8	111,0
Magyarok	8,0	6,9	7,9	86,9
Oroszok	11,1	9,6	14,9	66,8
Cigányok	1,7	1,5	1,7	85,6
Szlovákok	2,5	2,2	3,3	66,2
Beregszász	26,6	100,0	100,0	89,3

³⁸ Szemle '95/5., 10. old.

Ukránok	10,3	38,9	36,2	95,8
Magyarok	12,8	48,1	50,8	84,5
Oroszok	1,5	5,4	7,5	65,1
Cigányok	1,7	6,4	3,2	176,4
Munkács	81,6	100,0	100,0	98,0
Ukránok	63,0	77,1	70,2	107,7
Magyarok	7,0	8,5	8,5	103,9
Oroszok	7,3	9,0	14,9	58,9
Cigányok	1,4	1,4	2,5	53,9
Németek	1,6	1,9	1,0	195,3
Huszt	31,9	100,0	100,0	94,4
Ukránok	28,4	89,3	85,1	99,0
Magyarok	1,7	5,4	5,2	98,1
Oroszok	1,2	3,7	6,0	57,0
Cigányok	0,1	0,4	0,4	96,1
Beregszászi	54,0	100,0	100,0	97,5
Ukránok	10,2	18,8	19,5	94,2
Magyarok	41,2	76,1	75,6	98,4
Oroszok	0,4	0,7	1,2	54,6
Cigányok	2,2	4,1	3,2	126,8
Nagybereznai	28,2	100,0	100,0	92,5
Ukránok	27,2	96,3	95,8	93,1
Oroszok	0,2	0,7	1,0	67,5

Cigányok	0,5	1,6	1,9	77,7
Szlovákok	0,3	1,0	0,7	122,2
Nagyszőlősi	118,0	100,0	100,0	104,8
Ukránok	84,3	71,4	71,5	104,6
Magyarok	30,9	26,2	24,8	110,7
Oroszok	1,4	1,2	2,1	60,0
Cigányok	0,9	0,8	0,8	99,1
Volóci	25,5	100,0	100,0	94,1
Ukránok	25,2	98,8	97,8	94,8
Oroszok	0,2	0,6	1,3	48,4
Irsavai	100,9	100,0	100,0	103,9
Ukránok	99,3	98,6	98,1	104,4
Magyarok	0,1	0,1	0,3	43,0
Oroszok	0,6	0,6	1,0	69,4
Szlovákok	0,3	0,3	0,3	100,8
Mizshirjai	49,9	100,0	100,0	99,2
Ukránok	49,5	99,1	98,6	99,7
Oroszok	0,2	0,5	0,9	57,2
Munkácsi	101,4	100,0	100,0	96,8
Ukránok	85,2	84,0	83,3	97,5
Magyarok	12,9	12,7	12,3	99,8
Oroszok	0,7	0,7	1,0	67,3
Cigányok	1,3	1,3	1,0	131,1

Szlovákok	0,2	0,2	0,3	74,7
Németek	0,9	0,8	1,7	48,5
Perecsenyi	32,0	100,0	100,0	97,6
Ukránok	30,9	96,3	95,5	98,5
Oroszok	0,4	1,3	2,4	54,4
Szlovákok	0,3	1,0	0,9	108,9
Rahói	90,9	100,0	100,0	106,2
Ukránok	76,2	83,8	82,6	107,7
Magyarok	2,9	3,2	4,1	83,4
Románok	10,5	11,6	11,2	109,2
Oroszok	0,8	0,8	1,4	65,0
Szolyvai	54,9	100,0	100,0	98,9
Ukránok	51,9	94,5	94,3	104,9
Magyarok	0,4	0,7	0,8	88,5
Oroszok	0,9	1,5	3,0	51,4
Szlovákok	0,4	0,6	0,8	84,9
Técsői	171,9	100,0	100,0	104,2
Ukránok	143,0	83,2	81,9	105,7
Magyarok	5,0	2,9	3,7	81,1
Románok	21,3	12,4	11,7	110,4
Oroszok	1,8	1,0	1,8	60,3
Németek	0,3	0,2	0,3	67,6
Ungvári	74,4	100,0	100,0	101,5

Ukránok	43,5	58,4	56,3	105,5
Magyarok	24,8	33,4	34,8	97,2
Oroszok	1,5	2,0	3,1	64,7
Cigányok	3,0	4,1	3,6	115,1
Szlovákok	1,2	1,6	1,3	130,2
Husztli	96,9	100,0	100,0	104,6
Ukránok	92,1	95,0	94,6	110,8
Magyarok	3,8	3,9	4,3	94,9
Oroszok	0,8	0,9	1,2	77,2

Novini Zakarpatyja 2003. január 11.. 4—5 szám (2372-2373). A 2001-es népszámlálás létszáma és összetétele 6. old.

/Новини Закарпаття 11 січня 2003 року, №4—5 (2372-2373). Про кількість та склад населення Закарпатської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. 6 стр./

Ungvár	7,9	25	3	12,0	8	1	12,5	-	-	-	-	-	-	4	0	0	56	0	0
Munkács járások, szintek Minden szint	8,1	35 (városi ¹) 456 képviselők	0 (városi ¹) 64	0 (városi ¹) 13,4	11 (városi ¹) 168 végrehajtó bizottságok	0 (városi ¹) 17	0 (városi ¹) 10,1	Községi és városi ² képviselők 4304 611 14,2			Községi és városi ² végrehajtó bizottságok 1669 239 14,3			Megyei és járási ¹ (városi ¹) tanácsi vezetők 20,0 87 10,3			Megyei és járási ¹ (városi ¹) adminisztráció munkatársai 250 219 6,5		
		Magyar lakosság aránya																	
	%	összesen	magyar	%	összesen	magyar	%	összesen	magyar	%	összesen	magyar	%	összesen	magyar	%	összesen	magyar	%
Megyei szint	12,5	59	9	15,2	15	1	6,4	-	-	-	-	-	-	8	1	12,5	920	44	4,8
Beregszászi járás	66,9	30	20	66,7	13	9	69,2	384	298	77,6	130	97	74,6	7	5	71,4	74	31	41,9
Nagyszőlősi járás	24,7	26	9	34,6	13	2	15,4	418	132	31,6	161	37	23,0	6	0	0	231	71	30,7
Ungvári járás	34,8	30	13	43,3	11	4	36,4	482	96	19,9	222	73	32,9	5	2	40,0	214	15	7,0
Munkácsi járás	12,3	30	3	10,0	12	0	0	422	54	12,8	243	23	9,5	6	0	0	201	7	3,5
Felső-Tisza Vidék ³	4,1	88	3	3,4	30	1	3,3	1196	30	2,5	393 ⁴	8	2,0	15	0	0	718	32	4,5
Egyéb járások	0,4	143	1	0,7	55	0	0	1402	1	0,07	520 ⁵	1	0,2	31	0	0	695	5	0,7
Összes járás	13,4	347	49	14,1	134	15	11,2	4304	611	14,2	1669	239	14,3	70	7	10,0	2133	161	7,5

36

2. táblázat: A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetben 1994-ben

1-megyei alárendeltségű városok, 2-járási alárendeltségű városok, 3-a Huszti, Técsői és Rahói járás együtt, 4-a Huszti járás nélkül, 5-a Perecsenyi járás nélkül

2.1 táblázat: A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetben 1994-ben

Járások, szintek	Magyar lakosság aránya	Részvétel a döntéshozó hatalomban			Részvétel a végrehajtó hatalomban			Részvétel a döntéshozó és végrehajtó hatalomban			Képviseltségi hányados R_h		
		R_1 %	összesen	magyar	R_h %	összesen	magyar	R_h %	összesen	magyar	R_h %	döntéshozó	végrehajtás
Megyei szint	12,5	59	9	15,2	943	46	4,9	1002	55	5,5	+1,2	-2,6	-2,3
Beregszászi járás	66,9	414	318	76,8	224	142	63,4	638	460	72,1	+1,2	-1,1	+1,1
Nagyszőlősi járás	24,7	444	141	31,8	411	110	26,8	855	251	29,4	+1,3	+1,1	+1,2
Ungvári járás	34,8	512	109	21,3	452	94	20,8	964	203	21,1	-1,6	-1,7	-1,7
Munkácsi járás	12,3	452	57	12,6	462	30	6,5	914	87	9,5	1	-1,9	-1,3
Felső-Tisza vidék	4,1	1284	33	2,6	1156	41	3,5	2440	74	3,0	-1,6	-1,2	-1,4
Egyéb járások	0,4	1545	2	0,1	1301	6	0,5	2846	8	0,3	-4	+1,3	-1,3
Összes járás	13,4	4651	660	14,2	4006	422	10,6	8657	1082	12,5	-1,1	-1,3	-1,1
Ungvár	7,9	25	3	12,0	68	1	1,5	93	4	4,3	-1,5	-5,3	-1,8
Munkács	8,1	25	0	0	266	15	5,6	291	15	5,2	-végt.	-1,5	-1,6
Minden szint	12,5	4760	672	14,1	5283	484	9,2	10043	1156	11,5	+1,1	-1,4	-1,1

2.2 táblázat: A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetekben 1994-ben

Járások, szintek	Vizsgált települések száma Magyar lakosság aránya		Tanács tagok								KMKSZ által jel. v. tám. tanácstagok					Tanácselnökök			
			összesen	magyar	%	KMKSZ-tag	% ¹	% ²	a KMKSZ jelölte v. támogatta	%	KMKSZ-tag	nem KMKSZ-tag	nem magyar nemzetiségű	a KMKSZ által nem tám. tagok	KMKSZ részv. a helyi döntésh.	összesen	magyar	KMKSZ-tag	KMKSZ által támogatott
Beregszászi járás	18	88,1	169	148	87,6	121	71,6	81,8	98	58,0	93	5	1	28	55,0	13	12	7	3
Nagyszőlősi járás	9	75,9	74	60	81,1	45	60,8	75,0	50	67,6	45	5	1	0	51,0	7	4	2	3
Ungvári járás	10	62,9	67	57	85,1	51	76,1	89,5	40	59,7	37	3	0	14	55,2	6	6	5	3
Munkácsi járás	3	73,6	29	23	79,3	22	75,9	95,7	22	75,9	22	0	0	0	75,9	3	2	2	2
Felső-Tisza vidék	3	12,7	41	9	22,0	6	14,6	66,7	8	19,5	1	7	6	5	2,4	3	1	1	1
Összesen	43	58,8	380	297	78,2	245	64,5	82,5	218	57,4	198	20	8	47	52,1	32	25	17	12

1-arány az összes képviselőhöz, 2-arány a magyar képviselőhöz, 3-az adatok pontossága >

Kárpátaljai Szemle 1995. 3. évfolyam, 3. szám. A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetekben 17—19 old.

II. FEJEZET

Választások és pozícióharcok az 1996—2002-es időszakban

1996-ot feltételelesen lehet korszakhatárnak tekinteni. Az 1994—98-as parlamenti ciklus félideje azt az időszakot jelöli, amelyben kialakult a KMKSZ—UMDSZ szembenállás, amely a kárpátaljai magyar belpolitikai küzdelmek szervezeti lenyomataként értelmezhető.

A KMKSZ hivatalosan soha nem ismerte el a Fodó leváltásával létrehozott új struktúrát, a külső politikai partnerek azonban igen. Tóth Mihály nemcsak mint parlamenti képviselő, hanem mint egy szervezet elnöke foglalhatta el a magyar kisebbségpolitika első számú partnerének szerepét.

A választási vereség ugyan megpecsételte Fodó Sándor politikai karrierjét, a KMKSZ-t a kiválások formájában érő megrázkódtatások alatt azonban nem került sor váltásra, hanem csak 1996-ban, amikor a soros 3 éves elnöki mandátuma lejárt. A Szövetség első elnöke nem jelöltette magát a közgyűlésen, ezután tiszteletbeli elnökké választották szavazati joggal a szövetség elnökségében.³⁹

A megüresedő elnöki posztért két középszintű szervezet elnöke mérkőzött: Vári Fábián László beregszászi és Kovács Miklós, az ungvári járási szervezet elnöke. A titkos szavazással lebonyolított választást az utóbbi nyerte, javaslatára választották meg a Szövetség két alelnökét, Milován Sándor és Brenzovics László személyében. A KMKSZ-vezetésnek ez a legfelsőbb szintje, azóta nem változott, háromévente kihívók nélkül újraválasztották őket.

Erre az időre egyértelmű kontúrokat nyert az MSZP-SZDSZ koalíció kárpátaljai politikája, amely két személyiséghez köthető: Tabajdi Csabához, aki MSZP-s politikusként felügyelte a területet és Törzsök Erikához, az SZDSZ vezető határon túli szakértőjéhez, aki a ciklus végén a HTMH elnöki posztot is betöltötte a technokrata Lábodi László távozása után. Törzsök a nyilvánosság előtt is kritizálta a KMKSZ-t.⁴⁰

A kormányzati politikát jól jellemezte az Illyés Közalapítvány (IKA) kárpátaljai alkuratóriumának kialakítása. Az alkuratórium ajánlási joggal lett felruházva az IKA főkuratóriuma irányában, a Kárpátaljának szánt összeg elosztását illetően. A főkuratórium felülbírálhatta az alkuratórium döntését, illetve annak megkerülésével is dönthettek kárpátaljai pályázatokról. A gyakorlatban így a kárpátaljai pályázatok sorsa nagyobb részt az alkuratóriumon, kisebb részt az IKA főkuratóriumán múlt. Az arány, az időszakonként változott, ez azonban nem érinti az alkuratóriumi összetétel indikátor jellegét. El lehet mondani, hogy az alkuratóriumi rendszer kiépítése előrelépést jelentett az MDF kormány idején uralkodó kaotikus állapotokhoz képest.

³⁹ Tisztújító közgyűlés a KMKSZ-ben. KISZ április 4., 3. o., Tisztújítás a folytonosság jegyében. Szemle '96. 3. szám, 12. o.

⁴⁰ Megengedhetetlen vádaskodás. Szemle '96. 5. szám., 4. o.

Az IKA első alkuratóriumáról Tabajdi Csaba döntött oly módon, hogy kijelölte az abba tagokat delegáló szervezeteket. Ebben a döntésében arra törekedett, hogy mindkét oldal képviseltetve legyen a testületben, a KMKSZ ellenes szervezetek túlsúlyával. Ez abban nyilvánult meg, hogy Tóth Mihály, mint képviselő lett a testület tagja, a KMKSZ-ből kiszakadt szervezetek külön képviselettel rendelkeztek (MÉKK, KMSZF), míg a KMKSZ egyedül. Jellemző módon, egyes újonnan alakult szervezetek, még hivatalos megalakulásuk előtt felkérést kaptak az alkuratóriumi tagságra. A testületben helyet kapott még a KMPSZ, a református egyház valamint a Kárpátaljai Magyarul Beszélő Tudósok Társasága is. A KMPSZ-t KMKSZ közelinek, a KMTT-t pedig Tóth Mihály pártinak könyvelték el. Az IKA alkuratórium elnöki tisztét rotációs alapon töltötték be ebben a ciklusban.

A másik alkuratórium, amely az adott időszakban jött létre, az a Kárpátaljai Magyar Ösztöndíjtanács (továbbiakban Ösztöndíjtanács) volt, amely a Magyar Közoktatási Minisztérium pályázatainak elosztásában tett ajánlásokat. Az ajánlásokat a minisztérium ritkán bírálta felül, de ebben az esetben is előfordult, hogy a kárpátaljai véleményező testület megkérdése nélkül osztottak ki ösztöndíjakat. A testületben helyet kaptak a KMPSZ, a KMKSZ, a MÉKK, a KMTT, az Ungvári Állami Egyetem, a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola képviselői. Ez a testület nagyjából változatlan összetételben, többnyire konszenzusos döntéseket hozva tudott működni az egész tárgyalt időszakban.

A Tabajdi korszak Kárpátalja politikáját tehát óvatosan aszimmetrikus egyensúlypolitikaként lehet meghatározni. Lényege, a kifelé képviselt, kiegyensúlyozott kommunikáció a KMKSZ-ellenes tábor óvatos helyzetbehozása mellett. A viszonylagos kiegyensúlyozottság akkor szűnt meg, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy sor fog kerülni egy újabb KMKSZ—Tóth Mihály erőpróba az 1998-as választások alkalmával. Varga György, a HTMH kárpátaljai főosztályának vezetője, a KMKSZ 1998-as közgyűlésén — egy héttel a választások előtt — éles kirohanást intézett a Szövetség vezetése ellen és exponálta magát Tóth Mihály mellett.⁴¹

Nem Varga volt az egyetlen, aki köztisztviselőtől szokatlan nyíltsággal nyilvánított véleményt a kárpátaljai magyar politika szereplőiről. Megtette ezt Tóth Lorand nagykövet is a KMKSZ vezetésével szemben megfogalmazott éles kritika formájában.⁴² Az ügyben Németh Zsolt, a Fidesz határon túli magyar ügyekért felelős szakpolitikusa interpellált a parlamentben.⁴³

Ez a megnyilvánulás jelzi, hogy az átalakulófélben lévő magyarországi jobboldal vezető erejévé való Fidesz viszont a KMKSZ mellett exponálta magát.

⁴¹ A választásokon: jövőnk a tét. KISZ március 24. 1., 3 o.

⁴² Tóth Lorand nagykövet hivatalos látogatása Kárpátalján. KISZ '97 március 1. 1., 3. o.

⁴³ Magyar-magy csetepaté. Szemle '98/8 3. o.

Elmondható, hogy az adott időszakban alakult ki az a képlet, amely szerint a jobboldal a KMKSZ-t preferálja, a baloldal pedig mindenkor ellenlábasait, akiknek a hivatalos szervezeti hátterét az UMDSZ adta.

Az ukrajnai és ezen belül a kárpátaljai politikában is jelentős változások zajlottak le. 1996-ban elfogadták az új alkotmányt, amely egy félelnöki rendszert hivatalosított Ukrajnában. Az elnöki jogkörök közül a fontosabbak közé tartozott a kormányzók kinevezésének a joga.⁴⁴ Egyúttal elég szigorú összeférhetetlenségi szabályok léptek életbe, amelyek megtiltották a parlamenti képviselőknek, hogy pozíciót vállaljanak a végrehajtó hatalomban.⁴⁵ A kormányzóvá kinevezett Usztics ilosvai körzete így megüresedett, és az időközi választásokon Viktor Medvedcsuk, az Ukrán Szociáldemokrata Párt (egyesített) nevű feltörekvő hatalompárt vezetője nyert mandátumot. A továbbiakban egyesített szocdem néven fogom említeni a fenti formációt, ami megfelel a legelterjedtebb megnevezésüknek az ukrán politikai zsargonban.

Medvedcsuk megjelenése együtt járt az egyesített szocdemek térfoglalásával, ami azt jelentette, hogy ők lettek a hatalompárt Kárpátalján. Ez olyan dolgokban nyilvánult meg, mint a közalkalmazottak tömeges beléptetése a pártba, a megyei sajtó átalakulása pártlapokká, a gazdasági élet feletti kontroll átvétele. Az egyesített szocdemek hatalmi bázisának kiépítése a helyi elit támogatásával történt, amely úgy gondolta, hogy a Medvedcsuk csoport hatékonyan fogja majd Kijevben képviselni a helyi érdekeket, cserében a kárpátaljai szavazatokért.

Az 1998-as parlamenti és helyhatósági választás egyszerre zajlott, mindkettő új törvények szerint.

A parlamenti választási törvény legfontosabb újítása az áttérés volt a vegyes rendszerre. A 450 mandátum felét ezentúl országos listákra leadott szavazatokkal, 4%-os küszöb átlépése esetén⁴⁶ lehetett megszerezni.⁴⁷ Az egyéni körzetekben a mandátum megszerzéséhez ezentúl a relatív többség is elég volt, vagyis a választás egyfordulósá alakult. A kárpátaljai magyarok szempontjából döntő momentum az volt, hogy az egyéni körzetek kialakításánál a törvény előírta a körzetek oly módon történő kialakítását, hogy a nemzetiségi kisebbségek egy körzetbe kerüljenek lehetőleg úgy, hogy többséget alkossanak azokkal.⁴⁸

Az 1998-as parlamenti választásokra kialakított 72-es körzet részben ennek a törvényi előírásnak köszönhetette a formáját. A másik szempont abból adódott, hogy kompakt kis körzeteket alakítottak ki a két, Kárpátalján induló egyesített szocdem vezetőnek, a már említett Medvedcsuknak és a munkácsi körzetben induló Grigorij Szurkisznak, a Dinamo Sportklub

⁴⁴ Ukrajna Alkotmánya V. fejezet. 106. cikkely 10. Ungvár, Kárpáti Kiadó 1997. 57. o.

⁴⁵ III. fejezet. 78. cikkely 36. o.

⁴⁶ Закон України про вибори народних депутатів України. VIII. 42/6 in. Парламент України. Вибори '98. Київ 1998 c. 65.

⁴⁷ 1 ст. 1/2 c. 39

⁴⁸ II. 7/2 ст. 40

elnökének. Így az öt kárpátaljai körzet közül hármat kicsire (az ungvári — 70-es, 166 622, a munkácsi — 71-es, 172 655, az ilosvai — 73-as, 166 043), kettőt nagyra a beregszászi — 72-es, 182 060 és a huszti — 74-es, 195 121.⁴⁹ Hogy az utóbbi mégse lépje át a törvényi kereteket (+, - 10%), a tömbmagyar vidéket magába foglaló körzetet, a Tisza mentén hosszában egészítették ki. Végül is a tömbmagyar vidék (majdnem) teljes egészében a 72-es körzetbe került, ami az össz szavazó létszám felét tette ki.⁵⁰

Az un. magyar körzeten kívül a magyar szervezetek számára megnyílt a lehetőség arra, hogy valamely párt listáján juttassanak képviselőt a parlamentbe. Nyilvánvalóan abban az esetben, ha a magyar szavazatok megszerzésének reményében, illetve azokért cserébe, befutó helyet ajánl fel egy ukrán párt annak a szervezetnek vagy személyiségnek, aki hitelesen tud az említett szavazók nevében szerződni.

A kárpátaljai hatalompárt szerepét játszó egyesített szocdemek úgy oldották meg a listás szavazataik maximálásának a problémáját, hogy harmincötödiknek feltették a listájukra Fodó Sándort, a KMKSZ tiszteletbeli elnökét. Fodó Medvedcsukék ajánlatát a KMKSZ-el folytatott egyeztetés nélkül fogadta el, így a magyar szervezet és a hatalompárt között nem került sor egyeztetésre, szerződéskötésre. Ennek ellenére a KMKSZ nem lépett fel keményen tiszteletbeli elnökével szemben⁵¹, így a szocdemek nem találkoztak hatékony ellenállással a magyar szavazatok megszerzéséért folytatott erőfeszítésükben.

A Medvedcsuk párt végül néhány szavazattal lépte át a 4%-os küszöböt (4,0 122%-ot, vagyis 1066 113 szavazattal)⁵². A néhány ezer magyar szavazat végül igen jól jött a párt parlamentbe jutásához (18 879 szocdem szavazat jött össze a 72-es körzetben. A kvóta 77 695 szavazat lett),⁵³ Fodó 35. helye messze nem lett befutó (14 listás hely jutott a szocdemeknek).⁵⁴ Ami az egyéni körzeteket illeti, az 5-ből 3-at, a papírformának megfelelően egyesített szocdem jelölt szerezte meg (71 Sufrics, 73 Medvedcsuk, 71 Szurkisz).

A 72-es, un. magyar körzetben nem volt hivatalos jelöltje az egyesített szocdemeknek, bár senkinek sem volt kétsége, ki a hatalompárti jelölt. A KMKSZ számára értelemszerűen ez a tömbmagyar vidéket magában foglaló körzet volt a kampányerőfeszítések fókusza.

A KMKSZ—UMDSZ összecsapás jogilag két független jelölt, Kovács Miklós és Tóth Mihály vetélkedésében nyilvánult meg. Az UMSZ szinte egyáltalán nem jelent meg Tóth Mihály kampányában. A gyakorlatban, mivel képviselőket más jogi személyek nem, csak pártok jelölhettek, a KMKSZ-el szemben továbbra is a helyi államapparátus lépett fel, mivel az UMSZ-

⁴⁹ Вибори 98 т. 2 с. 464-468.

⁵⁰ A 72-es körzet térképe a Szemle '97/8 6-7 oldalán található.

⁵¹ Fodó-Kravcsuk tengely. Szemle 97/8 6. o., A választásokon jövőnk a tét. KISZ március 24., 1. o.

⁵² Вибори 98 1т. ст. 519

⁵³ Вибори 98 1т. ст. 565

⁵⁴ Вибори т. 1 ст. 581

nek nem volt településenként kiépített struktúrája. Megjegyzendő, hogy Tóth ellenőrzése a helyi apparátus fölött képviselősége idején meggyengült, és a beregszászi járás aránya is csökkent a körzeten belül. Demoralizálóan hatott a Tóth táborra Dalmay Árpád Magyarországra történő kivándorlása is. Őt egyébként az egyre jelentéktelenedő BMKSZ elnöki székében Pirigyi Béla, a beregszászi zeneiskola igazgatója váltotta, a Fóruméban pedig Kincs Gábor vállalkozó.⁵⁵

A szavazás etnikai alapon zajlott, a magyarok a két esélyes jelöltre szavaztak alig adva voksokat Varga Lajos ungvári járási főorvosnak a 3. magyar indulónak. A sok esélytelen ukrán jelölt szétszórta az ukrán szavazatokat, amelyekből a magyar jelöltek elenyésző számban kaptak. A választásokat 35 170—21 737 arányban a KMKSZ jelöltje nyerte.⁵⁶

A helyhatósági választások is új rendszerben zajlottak. A polgármestereket, valamint a települési önkormányzati testületek képviselőit egyszerű többségi rendszerben választották meg továbbra is. A megyei és járási testületeket azonban egy igen egzotikus módszer segítségével juttatták mandátumhoz. A rendszer lényege, hogy alegységként, meghatározott számú képviselőt lehetett beszavazni nyílt preferenciális listán.⁵⁷

A megyei tanácsba a járások voltak az alegységek, akik lakosságuk számától függetlenül 5-5 képviselőt delegáltak. A megyei tanácsba jelölt képviselő tehát rákerült egy listára, amelyre az adott járásban (ilyen 14 volt az adott időszakban, valamint Ungvár és Munkács járási jogú városok) lehetett szavazni, mégpedig úgy, hogy egy szavazó tetszés szerinti számú képviselőjelölt neve mellé tehetett jelet. Az öt legtöbb szavazatot gyűjtő jelölt kapott mandátumot a 75 tagú megyei tanácsba.

Hasonló rendszerben történt meg a járási tanácsok képviselőinek megválasztása, csak ott a települések voltak az alegységek, akik kettes vagy hármas kvóta szerint delegáltak képviselőket a járási tanácsba.

Az új rendszer súlyosan diszkriminálta a magyarokat. A nem magyar többségű járásokból ugyanis lehetetlennek bizonyult a bejutás a megyei tanácsba. Orosz Ildikó épp úgy nem került be az ungvári járásból, mint Milován Sándor a nagyszőlősiéből. Az ungvári járásból Palkó László jutott mandátumhoz, aki KMKSZ jelöltsége mellett bírta az államapparátus támogatását, valamint Varga Lajos főorvos, aki a párhuzamosan a parlamenti választásokon is indult. A tőle ismertebb „tisztán” KMKSZ-es jelöltek kiesése rávilágított arra, milyen lehetőségeket adott ez a választási rendszer az államapparátus kezébe a végeredmény manipulálására.

A 98-as kampányt lehet az egész tárgyalt időszak legnyugalmasabb megmérettetésének tekinteni. A korábbi és későbbi időszakra oly jellemző sajtópolémia gyakorlatilag elmaradt, a települések szintjén, a helyi aktivisták által vívott küzdelmek is lanyhábbak voltak.

⁵⁵ Lehetőségek és realitások. Szemle 97/8 4., 5. o.

⁵⁶ Вибори 98 2 т. ст. 466

⁵⁷ Gulácsy Géza. Március 29-én szavazunk. Szemle 98/2 8. o.

A két tábor hivatalosan is próbálkozott együttműködéssel. Több tárgyalásra is sor került, amelyek végül oda vezettek, hogy megyei szinten közös jelölésekben állapodtak meg a felek.⁵⁸ Az említett KMKSZ-es jelöltek az ungvári járásból jelöltként indultak igaz a megállapodás ellenére Kőszeghy Elemér is elindult.⁵⁹ A nagyszőlősi járási jelöltek is közösek voltak, akárcsak az itt induló Dupka György, aki szintén nem került be.

A beregszászi járás produkálta a legérdekesebb helyzetet, ahol az öt helyre négy közös jelöltet állított a két tábor: Vári Fábián Lászlót és Brenzovics László a KMKSZ, Pirigyi Bélát és Zubánics Lászlót a DMKSZ. A négy közös jelöltből Brenzovics és Zubánics szerzett mandátumot. A többi hármat Ivancso Ivan (akiből megyei tanácselnök lett), Braun Béla és Nagy Károly szerezték meg, akiknek a személye egyik szervezethez sem köthető. Az eredmény úgy is értelmezhető, hogy a magyar szervezetek együttesen maradtak alul a nomenklatúrával szemben 3:2 arányban.

Jellemző vonása még a '98-as kampánynak, hogy a KMKSZ-al szemben felvonuló Tóth Mihály tábor szinte egyáltalán nem használta az UMDSZ-t sem mint cégért, sem mint tényleges szervezeti háttér.⁶⁰

Az ukrainai választásokat követően Magyarországon sor került a következő kormányváltásra, amely a Fidesz vezette jobbközép koalíciót juttatta hatalmi pozícióba. A határon túli magyar ügyek fő döntőnöke Németh Zsolt lett, aki külügyminiszter helyettesi pozícióból felügyelte a HTMH-t. Annak elnöke Szabó Tibor, előzőleg a felvidéki-kárpátaljai főosztályt is vezette, így komoly rálátása volt az ügyekre. Az újból létrehozott kárpátaljai főosztály élére Tóth István került, a Pro Minoritáte folyóirat főszerkesztője.

Az Illyés Közalapítvány alkuratóriuma átalakulásán most is nyomon lehet követni a kormányzati politika változását. A politikai szervezetek képviseletét a KMKSZ 3 delegáltja, valamint a MÉKK és a Fórum egy-egy jelöltje látja el. A három történelmi egyházat egy-egy személy képviselte a testületben, akárcsak a civil szférát megjelenítő Cserkész- és Pedagógusszövetséget. A vezető tisztségek rotációja megszűnt, az IKA alkuratóriumának élén Brenzovics László állt ebben az időszakban, a titkári teendőket pedig Gulácsy Géza látta el.

Elmondható, hogy az IKA alkuratóriumban 1998—2002 között KMKSZ túlsúly érvényesült, azonban az UMDSZ két tagszervezete is részt vett annak a munkájában. A döntések meghozatalakor az ebből adódó papírforma nem érvényesült, mivel azok az esetek túlnyomó többségében konszenzussal születtek.⁶¹

Az ukrán-magyar kisebbségi vegyesbizottságnak az adott időszakban két tagja volt: Kovács Miklós és Tóth Mihály. Az ukrán állam ily módon is jelezte: nem tartja megbízhatónak a KMKSZ-

⁵⁸ KISZ 1998. február 19. 39. o.

⁵⁹ Szemle 98/3. Választási ki mit tud. Kacsur Gusztáv.

⁶⁰ Lásd a KISZ március 21-ei számát a programokkal és támogató nyilatkozatokkal, ahol az UMDSZ nem szerepel.

⁶¹ Alaptalan állítások. Kárpátalja. Július 12., 2. o.

t, és a szervezetnek a parlamenti választások következtében történő megerősödését így módon is ellensúlyozni akarja.

A szocialista-szociáldemokrata kormányzás végén került sor az első magyar-magyar csúcsra Tabajdi Csaba szervezésében. Erre mindkét oldal képviselője meghívót kapott. A Fidesz kormány idején intézményesült ez a kezdeményezés a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) formájában. A MÁÉRT delegáltjai: a Kormány, a parlamenti pártok valamint a határon túli magyar szervezetek minden régióból, lehetőleg azok, amelyek parlamenti vagy tartományi képvisellel rendelkeznek. 1998—2002 között Kárpátaljáról a KMKSZ rendelkezett MÁÉRT tagsággal.

A MÁÉRT működésének csúcspontja a „Szomszédos államokban élő magyarokról” szóló 2001 évi LXII törvény koncepciójának kidolgozása volt, amely státus vagy kedvezménytörvényként került a köznyelvbe. A törvény folyamánként Magyarország fejkvótarendszerben támogatást folyósít azon magyar családoknak, akiknek gyerekei magyar nyelvű oktatási képzésben részesülnek. A törvény végrehajtásának leginkább látványos folyamata a magyar igazolványok kiosztása volt az azt igénylő határon túli magyaroknak.

A törvény eme két vonatkozását azért kell kiemelni, mert végrehajtásuk helyben kiépített infrastruktúrát igényel.

A magyar igazolványok igénylését a státusirodákön keresztül lehet megejteni. A kárpátaljai hálózat felállítására a KMKSZ kapott megbízatást. A létrejött rendszer egy központi, valamint több regionális irodából áll. Ezek közül hármat működtettek az UMDSZ tagszervezetei: a MÉKK az ungvárit, valamint a lebergit és kijevit az ottani magyar egyletek. Az oktatási-nevelési támogatás kiközvetítésével kapcsolatos teendőket a KMPSZ végezte.

Összességében el lehet mondani, hogy a KMKSZ 1998-as győzelme a magyarországi kormányváltással együtt oda vezetett, hogy a szervezet domináns szerepre tett szert a magyarországi elosztó-veleményező-közvetítő szervezetekben, az UMDSZ-hez köthető szervezetek teljes kizorítására azonban nem került sor.

Az ukrainai hatalmi pozíciókat illetően más volt a helyzet. Itt a parlamenti képviselői mandátumon túl a KMKSZ-nek nem sikerült számottevően erősíteni pozícióit. Az egyetlen említésre méltó eset az Ungvári TV magyar szerkesztősége ellen indított akció kivédése volt.⁶²

A nem az államapparátushoz kötődő intézmények területén azonban történtek elmozdulások. Az adott időszakban jelentősen gyarapodott a KMTF, mind az akkreditált szakok, mind az ott tanítók és tanulók létszáma, mind az infrastruktúra tekintetében. Az utóbbi témakörben történt a leglátványosabb fejlődés, igaz már a 2002-es kampány keretében. Ekkor adta át a Beregszászi

⁶² Közlemény a KMKSZ választmányának 1996. november 10-ei beregvári üléséről. Szemle 96/8 3. o.

Városi Tanács a volt Törvényszék, majd laktanya, majd műszergyár akkorra már igencsak lerobbant épületét a Főiskolának.⁶³

Politikai szempontból egyenesebb jelentősége van a sajtópaletta átalakulásának. A KMKSZ 2001 elején elindította hetilapját, amely viszonylag rövid idő alatt a legolvasottabb sajtótermékévé vált (több mint 12 ezres példányszámmal 2002-re). A KISZ 9-10 ezres olvasótáborával hetente háromszori megjelenés mellett stabilan tartotta pozícióit. Irányultságát tekintve azonban inkább KMKSZ-ellenes volt, egyrészt mint a hatalom lapja, másrészt vezető munkatársainak politikai elkötelezettsége miatt. A legkirívóbb Kőszeghy Elemér esete, aki főszerkesztő-helyettesége mellett vezető pozíciókat is betöltött, valamint 1994-ben, 1998 és 2002-ben megyei képviselőjelöltséget is vállalt.

Az ide is, oda is kategóriába nem a KISZ, hanem egy főleg Beregszászban terjesztett hetilap, az Info tartozott a maga 5000 körüli példányszámával. Ugyanakkor azonban a másik oldalon is megjelent a pártsajtó Határ Menti Szociáldemokrata képében. A lap elnevezése egyértelműen jelzi eredetét és jellegét jelesül, hogy az nem az UMDSZ, hanem a kárpátaljai hatalompárt színeiben jelent meg.

A kárpátaljai hatalom tehát az egyesített szocdemek égisze alatt szerveződött meg az 1998-as választásokat követően. Medvedcsukék bizalmi embere Viktor Baloga, Munkács polgármestere egyúttal a munkácsi csoportosulás feje volt. Az ő döntése alapján kezdték el felépíteni Gajdos István fiatal beregszászi vállalkozó karrierjét, aki előbb Hitman Tibort váltotta a Beregszászi Járási Tanács élén majd ugyanazon járásban kormányzónak nevezték ki.⁶⁴

A következő fordulat azzal állt be, hogy Baloga szakított Medvedcsukékkal, ami a gyakorlatban a kárpátaljai szocdem struktúrák nyomás alá kerülését jelentette. A kárpátaljai elit döntő többsége szolidáris volt Balogával és feladta párttagságát. Ivan Rizák, Baloga helyettese volt az egyik ellenálló, Gajdos István, beregszászi járási kormányzó a második, ők ketten, aki dacolva a nyomással, kitartottak Medvedcsuk mellett.

Az utóbbi természetesen azonnal megpróbálta elérni Baloga leváltását, illetve megvédeni az embereit. A kormányzónak azonban komoly pozíciói voltak, hiszen többször demonstrálta lojalitását Kucsma elnök irányába, például az alkotmánymódosítás ügyében megrendezett referendumszerűség alkalmával 2001-ben, amikor Kárpátalja országosan is kiemelkedő arányban támogatta (hivatalosan) az elnöki kezdeményezéseket.

Medvedcsuknak azonban folyamatosan erősödtek a pozíciói. Részben az ő sikere volt Juscsenkó miniszterelnök leváltása bizalmatlansági indítvánnyal a parlamentben. Igaz nem sokkal később őt is leváltotta a parlament házelnökhelyettesi posztjáról, ám ez átmeneti visszalépésnek

⁶³ A törvényszék épületébe költözhet a főiskola. Kárpátalja. Január 25. 4. o.

⁶⁴ Megválasztották a tisztségviselőket. KISZ április 25. 10.

bizonyult ahhoz képest, hogy utóbb az elnöki adminisztráció vezetője lett. Ezek után Balogát is eltávolították, helyette azonban nem valamely egyesített szocdem ellenállót, hanem egy idegenlégióst neveztek ki kormányzónak, Genagyij Moszkaly rendőrtábornok személyében. Mire mindezek a változások lezajlottak, el is indult a 2002-es kampány. Az első, amely a kárpátaljai politikai erők hivatalosan is kinyilvánított kétpólusossága mellett zajlott.

Az egyesített szocdemek továbbra is hatalompártnak számítottak, ha nem is sikerült visszaszerezniük összes elvesztett pozíciójukat, azonban Medvedcsuk támogatásával a hátuk mögött, aki akkor az ország második legbefolyásosabb emberének számított, nyeregben érezhették magukat.

A hivatalosan egyes számú hatalompárt, a Volodimir Litvin ex-adminisztrációfőnök vezette Az Egységes Ukrajnáért blokk, amelynek ügyét helyben a kormányzó tartozott előre vinni. A hivatalos főhatalompárt azonban időhiány, helyi beágyazottság gyengesége és egyéb, itt nem részletezhető okokból nem tudott kiépülni.

Baloga kegyvesztett lett ugyan, de ekkor még nem került totális hatalmi nyomás alá, így a kárpátaljai adminreszursz egy részének birtokában, a jól kiépített munkácsi hídfőállásból szervezhette az ellenzéki Mi Ukrajnánk blokk kampányát. Ez utóbbi, hosszú idő óta első potens ellenzéki tömörülés vezérének, a leváltása után ellenzékbe vonult Viktor Juscsenkónak, köszönhette létét és népszerűségi indexét.

Juscsenkó fellépésének idejére, az ukrán függetlenség kezdetén még erős ukrán nacionalista jobboldal már romokban hevert. Szervezete, a Ruh darabokra szakadt galíciai bázisát egy sor új radikális kispárt is megcélozta. Juscsenkó volt az, aki újra egyesíteni tudta ezt a társaságot, és az üzleti-hivatalnoki elit elégedetlenkedőinek nagy részét is. A Juscsenkó konglomerátum kárpátaljai működése jól példázza annak kettősségét. A kárpátaljai Ruh töredékek részt vettek a koalícióban, az irányítás azonban teljesen a Baloga-féle munkácsi csoportosulás kezében összpontosult, amelyet nem lehet a nemzeti demokrata tábor integráns részének tekinteni.

Ami az ukrán és a kárpátaljai politikát és a KMKSZ-t illeti, azt néhány pontban össze lehet foglalni. A szervezet semleges maradt az 1999-es elnökválasztáson, amit a papírformának megfelelően Kucsma nyert. Utána hallgatott az újonnan megválasztott elnök által kieroszakolt referendum kérdéseiben. A KMKSZ elnöke az Ukrán Legfelsőbb Tanácsban nem szavazott igennel az elnöki adminisztrációból inspirált bizalmatlansági indítvány ügyében, amikor Juscsenkó miniszterelnököt menesztették, illetve igennel szavazott, amikor Medvedcsuk házelnökhelyettesi tisztségből való leváltásáról volt szó.

A szocdemek a választások előtt igyekeztek minden pozíciót megszerezni, ezek között volt a Megyei Tanács elnöki tiszte is. Ivancsó Iván, aki '98 óta foglalta el ezt a pozíciót, és végül kitartott

a Baloga vonal mellett. Így azonban komoly nyomás alá került, hogy mondjon le. Az így kialakult küzdelem polarizálta a Megyei Tanácsot. A KMKSZ csoport Ivancsót támogatta.

Mindezek alapján a KMKSZ-t annak ellenére, hogy a magyar ügy nem számított nagypolitikai kérdésnek, mégis ellenzéki szervezetként kezelte a hatalom.

A 2002-es választásokra újabb módosításokat eszközöltek a választási törvényeken, amelyek az alapsémát — a vegyes rendszert nem érintették, de több vonatkozásban is hatással voltak a következő kárpátaljai magyar részvételre a választásokon.

A legegyszerűsebben ható negatívum a régi jogosítvány megszüntetése volt, amely lehetővé tett a szavazólapoknak, a nemzetiségek nyelvén történő kinyomtatását. A központi választási bizottság elnöke, Mihajlo Rjabec csak arra tett ígéretet, hogy nagy méretű plakátokon teszik majd ki a szavazólapok magyar fordítását a szavazóhelyiségekben, ami végül is nem történt meg.

A törvény szövegéből kikerült az a kitétel, amely nemzetiségek által kompaktan lakott területeket egy körzet területére rendeli. Ez a momentum szabaddá tette a központi választási bizottságot a körzethatárok manipulatív kiszabása (gerrymandering) tekintetében.

A választások előtt nyilvánosságra került, hogy Kárpátjának ezúttal 6 körzet lesz az öt helyett, míg Herszon megyében egyel kevesebb. Ott az utóbb az Egyesült Államokban menedékjogot is kapott, igen hangos ellenzéki képviselő Jelaskevics régi körzetét szedték szét. Kárpátján a 72-es körzetet szabták át, de nem úgy, hogy a Tisza mentén hosszan kihúzott részt választották volna le a magyar tömböt képező részről. Ehelyett a tömb egy részét is levágták, a munkácsi járás magyar falvaival, valamint az ungvári járás két magyar falujával, viszont hozzátoldottak ukrán településeket a nagyszőlősi és az ungvári járásból.⁶⁵

A KMKSZ által szervezett aláírásgyűjtés nem volt képes jobb belátásra bírni a központi választási bizottságot, megakadályozni a tömbmagyar vidék megcsonkítását.⁶⁶

A következő jelentős módosítás a körzeti és helyi szavazóbizottságok összetételére vonatkozott. A körzeti választási bizottságokat a parlamenti frakcióval rendelkező pártok képviselőiből állították össze. A helyi szavazatszámoló bizottságok kiegészültek az egyéni jelöltek megbízottjaival.

A helyhatósági választásokat ismét a parlamentivel egy időben tartották a fentebb ismertetett séma szerint.

A 72-es körzetben Gajdos István az egyesített szocdemek jelöltjeként indult el, akit nyilatkozatban az UMDSZ is támogatott. A beregszászi adminisztráció vezetője nem ment szabadságra a kampány idejére.

⁶⁵ A kárpátaljai egymandátumos választókerületek jegyzéke.

⁶⁶ Megbontották a magyar többségű választókerületet. Kárpátalja. Január 11. 1-3. o.

A KMKSZ elnöke a bevett gyakorlatnak megfelelően függetlenként indult. Felröppent az a hír is, hogy az országos főhatalompárt az Egységes Ukrajnáért indítja, de az hamisnak bizonyult. A főhatalompárt és a Mi Ukrajnánk tömörülés nem indított jelölteket az un. magyar körzetben.

A választási küzdelem kimenetele szempontjából döntő jelentőségűnek bizonyult, mennyire sikerült a feleknek saját jelöltekkel feltölteni a bizottságokat.

A körzeti bizottságba parlamenti frakciónként lehetett tagokat küldeni, ami elvileg kiegyenlített erőviszonyokat vetített előre, mivel az ellenzéki és hatalompárti frakciókból hasonló mennyiségű volt. A pártoknak azonban nem volt országosan kiépített, kis településeket is lefedő hálózatuk. A pártszerveződés többnyire a megyei, járási szinteken megszakadt. Minél messzebb kerülünk a központi szervezettől, annál jellemzőbb, hogy ugyanannak a helyi elitnek a tagjai futnak különböző pártszínekben.

Ezzel magyarázható, hogy a KMKSZ végül egy embert tudott bejuttatni a körzeti bizottságba a Szolidaritás révén, amelynek a parlamenti frakciójához az elnök tartozott. A magyar településeken azonban az egyesített szocdemeken kívül nem létezett más pártstruktúra, így nem meglepő, hogy a helyi bizottságokba a különböző pártok és jelöltek kvótájával sok KMKSZ-es bekerült. A Gajdos—KMKSZ versengés tehát az előbbi fölényét hozta körzeti szinten, és paritásos állapotokat a települési szavazóbizottságoknál.

A 2002-es kampány újdonsága volt az Ukrajnában és posztszovjet térségben már korábban elterjedt kampánymódszerek — helyi kifejezéssel élve polittechnológiák — megjelenése. A leglátványosabb ezek közül az ikerjelölt indítása. Ezúttal két Kovács szerepelt a szavazólapon, vagyis elindult Kovács Mikola Ivanovics is, aki ugyan nem kampányolt, viszont előrébb szerepelt a listán, mint a KMKSZ elnöke.⁶⁷ Mikola Ivanovics 8 600 szavazattal végül a harmadik helyet szerezte meg a 72-es körzetben a 2002-es választásokon. Hogy hányan szavaztak rá tévedésből, arra irányadó lehet a többi olyan jelölt eredménye, aki nem folytatott kampányt. A magyar választók eligazodását nehezítette az is, hogy megszűnt a szavazólapoknak a nemzetiségek nyelvén történő kinyomtatása.⁶⁸

Un. technikai jelöltnek tekinthető még Jacura László is. Neki annyi szerepe volt, hogy a neki jutó időt a TV-ben egy a KMKSZ jelölt elleni kirohanásra használja majd az utolsó pillanatban visszavonja a jelölését. Ilyen esetben a jelölt nevét bélyegzővel kellett érvényteleníteni a szavazólapon, amely további lehetőségeket ad a választások esetleges érvénytelenítésére.

További specifikuma a választó viselkedésnek az etnikai határok elmosódása az egyik irányba. Az előző választásokhoz képest most összesen egy számottevő ukrán jelölt indult, rendőr őrnagy, aki 6000 szavazattal negyedik lett. Az ukrán falvak pedig ezúttal tömegesen szavaztak az

⁶⁷ Jelöltek és hasonmások. Kárpátalja. Február 1. 4. o.

⁶⁸ A KMKSZ nyilatkozata. Kárpátalja. Február 22. 3. o.

egyesített szocdemek magyar jelöltjére. Mindezt úgy, hogy közben pártlistán a Mi Ukrajnánk tömbre szavaztak. Amellett, hogy Jusczenkó exponálta magát a KMKSZ mellett.

Mindezek után szoros eredmény született, másnap a szavazatok összeszámlálásakor 33, 524-33, 567 arányban a KMKSZ jelöltje volt a befutó. Ekkor döntött úgy a körzeti szavazóbizottság, hogy érvényteleníti négy körzet eredményét (a 14-es, 45-ös, 58-as, 67-es körzetét; valamennyiben a KMKSZ elnöke győzött). A központi választási bizottság először érvénytelenítette, majd mégis jóváhagyta a döntést.⁶⁹

Az ukrán választási törvény a bírói jogorvoslatot a legfelsőbb bíróságra utalja, így a küzdelem itt fejeződött be.⁷⁰ Több tárgyalás után a végleges döntést a magyarországi választások második fordulója után hozta meg az Ukrán Legfelsőbb Bíróság Gajdos javára.⁷¹

Az ügy 2008-ban zárult le a Stasburgi Emberi Jogi bíróság döntésével, amely az Ukrajna—Kovács perben elmarasztalta az ukrán államot.

A KMKSZ értelemszerűen a továbbiakban úgy kezelte a hivatalos eredményeket, mint választási manipulációk következményeit. Annál is inkább, mivel a magyar szavazók körében egyértelmű volt a KMKSZ előnye (3. táblázat).

A helyhatósági választások a korábbi törvény szerint zajlottak ugyanazokkal a hátulütőkkel. A helyzet annyiban mégis javult, hogy időközben Beregszász is járási jogú város lett, így onnét is öt képviselőt választottak a megyei tanácsba.

A beregszászi járáson kívül ezúttal is Palkó Lászlónak sikerült mandátumot szereznie az ungvári járásban, mint konszenzusos figurának a hatalom és a KMKSZ vonatkozásában. A beregszászi járásból a KMKSZ színeiben Bakancsos László, Bartha Ferenc és Brenzovics László jutott mandátumhoz, a városból Orosz Ildikó.⁷² A beregszászi járásban mandátumhoz jutott még Mihajlo Lakatos járási főerdész. A városi mandátumokat Ivancsó Ivan, Margitics Kszenyija, Fusnics Inrij és Péter Csaba szerezte meg.⁷³

2002-ben Magyarországon végbement a soron következő kormányváltás. A hatalomra kerülő MSZP-SZDSZ kormányban a határon túli magyarokkal foglalkozó legmagasabb rangú döntéshozója Szabó Vilmos lett, mint a MEH államtitkára. A HTMH élére kerülő Bálint-Pataki József a kárpátaljai ügyekbe kevésbé szőtt bele. A kárpátaljai főosztály élére Németh János, volt ungvári főkonzul került, akit annak idején a Fidesz kormányzat idején váltottak le posztjáról.

⁶⁹ Az idegek harca a 72-es választókerületben. Kárpátalja. 2002. április 12. 1, 3. o.

⁷⁰ Kovács Miklós panasa a legfelsőbb bíróságon. Kárpátalja. Április 26. 3. o.

⁷¹ Kovács kontra Ukrajna. Igazságot szolgáltatott az Európai Emberjogi Bíróság. Kárpátalja, 2008. február 22. 1.3. o.; Az UMDSZ elnökségének nyilatkozata a Strassbourgi Emberjogi Bíróság által hozott döntéssel kapcsolatos sajtóközleményekre. Z KISZ 2008. március 1.

⁷² Öten képviselik a KMKSZ-t a megyei tanácsban. Kárpátalja április 26. 1., 3. o.

⁷³ A megyei eredmények a KISZ 2002. április 9-ei számában találhatók (2. o.).

Az Illyés Közalapítvány alkuratóriumának alakulása ezúttal is jó indikátorul szolgál a magyar kormányzat kárpátaljai politikájának megjelenítésére. Az egyeztetések során megállapodás született az alkuratórium paritásos+történelmi egyházak képlet szerinti kialakítására. Eszerint a két politikai szervezet magán kívül még három-három hozzá közel álló szervezet képviselőjét delegálja a testületbe, amely kiegészült volna a református, a római katolikus, valamint a görög katolikus egyház egy-egy képviselőjével.

Az ilyen módon összehívott testület összegyűlt, azonban a főkuratórium képviselőjének beavatkozása nyomán nem alakult meg.⁷⁴

Az új képlet már mellőzte az egyházak közvetlen részvételét az alkuratóriumban és behozott még egy UMDSZ-es tagot, mint a Kárpátalján kívül élő magyarok képviselőjét. A paritás ily módon történő felborítását a KMKSZ nem fogadta el, az alkuratórium munkájában nem vett részt.⁷⁵

Tárgyalások indultak a kormány, a KMKSZ és az UMDSZ között, az un. Státus-irodahálózat további működtetéséről. Miután a tárgyalások zsákutcába jutottak, a kormányzat felbontotta a szerződést a KMKSZ-el, és az irodahálózat működtetését teljes egészében az UMDSZ-re bízta.⁷⁶

Az oktatási-nevelési támogatás kiközvetítésével a KMPSZ foglalkozott. A választások után az UMDSZ mellett létrejött az alternatív pedagógusszövetség a KAMOT, élén Kocsis Máriával. Ez a szervezet kapta meg az oktatási-nevelési támogatások kiközvetítésével kapcsolatos feladatokat.⁷⁷

Elmondható, hogy a 2002-es kormányváltás után felálló második MSZP-SZDSZ kormány feladta az elsöre jellemző aszimmetrikus egyensúlypolitikát és nyíltan az UMDSZ-t favorizálta.

A KMKSZ teljes kiszorításáról mégsem beszélhetünk, hiszen a szervezet továbbra is meghívást kapott a MÁÉRT-ekre.

Ezek közül a másodiknak van döntő jelentősége, amelyen a kormány a kedvezménytörvény módosítását készítette elő. Abból az európai és a szlovák nyomásra hivatkozva kivették az egységes magyar nemzetre való hivatkozást, valamint a kedvezményes határátlépés lehetőségét tartalmazó részt, és leértékelték a magyar igazolvány jelentőségét. Pozitívumként viszont az oktatási-nevelési támogatást kiterjesztették az egygyerekes családokra is, igaz úgy, hogy az óvodásokat kivonták a kedvezményezetttek köréből.⁷⁸

A módosítást a jelen lévő határon túli magyar szervezetek közül a KMKSZ utasította el először, majd végül ezt tette az egyik vajdasági szervezet, az Ágoston András vezette VMDP is.

⁷⁴ Meghiúsult az Illyés Közalapítvány kárpátaljai alkuratóriumának alakuló ülése. Kárpátalja. 2003. május 26., 1., 3. o., Illyés Alkuratórium: elhalasztották az alakuló ülést. KISZ. 2003. május 13., 1., 4. o.

⁷⁵ Felfüggesztette az IKA alkuratóriumi tagságát a KMKSZ. Kárpátalja. 2003. októbert 17., 1., 4. o.

⁷⁶ Kizárták a KMKSZ-t a státustörvény végrehajtásából. Kárpátalja. 2003. január 30., 1., 3. o., Márpedig az ügyfélszolgálati irodák működnek. KISZ. 2004. január 31., 4. o.

⁷⁷ A KAMOT a végrehajtó. Kárpátalja. 2003. november 28., 3. o., Szülőföldön magyarul: eredmények és célok. KISZ. 2004. január 31., 1., 6. o.

⁷⁸ Magyar Állandó Értekezlet Budapesten. KISZ. 2003. május 27., 1., 4. o.

Ezzel a magyar kormány és a KMKSZ viszonya igen kiélezetté vált és nem is normalizálódott a ciklus végéig.

Az UMDSZ-nek viszont még ennél is rosszabb volt a viszonya a Fidesszel. Németh Zsolt és Kövér László a nyilvánosság előtt arról beszéltek, hogy Gajdos István nemzetbiztonsági kockázatot jelent. Az ügyben külügyi bizottsági meghallgatás is volt, amit titkosítottak. Válaszul Gajdos megpróbálta beperelni a fideszes vezetőket, a mentelmi bizottság azonban nem adta ki őket.⁷⁹

A 2002-es választások után sor került az UMDSZ átalakulására. Ez azzal kezdődött, hogy Tóth Mihály átadta az elnökséget Gajdos Istvánnak.⁸⁰ Ezek után szakítottak a szervezet addigi konföderatív jellegével, és hozzáfogtak annak tömegszervezettel való átszervezéséhez. Hivatalosan továbbra is megmaradt az autonóm tagszervezetek Kárpátalján kívül és belül is, azonban megjelent a közvetlen egyéni UMDSZ tagság is.

A 2002-es parlamenti választások azt eredményezték, hogy új vezetője lett a KMKSZ-ellenes oldálnak, aki nagy lendülettel fogott hozzá az UMDSZ-nek a magyar településeket lefedő tömegszervezetté való átalakításnak.

A Gajdos vezette új UMDSZ Kárpátalján is megerősített pozícióit. Ők adták a beregszászi járási adminisztráció vezetőjét, Bihari Andrást, valamint a járási tanácsét Erdélyi Károly személyében.⁸¹ Polgármester helyetteseik Babják Zoltán és Medvigy István Beregszászban nagyobb befolyással rendelkezett az ügyek irányítására, mint Zsupán József polgármester. Az UMDSZ tagja volt Szejkovszkaja Natália az Ungvári Járási Tanács elnöke. Revák József lett a megyei adminisztráció alelnöke.

Lazán kötődött az UMDSZ-hez Nuszer Ernő is, aki a Kárpátaljai Határ Menti Önkormányzati Társaság elnöke volt. Ez az egyik olyan próbálkozás volt, amely új struktúra létrehozásával próbálta ellensúlyozni a KMKSZ-t. A határ menti önkormányzatokon keresztül a hatalomhoz többnyire szorosan kötődő magyar tanácselnököket próbálták összefogni. A próbálkozás végül nem bizonyult életképesnek. A 98-as helyhatósági választások után Nuszer Ernő megyei tanácselnök helyettes lett, váltva ezzel a poszton Curkó Elemért.

Az UMDSZ szervezeti megerősödése azonban az egyesített szocdemek totális hatalomátvételével párhuzamosan zajlott. A folyamat csúcspontjának Ivan Rizak kinevezését lehet tekinteni Moszkaly helyett.⁸² Ezzel Medvedcsuk bizalmasa váltotta fel a külsős rendőrtábornok kormányzót. Revák József kormányzóhelyettesé történő kinevezése⁸³ az UMDSZ-magyar szocdem

⁷⁹ Interjú Németh Zsolttal, a Fidesz elnökével. Kárpátalja. Szeptember 17., 4. o., Gajdos elégtételt követel. Kárpátalja. 2004. október 1., 3. o.

⁸⁰ Gajdos István az UMDSZ új elnöke. KISZ december 10. 1., 2. o. Új képviselő új elnök. Kárpátaljai október 18. 5. o.

⁸¹ Új elnök a tanács élén. Kárpátalja. November 1.

⁸² Rizák váltotta Moszkalyt. Kárpátalja. Október 4. 1, 3 o.

⁸³ Új emberek jönnek. Kárpátalja. Október 11. 3. o.

szárny ténygyerésének betetőzése volt. Egyúttal azt is illusztrálja ez a kinevezés, mennyire szorosan összefonódott a két szervezet az UMDSZ és az egyesített szocdemek.

Ugyanez az átfedés volt jellemző a helyi szervezetek esetében. Bihari András a beregszászi adminisztráció elnöke viszont egy jelentéktelen hatalompárti csoportosulás, az agrárpárt helyi elnöke volt.⁸⁴ Ez azt mutatja, hogy a hatalompárti magyar elit szerveződése továbbra is nagyrészt informális csatornákon keresztül zajlott.

Az ukrán vegyesbizottság 2002-2006-ban csak egyszer ülésezett, de jelzésértékűnek tekinthető, hogy a KMKSZ ezúttal nem kapott abban helyet.⁸⁵

A 2002-es választással lezárult a magyar szervezetek legitimálódásának „beregszászi” korszaka. Ebben az időszakban a politikai küzdelmek központjában a magyar többségű körzet állt, magába foglalva a magyar szavazók nagyobb részét, értelemszerűen sohasem az egészet.

Az ukrainai választási törvényeket nyilván nem azért hozták, hogy azok segítségével maximális egyértelműséggel lehessen tisztázni a szembenálló magyar csoportosulások közötti erőviszonyokat. Tovább bonyolította a helyzetet a két tábor különböző viszonyulása a különféle választásokhoz. A szervezetközponú KMKSZ oldal minden választásokon maximális magyar szavazat begyűjtésével próbálta legitimálni magát. Ebből következően, a magasabb szintű választásokra összpontosított, a polgármester-választásokkor rendszerint semleges maradt. A másik oldalon a hatalmon belül működő informális hálózatokon keresztül született a döntés a magyar körzetben induló képviselőről, és a kampányt is az államapparátuson keresztül szervezte ugyanaz a csoport. A helyi szinteken ez a tábor mind a saját emberek pozícióba juttatásában, mind utólagos beszerzésében hatékonyabb volt.

A magyarországi politika jelentős szerepet játszott a hivatalos szervezetek megjelenésében, kivált az UMDSZ-es tábort illetően. A magyarországi politika szervezetelvűsége, a kialakuló pályázati rendszerek szervezethez kötöttsége elősegítette a folyamatot, amelynek során az informális hálózatokba szerveződő magyar nomenklatúraelit megalakította a maga hivatalos szervezeteit, amelyek azonban ebben az időszakban még nem váltak döntéshozó fórumokká, illetve mozgósításra képes struktúrákká.

3. táblázat

Körzet száma	Települések	Magyar szavazók	Érvénytelen	Gajdos	Kovács Mikola	Kovács Miklós
1	Órdarma	115	113	369	98	198
2	Ungtarnóc	245	41	172	44	153
3	Sislóc	143	19	29	14	84
4	Botfalva	263	38	61	26	127
5	Gálóc	335	32	51	32	161

⁸⁴ Kinevezések a közigazgatásban. Kárpátalja. Május 17. 3. o.

⁸⁵ Ungváron ülésezett az ukrán-magyar kisebbségi vegyesbizottság. Kárpátalja. 2003. október 3., 1., 3. o.

6	Bátfa	151	22	27	16	63
7	Palló	262	25	62	13	128
8	Palágykomoróc, Kisszelmenc	744	39	101	65	377
9	Szürte, Téglás	1331	130	212	107	897
10	Rát	806	108	114	72	391
11	Salamon, határórség	668	79	152	89	372
12	Csap	2969	381	926	302	1299
13	Tiszásvány	587	47	103	56	321
14	Tiszaújfalu	268	2	71	22	81
15	Eszeny	1209	70	86	93	640
16	Szalóka, határórség	600	16	72	60	368
17	Petrivka	0	23	46	10	9
18	Cservona	0	57	249	50	91
19	Dimicső	55	32	86	15	8
20	Tiszaágtelek	400	40	48	55	129
21	Kisdobrony	1226	61	281	104	251
22	Nagydobrony	3736	176	503	289	966
	Ungvári járás	16113	1551	3821	1632	7114
23	Beregszász	11822	1104	3802	714	2737
24	Bátyú	1469	69	433	105	720
25	Szvoboda, Bakos, Badó, Dan.	571	104	726	102	337
26	Bótrágy	1014	68	338	86	414
27	Harangláb	469	20	201	40	204
28	Beregsom, Kastanovo	783	40	242	75	417
29	Csonkapapi	680	38	189	57	327
30	Hetyen	592	37	188	29	156
31	Mezőkaszony/határórség	1800	40	372	92	711
32	Zápszony	1193		436	81	396
33	Rafajnaufalú/katonaság 1771	659	27	367	43	190
34	Nagybégány	1206	75	400	77	379
35	Kisbégány	844	59	154	67	373
36	Jánosi, Balazsér	1798	80	890	57	285
37	Gát, Csikósgorond	1940	127	646	99	385
38	Gut	999	86	315	85	203
39	Alsóremete	0	32	215	9	21
40	Felsőremete	0	20	157	15	23
41	Beregújfalú	1106	71	461	111	409
42	Nagybereg	1654	55	610	61	474
43	Kigyós	578	42	151	39	159
44	Beregdéda	1210	31	219	67	475
45	Macsola	628	33	187	49	180
46	Asztély/határórség	436	19	187	24	143
47	Hunyadi	0	9	136	8	13
48	Tiszacsoma	628	56	173	53	268
49	Mezőgecse/katonák	650	40	232	55	271
50	Nagybakta	220	62	229	50	121
51	Badaló	1067	46	333	51	535
52	Halábor	533	31	125	32	334
53	Mezővári	2270	151	387	128	765
54	Borzsova	1023	51	266	116	380

55	Nagymuzsaly	1357	82	465	94	422
56	Bene	947	33	431	42	239
57	Kovászó	57	51	294	27	88
58	Oroszi	671	29	286	57	259
59	Csetfalva	578	0	189	44	237
	Beregszászi járás	43452	2918	15432	2941	14050
60	Ujlak, határőrség, KPP"Vilok"	2000	152	314	195	694
61	Királyháza	323	203	931	238	690
62	Nagypalád, határőrség	1250	72	258	82	306
63	Fertőszalmás	740	31	232	44	173
64	Verbóc, Feketepatak	1436	69	267	97	680
65	Veréce	0	73	247	55	76
66	Gorbki	0	8	127	21	30
67	Nevetlenfalú, határőrség, KPP"Gyákovo"	738	35	158	79	458
68	Batár	597	49	136	49	264
69	Akli	251	10	15	12	165
70	Aklihegy	412	19	44	18	167
71	Újakli	112	15	34	12	84
72	Mátyfalva, Ruszka d.Verbove	256	53	431	64	222
73	Újfalú(Novoszelica)	0	75	240	61	51
74	Tiszaújhegy	600	110	184	85	313
75	Olesnik	0	163	1009	214	282
76	Tiszkeresztúr	588	8	64	56	267
77	Karácsfalva	209	17	80	17	97
78	Puskino	0	43	230	45	54
79	Péterfalva	1228	62	291	95	371
80	Bökény	1420	91	252	109	396
81	Forgolány	573	34	84	54	212
82	Szászfalú	0	111	621	113	118
83	Tekeháza	382	24	315	64	263
84	Gödényháza	185		122	23	101
85	Hizsa, határőrség	0	94	230	73	81
86	Csepe	1199	0	277	111	434
87	Tiszahetény	0	36	299	27	33
88	Zatiszovka	50	9	124	23	69
89	Csorna	0	45	611	49	51
90	Feketeardó	521	81	462	103	317
91	Gyula	923	49	116	44	402
92	Hömlöc	0	27	188	62	39
93	Salánk	2118	74	337	118	771
	Nagyszőlősi járás	18111	1942	9330	2512	8731
94	Visk	2670	234	603	246	1807
95	Jablunyivka	0	65	263	75	122
96	Rákos	0	57	226	50	82
97	Saján,Mogyorós	50	39	180	52	106
98	Tiszakirva	0	92	305	31	37
99	Veléte	0	205	734	123	119
	Husztói járás	2720	692	2311	577	2273
100	Técső	1789	202	1445	231	853
101	Kistécső	90	27	332	46	47

102	Bustyaháza	285	184	853	256	499
	Técsői járás	2164	413	2630	533	1399
	Összesen:	82560	7516	33524	8195	33567

III. FEJEZET

A kárpátaljai magyar politika beolvadása vagy integrációja az ukrán politikába 2003-2008-ban

2003 elején folytatódott az UMDSZ-nek az egyesített szocdem előretörés keretében végrehajtott térfoglalása. Az UMDSZ 2002 végén hozott döntését a településekre is kiterjedő szervezeti háló létrehozásáról 2003-ban realizálták. Az év elején gyors egymásutánban megalakultak a regionális és városi szervezetek.⁸⁶ Kiderült az is, hogy az újabb balliberális kormánykoalíció Magyarországon a KMKSZ teljes kiszorítására törekszik.

A következő erőpróbára Beregszász városban került sor. Itt időközi választást kellett rendezni, mivel Ivan Ivancsó a parlamenti képviselőséget választotta, így „helye” megüresedett a Megyei Tanácsban.

Az UMDSZ Galajda Józsefet indította, aki nem sokkal előbb alig néhány szavazattal maradt le Zsupán József mögött a polgármester-választáson. A KMKSZ, városi elnökét, Horkay Sámuelét indította.

A megmérettetés az adott időszakban tipikus eljárással ért véget. Horkay Sámuel a városi bíróság a választások előtti péntek este diszkvalifikálta azzal az indokkal, hogy az túllépte a választási költségvetés törvény által meghatározott maximumát.⁸⁷ Ez a bírósági ítélet a KMKSZ kampányerőfeszítése elismeréseként is értelmezhető.

Az egyesített szocdem UMDSZ előretörés a sajtóviszonyokra is rányomta a bélyegét. A KISZ élén váltás történt, miután Erdélyit lemondatták Kőszeghy Elemér lett a lap főszerkesztője. A kinevezésről az adminisztráció és a tanács önhatalmúlag döntött, ami jogtalan volt, mert erre a tulajdonosok testületének volt kompetenciája. Annak viszont, ha kisebbségi tulajdonosként is, de a KMKSZ is tagja volt.⁸⁸ A KISZ hangvétele ezután szélsőségesen KMKSZ-ellenessé vált.

A TV magyar szerkesztőségének élén is változás történt. Miután Kulin Zoltánt helyettes elnökké buktatták felfelé, a szerkesztőség élére Horváth Sándor KISZ-es újságíró, UMDSZ vezetőt nevezték ki.⁸⁹

⁸⁶ Alakulnak az UMDSZ középszintű szervezetei. KISZ március 4., 2. o.; Megalakult az UMDSZ Nagyszőlősi Járási Szervezete. KISZ március 6., 2. o.; Megalakult az UMDSZ Ungvári Városi és járási szervezete. KISZ március 8. 2. o.; A técsői járásban is van szervezete az UMDSZ-nek. KISZ március 13. A szolyvai és a huszti járásban is van szervezete az UMDSZ-nek. KISZ március 27., 4. o., UMDSZ: majdnem teljes a lefedettség. KISZ április 26., 1., 4. o.

⁸⁷ Két jelöltet kizártak. KISZ. 2003. február 25., 2. o., Volt választás, meg nem is. Kárpátalja február 28., 1., 3. o.

⁸⁸ A Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás és a Kárpátalja Megyei Tanács rendelkezése. KISZ március 7., A KMKSZ nem támogatja politikus kinevezés a lap élére. Kárpátalja március 21., 3. o.

⁸⁹ Ungvári magyar televízió. Mégis van új főszerkesztő. Kárpátalja. 2004. szeptember 24.

A bíróságok kiemelkedő szerepét a választások végkimenetelének eldöntésében a legjobban a munkácsi időközi polgármester-választások mutatják, amelyben mellékszereplőként a két magyar politikai erő is részt vett.

Ahogy arról már szó volt Munkács és a munkácsi járás számított Viktor Baloga exkormányzó erősségének. Baloga annak rendje és módja szerint fölényesen meg is nyerte a polgármester-választást a városban és a parlamenti versenyt a munkácsi körzetben. A választások után azonban elkezdődött az elnökválasztási kampány, amelyben a Kucsma elnök vezette hatalmi elitnek meg kellett birkóznia az ellenzék újdonsült, karizmatikus vezérével Viktor Jusczenkóval, akinek a pártja a legjobban szerepelt a 2002-es parlamenti választásokon.

A nagypolitikai helyzet éleződése vezetett ahhoz, hogy Kárpátalja élére most már egy élvonalbeli egyesített szocdemet, Ivan Rizakot nevezték ki, aki ráadásul Viktor Baloga személyes ellenségének is számított. Ilyen helyzetben az ellenzékieknek számító polgármesterek a biztosabb védelmet nyújtó parlamenti mandátumot választották. Így került sor időközi polgármester-választásra Ungváron és Munkácson.

Az igazi presztízscsata Munkácson bontakozott ki, ahol Balogának meg kellett védenie hatalmi bázisát, Rizáknak pedig azért volt szüksége erre a polgármesterségre, hogy át tudja venni a hatalmat egész Kárpátalja felett. Ráadásul egy ilyen helyzetben Baloga még közelebb került Jusczenkóhoz, így a munkácsi polgármester-választás összukrán üggyé nőtte ki magát, mint a jövő elnökválasztás laboratóriuma, ahol mind a hatalom, mind az ellenzék teszteli a döntő összecsapás taktikáit, módszereit.

A Baloga tábor Vaszil Petyovkát, az exgubernátor unokatestvérét és üzlettársát, a Rizák-féle hatalom pedig Nuszer Ernesztet, egy munkácsi származású megyei főhivatalnokot indított. A jelöltek személyes kvalitásai a háttérbe szorultak ahhoz képest, hogy egy országos jelentőségű erőpróba frontembereiként kellett szerepelniük.

Baloga cégeit elkezdték zaklatni a hatóságok, a megyei költségvetésből minden mozdítható eszközt Munkácsra irányítottak az egyik oldalról, a másiktól pedig Jusczenkó jött le személyesen agitálni több tucat fős parlamenti képviselőkből álló különítmény kíséretében.

Ebbe a küzdelemben kapcsolódott be a két magyar csoportosulás a papírformának megfelelő rendben. Az UMDSZ a hatalompárti jelöltet Nuszer támogatta olyan alapon, hogy az magyar, valamint a Határmenti Önkormányzatok Szövetségének elnöke, a KMKSZ Petyovkát azzal az indokkal, hogy az ellenzéki.

A választásokat Petyovka nyerte kis különbséggel (15 288—12 702), akkorával, amennyit akár a munkácsi magyar szavazatok is adhattak.⁹⁰ Természetesen egyértelműen eldönteni, hogy

⁹⁰ Folytatódik a „mocskos” háború. Kárpátalja július 4. 3. o., Petyovka győzött, de ... Kárpátalja Július 11., 3. o., Vádaskodásba torkollott a munkácsi polgármester-választás. KISZ. 2003. július 5., 1. o.

hogyan szavaztak a munkácsi magyarok, nem lehet, azt még kevésbé, mennyire motiválta döntésüket a KMKSZ vagy az UMDSZ állásfoglalása.

Tény azonban, hogy először kapcsolódott be a két magyar szervezet ukrainai nagypolitikai játszmákba ellentétes oldalon. Természetesen voltak előzmények. Akkor azonban inkább a KMKSZ semlegessége volt jellemző, amit a hatalom ellenzéki pozíciónak könyvelt el, míg az UMDSZ-es tábor mindig hatalompárti volt.

A munkácsi polgármester-választás története a végeredmény kihirdetésével nem ért véget, hanem folytatódott a választóbizottságokban és a bíróságokon. A hatalompárt a már ismert módszerrel érvénytelenített néhány szavazókörzetet oly módon, hogy a mérleg nyelve így Nuszer javára billenjen. Balogáék erre a munkácsi bíróságon tették meg ugyanezt.⁹¹

Mindez mutatja, hogy a 72-es körzet 2002-es története mennyire szervesen illeszkedett az akkori ukrainai politikai gyakorlatba. A munkácsi küzdelem azonban látványosabb volt, mivel a hatalom és az ellenzék országos szinten is erőpróbának tekintette az ügyet. Ennek megfelelően a nemzetközi közvélemény is megtanulta Munkács nevét.

A KMKSZ—UMDSZ szembenállás a munkácsi polgármester-választás kapcsán tovább éleződött. Az UMDSZ a huszti magyar iskola témáját választotta a KMKSZ ellenes kampány alapmotívumául. Huszt polgármestere, Mihajlo Dzsanda addig is tett magyar-ellenes gesztusokat, ezirányú aktivitásának csúcsa azonban a huszti magyar tannyelvű iskola épületének elvételére irányuló erőfeszítése lett.⁹²

Az ügyet az tette az UMDSZ számára ideális kampánytémává, hogy Dzsanda a Juscsenkó-féle tömörülés, a Mi Ukrajnánk helyi vezetője is volt. Így a KMKSZ szövetségét Balogáékkal úgy lehetett beállítani, mint a kárpátaljai magyarság ellenségeivel való paktálást.⁹³

A Nasa Ukraina – KMKSZ együttműködés a munkácsi polgármester-választás első fordulójában való részvétel után megszakadt. Az ellenzéki tömörülés vezetői ugyanis nem tudták vagy nem akarták kezelni a Dzsanda és a huszti magyar tannyelvű iskola ügyét. A KMKSZ nem határolódott el a Mi Ukrajnánktól, de nem is folytatta az együttműködést, az UMDSZ pedig folyamatosan támadta a KMKSZ-t Dzsandára hivatkozva.

A következő UMDSZ-KMKSZ pozícióharc a Főiskola körül indult el. A Főiskola a 2002. választásokat megelőzően birtokába jutott a városközpont legnagyobb, de igen elhanyagolt

⁹¹ A bíróság helyt adott az óvásnak. Kárpátalja Július 18. 3. o., Petyovka harmadszor. Kárpátalja Július 25. 3. o., Nuszer Ernő Munkács polgármestere. Tizenöt szavazókörzetben érvénytelenítették az eredményt. KISZ. 2003. július 17., 1. o.

⁹² Huszti iskolaügy. Megszűnhet az iskola. Augusztus 15. 2. o., Idén is lesz tanévnyitó Huszton. Kárpátalja Augusztus 29. 1. o., A megyei bíróság a magyar iskola javára döntött. Kárpátalja. Szeptember 15., 1., 2. o., Huszt vezetése kitarat a helyi magyar iskola átszervezése mellett. Kárpátalja. Október 10., 2. o., Továbbra sem rendeződött a huszti iskola helyzete. Kárpátalja. December 5., 1., 2. o., „Szabotál” a huszti magyar iskola a pedagógusok nem vették át a fizetésüket. Kárpátalja. 2004. január 2., 3. o.

⁹³ Elnökválasztás magyar szemszögből. KISZ. 2004. augusztus 7., 3. o.

épületének, az egykori törvényszéknek. Az őszi politikai szezon azzal kezdődött, hogy a Beregszászi Városi Tanács feljelentette magát az ügyészségen az épület átadása ügyében. Ezzel kezdetét vette az UMDSZ-es kampány, amely a részben már felújított épület elvételére irányult.

A KMKSZ és a KMPSZ a kezdetektől politikai ügynek tekintette a történeteket, és Gajdos Istvánt vádolta azzal, hogy mozgatja az eseményeket.⁹⁴

Az UMDSZ egyrészt azzal érvelt, hogy az ügghöz semmi köze, mert az a városi tanácsra, a Főiskolára, az ügyészségre tartozik. Másfelől azonban azt is jelezték, hogy amennyiben a szervezet bekerülne a Főiskolát felügyelő alapítói testületbe, hatékonyan hozzá tudnának járulni a probléma megoldásához.⁹⁵

A Főiskola tulajdonosi körébe a városi tanács kilépése után a KMKSZ, a KMPSZ és a református egyház tartozott. A két előző végig politikai támadásként állította be az ügyet és politikai módon — például tömegtüntetés kilátásba helyezésével — is kezelte.

A főiskola új épületéért — valójában az intézmény kontrolljáért — vívott küzdelem a bírságon dőlt el formailag.⁹⁶ A gyakorlatban az ügy kimenetelére a közelgő elnökválasztásoknak volt döntő befolyása. A tervezett tüntetés igen közel esett annak első fordulójához.⁹⁷ Az ügyben végül Ivan Rizák kormányzó döntött oly módon, hogy ígéretet tett a Főiskola vezetésének az ügy kedvező kimenetelének elősegítésére.⁹⁸ A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az elnökválasztásokig nem veszik el az épületet a Főiskolától. Az illetékes ungvári feljebbviteli bíróság nem is hozott döntést az ügyben a döntő kijevis mérkőzés végéig.

A magyar szavazatok megszerzése ügyében a KMKSZ-nél tájékozódott a Szocialista Párt vezetője, Moroz is. A kapcsolatfelvételnek végül annyi következménye lett, hogy kárpátaljai útja során az elnökjelölt látogatást tett a Főiskolán is.⁹⁹

⁹⁴ Politikai bosszú a Rákóczi főiskola ellen. Kárpátalja. 2004. május 28., 1., 3. o.

⁹⁵ Rekett. Kárpátalja. Július 23., 2. o., Hogy is van ez? KISZ. Február 28., 3. o., Nyilatkozatháború az egykori törvényszék tulajdonjogáról. KISZ. 2004. május 29., 4. o., Még egyszer a főiskola épületéről. Mi miatt is óvott az ügyész. KISZ. 2004. június 5., 3. o., A féligazság még nem igazság. KISZ. 2004. július 1., 3. o., A szövetség kész részt venni a főiskola működtetésében. KISZ. Július 20., 1. o., Etnorekett. 2004. július 31., 4. o., Világháború. KISZ. 2004. augusztus 5., 3. o.

⁹⁶ A törvényszéki épület tulajdonjoga csak bírósági úton vonható vissza. Kárpátalja. 2004. január 25. Elveszik a főiskola épületét. Önmagát perelné a Beregszászi Városi tanács. Kárpátalja. Július 9., 1., 3. o., Rákóczi Főiskola szabad a préda? A bíróság villámgyorsan döntött a főiskola épületének ügyében. Kárpátalja. Július 13., 1., 3. o., Ismét a bírókon a sor. Fellebbez a Rákóczi Főiskola. Kárpátalja. Augusztus 13., 1., 3. o., Másodfokon fellebbez a Rákóczi főiskola. Kárpátalja. Augusztus 13., 2. o.

⁹⁷ Tiltakozó nagygyűlés a Rákóczi főiskola védelmében. Kárpátalja. Szeptember 3., 2. o., „Az akció a szélesebb közvélemény megtévesztését szolgálja” — beszélgetés gajdos Istvánnal, az UMDSZ elnökével. KISZ. 2004. szeptember 4., 1., 4. o.

⁹⁸ Tüntetés felfüggesztve. Kárpátalja. Szeptember 10., 3. o., Mit akar Rizák és mit akar Gajdos? Folynak a tárgyalások a főiskola épületéről. Kárpátalja. Szeptember 17., 4. o., Folynak a tárgyalások a beregszászi főiskola épületének ügyében. Egymillió, cserébe a „törvényességért”. Kárpátalja. Szeptember 24., 3. o., Ivan Rizák a főiskoláról. KISZ. 2004. július 22., 4. o.

⁹⁹ Moroz segítséget ígért a főiskolának. Kárpátalja. Szeptember 10., 2. o.

Az ukrajnai 2004 végi elnökválasztás első fordulójában a KMKSZ nem vett részt, erről külön döntést hozott a szervezet választmánya.¹⁰⁰ A másik oldalról Gajdos István szervezte a hatalompárti kampányt magyar vidéken.

A hatalompárti jelölt végül a legerősebb kelet-ukrán csoportosulás, — a donyecki — feje Viktor Janukovics lett. Janukovics donyeck megyei kormányzóként a legtöbb szavazatot biztosította a 2002-es választások főhatalompártjának, az Egységes Ukrajnáért Pártnak. Miniszterelnöknek való kinevezése, illetve megválasztása jelezte, hogy megkapta a hivatalos hatalompárti jelölt státust.

A Juscenkó-ellenes intézkedéseknek azonban csak az egyik vonala volt egy potens ellenjelölt felépítése. Ezt magának az ellenjelöltnek, Janukovicsnak a személye is mutatja. Ő ugyanis büntetett előéletű volt, fiatalkori börtönlátogatásainak jogi következményeit pedig gyanús körülmények között megsemmisítették. Donyeck megye ugyan az ország legnépesebb és gazdaságilag legpotensebb régiója, nehézipara révén, viszont elég rossz vadkeleti reputációval rendelkezik Ukrajna középső és nyugati részeiben. Ez majd a választási térképen is meg fog mutatkozni. Janukovics személye Juscenkó kihívójaként tehát korán sem tűnt optimális megoldásnak.

A másik variáns hívei Kucsma elnök uralkodásának meghosszabbításában gondolkodtak Belarusz, illetve közép-ázsiai mintára. Erre mutat, hogy az ukrán alkotmánybíróság zöld utat adott a kezdeményezésnek, oly módon értelmezve az alkotmánynak a kétszer egymás utáni elnökséget lehetővé tévő passzusát, hogy minden új alkotmány elfogadása után újrakezdődik a számlálás. Mivel Kucsma 1994-ben választották meg először, az alkotmányt pedig 1996-ban fogadták el, ezért az 1999-el kezdődött második elnökségét elsőnek kell tekinteni. Az ukrán alkotmánybíróság döntése egyúttal az ukrajnai jogi közgondolkodás és bírói gyakorlat színvonalát is jól jelzi.

Kucsma elnök újbóli indulása megoldotta volna a különböző klánok közötti konkurenciaharc problémáját, köztudott volt ugyanis, hogy a Medvedcsuk-féle szocdemek akárcsak a Pincsik vezette dnyepropetrovszkiak ellenfélnek tekintik a V. Janukovics – R. Ahmetov-féle donyecki csoportosulást. Ellene szólt viszont Kucsma igen alacsony népszerűségi indexe, valamint teljesen tönkrement nyugati reputációja. Különösen az Egyesült Államok részéről érkeztek egyértelműen negatív jelzések a Kucsma-3 variánssal kapcsolatban.

A harmadik vonal az un. politreform volt. Medvedcsuk intellektuális terméke úgy számított csökkenteni a Juscenkó veszélyt, hogy átalakítja az inkább elnöki rendszert parlamentárisra. Miután a hatalom súlypontja átkerül a parlamentbe és a minisztertanácsba, az elnök Juscenkó már nem veszélyeztethette volna az uralkodó elit pozícióit. A politreform nevű alkotmány- és törvénymódosítás csomag fontos eleme volt még az áttérés az arányos rendszerre, mind a parlamenti, mind a helyhatósági választásokon a polgármesterek és a községi tanácsok kivételével.

¹⁰⁰ Ülészett a KMKSZ választmánya. Elnökválasztás és kettős állampolgárság. Kárpátalja. 2004. október 15., 3.o.

A Juscsenkó-féle politikai csoportosulás, mint az elnökválasztások esélyese, értelemszerűen ellenezte a politreformnak az elnök jogkörök megkurtítására irányuló részét. Így a választási rendszer átalakítása arányosra megtörtént,¹⁰¹ az alkotmánymódosítás végrehajtását azonban sikerült megakadályozni a jobboldali ellenzéknek az elnökválasztás kezdetére.

Megjegyzendő, hogy a politreform keresztülerőltetése végett a hatalom részéről komoly kampány indult. Ez azzal járt, hogy mindenkit, aki élt és mozgott állásfoglalásra készítettek az ügyben, amely egyúttal hűségnyilatkozatként, vagy az ellenzéki álláspont manifesztálódásként volt értelmezhető. Az UMDSZ exponálta magát az alkotmánymódosítás mellett, a KMKSZ pedig kitérő manővert tett.¹⁰²

Végül tehát sor került a Kucsma idejében kiépült hatalmi struktúra próbájára egy Juscsenkó-Janukovics versengés keretében. Juscsenkót egyébként nem lehetett rendszerellenes ellenzékinek elkönnyelni, sem programját, sem támogatói körét, sem habitusát tekintve. A nemzeti demokrata tábor tagjai kevésbé tudták befolyásolni, mint a másodvonalbeli oligarchiák, akiket viszont a Kucsma köré csoportosuló elsővonalbeliek semmiképp nem akartak előreengedni.

Az elnökválasztás abszolút többségi rendszerben történik Ukrajnában, amely kétfordulósá teszi. A szavazatok összegzése 225 technikai körzetben történik, annyiban, ahány egyéni körzet volt. Az elnökválasztás technikai körzetei azonban nem estek egybe a parlamenti választások körzeteivel. Az elnökválasztáskor a magyar körzetnek a 75-ös számított, amely a beregszászi és nagyszőlősi járást és Beregszász várost foglalta magában.¹⁰³ Az elnökjelöltek körzetenként egy-egy megbízottat állíthattak. Juscsenkó megbízottja a 75-ös körzetben az első fordulóban Sepa Vaszil volt.

Az elnökválasztások első fordulója a papírformát hozta, Juscsenkó fölényt mutatott az ország nyugati és középső régióiban, beleértve a fővárost is, és még egyértelműbb Janukovics túlsúlyt keleten és délen. Jellemző módon hosszan elhúzódott az eredményhirdetés is. Végül azonban Juscsenkó minimális különbséggel hivatalosan is nyerni tudott az első fordulóban.

Ilyen háttér mellett különösen szembeötlő volt Janukovics győzelme a 75-ös körzetben. Az adatok közelebbi vizsgálata azt mutatja, hogy ezt a körzet magyartöbbségű településeinek eredményei adták, ahol olyan nagy arányban győzött, hogy az ukrán településeken kapott több szavazat nem tudta kiegyenlíteni a veszteséget.¹⁰⁴ Ha eltekintünk a hivatalos körzethatároktól, akkor a kép még egyértelműbb, a tömbmagyar vidéken Janukovics mintegy másfélszer annyi szavazatot kapott mint Juscsenkó.

¹⁰¹ Закон України про вибори народних депутатів України розділ I. Ст. 1 3/4

¹⁰² A két állásfoglalások a KISZ 2003. április 26-ai számának 2. oldalán megtalálhatók.

¹⁰³ Hat választókerület lesz. KISZ. 2004. július 17., 1., 3. o.

¹⁰⁴ Ukrajna szavazott, de egyelőre nem Kárpátalján választott. A kárpátaljai magyarság Viktor Janukovicsot támogatta. KISZ. 2004. november 2., 1., 4. o.

A kárpátaljai magyar eredmények a versengés országosan is igen szoros első forduló eredménye mellett lökést adtak a Juscsenkó-KMKSZ közeledésnek. Először megtörténik Juscsenkó nyilvános elhatárolódása Dzsandától,¹⁰⁵ majd a választási együttműködésről szóló megállapodást is megkötötték.¹⁰⁶

A szerződés kijeve aláírásakor Orbán Viktor is jelen volt, aki mint az Európai Néppárt alelnöke járt az ukrán fővárosban. Orbán a nyugati politikusok búcsújárásának az elején tette tiszteletét Juscsenkónál, jelezve a demokratikus világ támogatását, mintegy ellensúlyozandó az oroszok hasonlóan egyértelmű kiállítását Janukovics mellett.

A helyzet egyik legkülönlegesebb aspektusa a hivatalos magyar kormányzat hozzáállása az Ukrajnában zajló orosz-nyugati geopolitikai mérkőzéshez. Teljesen egyértelmű volt ugyanis, hogy erről van szó, ehhez elég volt összehasonlítani a két jelölt programját és habitusát, valamint az orosz és amerikai diplomáciai mozgásokat. A magyar külpolitikai ebben a helyzetben Janukovicsot választotta.¹⁰⁷ Abban az értelemben egyértelműen, hogy megengedte, hogy a magyarországi támogatásokat, különösen az oktatási-nevelési segély kiosztását felhasználják a Janukovics kampányban.

A 2004. ukrán elnökválasztási kampány az a momentum, amikor a kárpátaljai magyar politikát befolyásoló tényezők a legszorosabb kölcsönhatásban a legnyíltabban explikálódtak.

Az ok az ukrán belpolitikai helyzet kiéleződése, amelyet az esélyes kihívó megjelenése okozott. Az erőviszonyok kiegyenlítetttsége valamelyest tényezővé tette az egyébként marginális kárpátaljai magyar politikai szereplőket. Az ukrainai magyar aktorok egyúttal magukkal hozták a magyar viszonyulást is, mint releváns tényezőt az ukrán belpolitikai, egyúttal geopolitikai léptékű erőpróbába.

Végül is a magyarországi jobboldali ellenzék vezetőjének jelenlétében szabályos szerződést kötött a nyugatbarátként elkönyvelt Juscsenkó a KMKSZ elnökével, miközben a kormányközeli UMDSZ folytatta kampányerőfeszítését az oroszbarátként elkönyvelt Janukovics mellett.

Maga a szerződés igen komoly engedményeket helyezett kilátásba a kárpátaljai magyarok irányába. Különösen az első két pont, amely a tömbmagyar vidéket magába foglaló Tisza melléki-járás, valamint egy magyar tankerület létrehozását foglalta magába (3. melléklet). Ezek végrehajtása áttörést jelenthetett volna a területi és a kulturális autonómia irányába.

¹⁰⁵ Viktor Juscsenkó hisz a demokrácia diadalában. Becsületes választásokat, demokráciát akarunk. Kárpátalja. November 12., 4. o.

¹⁰⁶ Megállapodást írt alá Viktor Juscsenkóval a KMKSZ elnöke. Kárpátalja. November 19., 1., 3. o., A világnak furcsa dolgai. KISZ. 2004. november 13., 3. o., Csak ígéret. u.o., Néhány kérdés a Viktor Juscsenkó—Kovács Miklós választási paktum kapcsán., u.o.

¹⁰⁷ Magyar Nemzet: A hibás Ukrajna-politika és a gajdos rejtély. Kárpátalja. 2005. január 14., 4. o., A KMKSZ megfordította a választási eredményt a „magyar” körzetben. Kárpátalja. November 26., 1., 3. o.

Az UMDSZ nem kötött szerződést a maga elnökjelöltjével a támogatás fejében. A kiállást az UMDSZ elsősorban a kettős állampolgárság melletti elkötelezettséggel magyarázta. Janukovics programjában ugyanis szerepelt ez a cél, pont abban az időben, amikor Magyarországon zajlott a kampány a kettős állampolgárság és a kórházprivatizáció ügyében kitűzött népszavazás előtt.

A két magyar szervezet támogatta a kettős állampolgárság ügyét. A KMKSZ részéről ez hangsúlyosabban jelent meg, hiszen több vezetője is részt vett a magyarországi kampányban. A kormány, amely a kettős állampolgárság ellen kampányolt, nem vette rossz néven az UMDSZ ellenkező értelmű állásfoglalását, amennyiben az nem nyilvánult meg aktív részvétel formájában. Az erősebb szövetséges álláspontjával való meg nem egyezés motívuma a másik oldalon is tetten érhető volt. Jusczenkó ugyanis Janukoviccsal ellentétben nem támogatta a kettős állampolgárságot lehetővé tevő alkotmánymódosítás ötletét, igaz ezt igyekezett nem hangsúlyozni, hogy ne rontsa tovább az esélyeit az oroszbarát szavazók körében.

Az első fordulót követően létrejött a Jusczenkó – KMKSZ megállapodás, és a magyar szervezet a maradék másfél hétre bekapcsolódott a kampányba. A 75. körzetben ezután a KMKSZ elnöke lett Jusczenkó megbízottja. A második fordulóra jelentősen megjavultak Jusczenkó eredményei olyannyira, hogy sikerült nyernie a 75-ös körzetben. A választási térkép nyugat-ukrajnai részéről így lekerült az egyetlen Janukovics folt. Ekkorra azonban a tömbmagyar vidék tekintetében még mindig Janukovics vezetett.¹⁰⁸

A fordulat a megismételt második fordulóban következett be. Ukrajna történetének leglátványosabb eseménye, a narancsos forradalom vezetett idáig, vagyis a második forduló eredményeinek meghamisítása miatt kitört elégedetlenségi mozgalom. Annak volt legnagyobb vívmánya, hogy a legfelsőbb bíróság érvénytelenítette az eredményt és a szavazás megismétlését írta elő. A parlamentben bizalmatlanságot szavaztak a Janukovics kormánynak, átalakították a központi szavazóbizottság összetételét és módosították a választási törvényt.¹⁰⁹ Mindezek a történések előrevetítették Jusczenkó választási győzelmét. Cserébe azonban annak bele kellett menni a politreform jóváhagyásába, az elnöki jogkört jelentősen korlátozó alkotmánymódosítás megszavazásába. Igaz kompromisszumként a módosítások életbeléptetését, gyakorlatilag a következő, 2006-os, parlamenti választások utánra halasztották.¹¹⁰

A harmadik fordulóra karácsonykor (december 24-én) került sor, így érthető, hogy a magyarok részvételi aránya lecsökkent. Látványos volt az adminreszursz nyomásának az enyhülése, gyakorlatilag a megszűnése. Ami a Jusczenkó-Janukovics szavazati arányt illeti, az az első fordulóhoz képest megfordult. Ebben nyilvánvalóan igen nagy szerepet játszott az, hogy a

¹⁰⁸ A magyarokat nem sikerült megtéveszteni. KISZ. 2004. november 27., 1., 3. o.

¹⁰⁹ Módosították a parlamenti választási törvényt. Kárpátalja. 2005. július 15., 6. o.

¹¹⁰ Ki győzött a tárgyalóasztalnál. Kárpátalja. 2005. december 17., 1., 3. o., Igen a politikai reformra. Kivalov nélkül áll fel az új választási bizottsága. KISZ. 2004. december 9., 1. o., A képviselők megoldást találtak a belpolitikai válságra. KISZ. 2004. december 11., 1. o.

kárpátaljai magyarok először hallhattak hangsúlyosan Ukrajnáról az általuk nézett magyarországi TV csatornában, mégpedig egyértelműen Jusczenkó-párti tudósításokat. Jusczenkónak végül 52%-al sikerült nyernie (4. táblázat) anélkül, hogy bármit is javított volna eredményein a keleti iparvidéken és a fekete tenger melléki részeken.

Jusczenkó hatalomátvétele elsősorban személycserékben öltött testet, ami Kárpátalját és azon belül a magyar vidékeket is érintette. Kárpátalja régi új kormányzója Viktor Baloga lett, Ivan Rizakot pedig letartóztatták.¹¹¹

A Jusczenkó – KMKSZ szerződésben pozíciókról nem volt szó, azonban a szervezet a győztes koalíció tagjának számított, így részt vett a posztok újraelosztásában. A posztok értelemszerűen az adminisztrációk vertikumában jelentek meg elsősorban, mivel ott volt egyenes kinevezési joga az elnöknek.

A járási szintek közül a KMKSZ megkapta a beregszászi adminisztráció elnöki posztját azzal a feltétellel, hogy a helyettes Nasa Ukrainás lesz. A két jelentősebb részben magyarulta járásban is pozíciókat ajánlottak fel az adminisztrációkba, amiből végül az ungvári járásban lett kinevezés. Beregszászban Bihari Andrászt Csizmár Béla, a Beregszászi Járási KMKSZ alelnöke váltotta.¹¹² Az ungvári járásban Mackó Istvánt nevezték ki egy osztályvezetőhelyettesi posztra az adminisztrációban.

A korábbi váltásokkor az adminisztrációk élén a tanácson belüli erőviszonyok átrendeződése szokott következni. A közeli választások volt az a tényező, ami jelenség automatikus jellegét megakasztotta. Ez történt 2002 előtt, amikor Ivancsó dacolt a rá nehezedő nyomással. Ezúttal Mikola Andrusz volt az, aki ellenállt, így a Baloga csoportnak meg kellett elégednie egy saját elnökhelyettes megválasztásával.¹¹³ A hatalomátvételt követően megalakuló hatalompárt képviselőcsoportba belépett az öt KMKSZ-es képviselő is. A megyei tanács oktatási bizottsága élére ekkor Brenzovics Lászlót választották. Revák Istvánt értelemszerűen leváltották adminisztráció-elnökhelyettesi posztjáról.

A megyei szinten zajló pozícióharcok közül a Kárpáti Igaz Szó főszerkesztő tiszte körül kialakult küzdelmet lehet emblematikusnak tekinteni. Az elnökválasztási kampány idején Kőszeghy Elemér főszerkesztősége alatt a lap igen durva Jusczenkó-Baloga ellenes kampányt is folytatott. Így a hatalomváltást követően természetesnek tűnt, hogy a két fő laptulajdonos, a megyei adminisztráció és a tanács, a leváltása mellett dönt.

Az új adminisztráció a KMKSZ-el együtt is meghozhatta volna a döntést, ehelyett ragaszkodott hozzá, hogy a Megyei Tanács döntsön. Az végül is érvénytelenítette a Kőszeghy

¹¹¹ Van már kormányunk és kormányzónk. Kárpátalja. 2005. február 11., 2., 3. o., Újból letartóztatták Iván Rizakot. KISZ. 2005. május 20., 4. o.

¹¹² A kormányzó beiktatta hivatalába Csizmár Bélát. Kárpátalja. 2005. március 4., 1., 3. o.

¹¹³ Andrusz marad az elnök. Kárpátalja. 2005. január 14., 3. o., Megbukott a Mikola Andrusz elleni bizalmatlansági indítvány. KISZ. 2005. január 13., 1., 3. o., Két új elnöke van a képviselőtestületnek. KISZ. 2005. március 31., 1., 3. o.

kinevezéséről szóló határozatát, majd hosszú szünet után felhatalmazta megbízottját az alapítói testületben, hogy a korábbi főszerkesztőt, Erdélyi Gábort helyezték vissza a lap élére.¹¹⁴

Kőszeghy nem fogadta el a döntést. Egyrészt nem adta át a lap pecsétjét és technikai felszereléseit, másrészt munkajogi pert indított a leváltását kimondó döntés ellen, valamint bejegyeztetett egy új Kárpáti Igaz Szót.¹¹⁵

Az ukrán jogrend működésének szép illusztrációja, hogy az engedélyezte egy létező lap nevével és formátumával azonos kiadvány bejegyzését. A Kőszeghy-féle Igaz Szó külalakját a cím zöld színű szedése, valamint egy ahhoz hozzátoldott „igazi” felirat különböztette meg. A köznyelvbe a szín szerinti megkülönböztetés vonult be, vagyis a Zöld Igaz Szó a Kőszeghy-féle lapot, míg a Fekete Igaz Szó, a Erdélyi által szerkesztett kiadványt jelölte.

A két lap között azonnal elindult a versengés az osztódás előtti Igaz Szó 9-10 ezres olvasótáboráért. Ebben a küzdelemben döntő szerepet játszott a posta hozzáállása. Faluhelyen az Igaz Szó előfizetetését a nyugdíjat is kiközzetítő postások végezték. A posta a rendőrség, ügyészség, bíróságok szféráját nem érték utol a hatalomváltást követő tisztogatások. Így a versengést, kb. 5 a 4 ezerhez arányban a 2006-os választásokra, a zöld KISZ nyerte.

A jogi helyzet azonban nem tisztázódott odáig. Kőszeghy egyfelől megnyerte a munkajogi pert,¹¹⁶ de nem tudta visszafoglalni hivatalát. Részben azért, mert szabályosan át sem adta. A Megyei Adminisztráció, hogy szabaduljon a problémától, átadta a részét a KMKSZ-nek, így az többségi tulajdonossá vált. A Megyei Tanács egyszerűen nem gyakorolta tulajdonosi kötelezettségét, így a KMKSZ sem tudott sok mindent kezdeni a maga részével.

Politikai szempontból azonban az a lényeg, hogy két KISZ működött a 2006-os kampány idején és közvetlenül azt követően. A Zöld egy az egyben UMDSZ lapként funkcionált, a fekete jóval kisebb mértékben KMKSZ közeliként. Amíg azonban mindkét lapot kiadják, egyike lesz a KMKSZ UMDSZ közötti konfliktusok témáinak.

A hatalomátvételt követő átrendeződések legnagyobb visszhangot kiváltó eleme Gajdos István frakcióváltása volt. Az elnöki eskütételt már nem az ellenzéki egyesített szocdem, hanem az elnökpárti Moroz-féle szocialista frakcióban hallgatta végig. Az utóbbi elég éles kritikát vont magára.¹¹⁷ Később, amikor a Kucsma tábor képviselőinek migrációs hulláma az új hatalom irányába tetőzött, ez az átállás elvesztette azt az érdekességét, amelyet első fecske szerepével kiváltott.

¹¹⁴ Leváltották a KISZ főszerkesztőjét. Kárpátalja. 2005. április 29., 4. o., Erdélyi Gábort nevezték ki az alapítók a KISZ főszerkesztőjének. Kárpátalja. Július 29., 1. o.

¹¹⁵ Újra megjelent a KISZ. Kárpátalja. Augusztus 12., 3. o., Szombaton két KISZ került ki a nyomdából. Kárpátalja. Szeptember 9., 1., 3. o.

¹¹⁶ KISZó-ügy: a döntés végleges. Z KISZ. 2006. április 6., 1. o.

¹¹⁷ Hatalomváltás és köpönyegforgatás. Kárpátalja. 2005. január 28., 1., 4. o., Gajdos kizárását követelik a szocialisták. Kárpátalja. 2005. február 4., 1., 4. o., Gajdos István frakciót váltott. KISZ. 2005. január 22., 1. o.

A magyar kormányzat diplomáciai offenzívába kezdett, hogy megfelelő viszonyt építsen ki az új ukrán hatalommal. Rövid időn belül külügyminiszteri, majd miniszterelnöki látogatásra is sor került.¹¹⁸ Az utóbbi során az ukrán delegáció soraiban feltűnt mind az UMDSZ, mind a KMKSZ elnöke. Az ukrán fél a továbbiakban nem hánytorgatta fel a magyar diplomáciának a narancsos forradalom idején elfoglalt oroszparti pozícióját.

A magyar kormányzat nem értékelte át a KMKSZ-hez fűződő viszonyát az ukrainai események fényében. Azon túl, hogy feltételezhetően közvetített az UMDSZ elnökének frakcióváltásakor, továbbra is minden erővel ezt a szervezetet támogatta. A Szülőföld Alap programjának beindításakor pedig újabb demonstratív lépést tett. Annak tanácsába, minden egyeztetés nélkül, Kőszeghy Elemért nevezte ki.¹¹⁹ Még az sem feszélyezte a döntéshozókat, hogy az időközben szert tett egy kanadai letelepedési engedélyre, és a családja el is költözött.

A Szülőföld Alap Kárpátalját érintő döntései hasonlóképpen emblematikusak. A pályázás feltételeit úgy állították össze, hogy a Rákóczi Főiskolát eleve kizárják. A kiosztható 90 milliós Kárpátalja keretből 75 milliónyi összeget az UMDSZ-nek, illetve a hozzá közel álló szervezetnek juttatták.¹²⁰

Ezek a 2006-os választási kampány előtt meghozott döntések egyértelműen jelezték, hogy a kormány minden áron elő akarja segíteni az UMDSZ választási győzelmét.

A KMKSZ-ellenes kormányzati lépések állandó eleme volt a Rákóczi Főiskola alulfinanszírozása.¹²¹ Ha annak szintjét az erdélyi vagy a felvidéki magyar felsőoktatásnak juttatott összegekkel hasonlítjuk össze, az egy diákra szánt támogatás szerint a lemaradás még nagyobb, a magyar közösségek összlétszámát tekintetbe véve 2,5 szeres. A narancsos forradalom után az épület ügye viszont pozitívan rendeződött az illetékes bíróság döntése alapján.¹²²

Az elnökválasztások végeredményének ismerte felgyorsított egy kulcsfontosságú folyamatot, a magyar pártok megszervezését. Ez még a választások előtt elindult a KMKSZ azon döntésével, hogy pártot alapít. Az új választási törvény, ahogy arról már volt szó, a helyhatósági választásokon is csak a pártoknak tartja fenn a jelöltállítás jogát (kivéve a polgármestereket és a községi tanácsokat).¹²³ A párttörvény szerint viszont csak országos pártok létezhetnek,¹²⁴ és ennek

¹¹⁸ Gyurcsány Ferenc ukrainai látogatásáról. Kárpátalja. 2005. február 18., 1., 3. o., Ukrán-magyar tárgyalások Kijevben. A magyar kormányfőt Viktor Jusczenko államfő is fogadta. KISZ. 2005. február 12., 1. o., Gyurcsány—Moroz—Gajdos találkozó. KISZ. 2005. február 15., 3. o.

¹¹⁹ A KMKSZ nyilatkozata a Szülőföld Alapról. Kárpátalja. 2005. szeptember 16., 2. o.

¹²⁰ Az október 17-ei elnökség határozata. Kárpátalja. 2005. október 17., 2. o., Magyar pénzen kampányol az UMDSZ. Kárpátalja. 2005. október 28., 1., 3. o., Ezúttal a KMÖT volt a „nyerő”. Kárpátalja. December 30., 2. o., Az olvasóhoz. F KISZ. 2005. augusztus 6., 1. o.

¹²¹ Bezárás fenyegeti a Rákóczi Főiskolát. Kárpátalja. 2005. március 25., 1., 3., o.

¹²² Döntött a bíróság: a főiskoláé a volt törvényszéki palota. Kárpátalja. 2005. január 28., 1., 3. o.

¹²³ Закон України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”.

¹²⁴ Закон України про політичні партії в Україні. Розд. I. ст. 3. Все про вибори с. 57

biztosítására szűrők vannak beépítve a pártalapítási folyamatba. Ezek igen megnehezítették, de nem tették lehetetlenné magyar párt alapítását.

A két magyar szervezet a legelején ellentétes álláspontot képviselt. Az UMDSZ elnöke jelezte, hogy szerinte nem lehetséges magyar pártok alapítása. Miután azonban rájött tévedésére, az UMDSZ is elkezdte a szervezőmunkát.

Erre nem túl sok idő maradt, hiszen a választásokon olyan pártok vehetnek részt, amelyek egy évvel korábban már be vannak jegyezve.¹²⁵ Mivel a legközelebbi parlamenti és helyhatósági választások dátuma 2006. márciusa volt, tehát 2005. március végéig el kellett végezni a szükséges dokumentumok elkészítését.

A legnehezebben teljesíthető feltétel legalább 10 ezer olyan támogató aláírás összegyűjtése volt, amelyek Ukrajna 24 megyéjének kétharmadából, valamint a három különleges státusú középszintű közigazgatási egységből, Kijev fővárosból, a Krimi Autonóm Köztársaságból és Szevasztopol Hős Városból származnak.¹²⁶ Egy megye akkor számít lefedettnek, ha az aláírások járásainak két harmadából jöttek össze.

A fő nehézséget nem a 10 ezres aláírásmennyiség, hanem az országos lefedettség biztosítása jelentette, mivel az országszerte szétszórt néhány ezer kárpátaljai magyar csak kevés helyen élt közösségi életet vagy volt egyáltalán utolérhető. A feladatot az a kiskapu tette megoldhatóvá, hogy a törvény nem rendelkezett a járásonként összegyűjtött aláírások minimumáról, így akár egy is elég volt.

Az illetékes igazságügy-minisztérium előbb februárban a „KMKSZ” Ukrajnai Magyar Pártot (KMKSZ UMP), majd az Ukrajnai Magyar Demokrata Pártot (UMDP) jegyezte be.¹²⁷ A KMKSZ pártjának névválasztását befolyásolta az a törvényi rendelkezés, amely kizárólag államnyelven nyomtatott szavazólapokat engedélyezett a választásokkor. A KMKSZ betűszó a párt azonosíthatóságát volt hivatva elősegíteni.

Mindkét párt elnöki és vezető tisztségeit az alapító társadalmi szervezetek vezetői töltötték be. Nem következett tehát be minőségi átalakulás a konkurens magyar szervezetek működésében. Egyik esetben sem történt meg a tagok tömeges be, illetve átlépése a pártba. Választási pártok alakultak, amelyek lehetővé tették, hogy a két szervezet a listás választás viszonyai között is megmérkőzhessen.

A választások előtt számottevő átrendeződés ment végbe mind az ukrajnai, mind a kárpátaljai politikában. Az ukrán nagypolitikában igen hamar megtört a forradalmi lendület. Azt

¹²⁵ Закон України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”. Розділ VI. ст. 33/3., Розділ VI. ст. 33/2., Розділ VI. ст. 34 Все про вибори Київ КНТ 2006 с. 376.

¹²⁶ Закон України про політичні партії в Україні. Розд. II. ст. 10., с. 59

¹²⁷ Bejegyezték a „KMKSZ” Ukrajnai Magyar Pártot. Kárpátalja. 2005. február 25., 1. o., Bejegyezték az UMDP-t. KISZ. 2005. március 26., 1. o.

lehet mondani, hogy az egy nagyléptékű, de nem teljes mélységű tisztogatási hullámban merült ki. A kezdeti nyomás a volt hatalompárt vezetőire igen hamar alábbhagyott. Egyetlen emblemikus ügyet sem vittek végig, mint a választási csalások, vagy a Gongodze – ügy. A narancsos tábor helyzetét tovább súlyosbította a soraikban bekövetkezett szakadás, amely Júlia Tyimosenkó miniszterelnök leváltásával vált hivatalossá.¹²⁸ Mindeközben az ellenzék megerősödött, mégpedig oly módon, hogy a sok csoportosulás közül kifejezetten a Janukovics vezette Régiók Pártja tudta maga mögött tartani a volt elnökjelölt szavazótáborát.

Kárpátalján sem vitték végig a kádercseréket. Jelképes jelentőségű volt Nuszer Erneszt kinevezése a Határmenti Együttműködési Főosztály élére. A Baloga csoport azonban tovább erősítette pozícióit. Ennek csúcspontja Balogának, a Rendkívüli Helyzetek Minisztériuma élére történő kinevezése.¹²⁹ Ez Ukrajna egyik legnagyobb apparátusú és költségvetésű minisztériuma. Helyére, addigi helyettesét, Oleg Havasit nevezték ki.¹³⁰ Havasi egyúttal a Pora-PRP nevű párt helyi vezetője is volt. Ez a párt egyike volt a narancsos koalíció tagjainak, azonban hasonlóan a többiekhez, végül is önállóan vágott neki a parlamenti választásoknak.

Az, hogy a kormányzó Kárpátalján nem Mi Ukrainánk tag volt, jelzi, hogy az új pártrendszer kikristályosodása mennyire lelassult. Mind megyei, mind járási szinteken jellemző volt az a gyakorlat, hogy egy-egy helyi csoportosulás különböző pártokba rakja szét az embereit, így próbálva kontrollálni azt. Mind Baloga, mind ellenfelei ezt a sémát követték.

Baloga komoly sikereket ért el a narancsos tábor önállóan induló pártjainak infiltrációjában. Különösen nagy jelentőségűnek bizonyult, hogy az egyre népszerűbb Tyimosenkó párt a BJUT saját emberekkel való feltöltése.

Leghangosabb ellenfele Szerhij Ratusnyák, Ungvár volt polgármestere, a parlament egyik legtöbb frakciót végigcserélt tagja, végül a Litvin vezette pártszövetségben kötött ki, szervezve annak kárpátaljai kampányát.

Az új hatalom viszonya a KMKSZ-hez a választások előtt megromlott. Ennek pontos hátterét nehéz meghatározni, megnyilvánulásai azonban egyértelműek.

Az egyik KMKSZ-ellenes demonstráció kijevi szinten zajlott, és a „KMKSZ” UMP bejegyzéséhez kapcsolódik. A pártoknak bejegyzésük után fél éven belül Ukrajna megyéinek felében, valamint Kijevben, Szevasztopolban és a Krímen szervezeteket kell létrehozniuk. Az igazságügy-minisztérium arra való hivatkozással, hogy a „KMKSZ” UMP nem tett eleget ennek az előírásának, lépéseket tett a párt bejegyzésének megszüntetéséért. Végül az ügy bírósági tárgyalás

¹²⁸ Jurij Jehanurov a megbízott kormányfő. Kárpátalja. 2005. szeptember 16., 1., 3. o.

¹²⁹ Viktor Baloga lett a rendkívüli helyzetek minisztere. Kárpátalja. 2005. október 7., 1. o.

¹³⁰ Kinevezték Kárpátalja új kormányzóját, Oleg Havasit. Kárpátalja. Október 14., 3. o.

nélkül lezárult,¹³¹ maga a tény, hogy elindult, jelezte, hogy nem lehet felhőtlennek tekinteni a narancsos hatalom és a KMKSZ viszonyát.

Ennél is egyértelműben ellenséges gesztus volt Csizmár Béla beregszászi járási adminisztrációelnök nyomás alá helyezése.¹³² Az újdonsült adminisztrációelnök hamarosan be is nyújtotta lemondását. Utóda ifjabb Vaszil Sepa lett,¹³³ ami mutatta, mennyire befolyásos volt édesapja öreg kora és az elnökválasztáskor nyújtott gyenge teljesítménye ellenére.

Nyílt szakításra nem került sor a KMKSZ és a hatalom közt, de az összukrán trendnek megfelelően, mindenki önállóan vágott neki a választásoknak.

Együttműködésre a magyar szervezetek és az ukrán pártok között nem került sor, annak ellenére, hogy a választások különböző szintjeit figyelembe vevő kölcsönös támogatás elméletileg előnyösnek tűnhetett. A legközelebbi parlamenti és helyhatósági választások újból egy időben zajlottak, egységesen 3%-os küszöb mellett. Ez a körülmény eleve kizárta a magyar pártok indulását parlamenti szinten. Így a parlamentbe való bejutás a magyarok számára csak valamelyik élvonalbeli ukrán párt listáján volt lehetséges. Az egy helyhez szükséges 40 ezer körüli szavazatmennyiség elvileg logikusan tett volna egy megegyezést, tekintettel 60-70 ezres várható magyar szavazóra.

Ilyen megállapodást azonban sem a „KMKSZ” UMP a Mi Ukrajnákkal, sem az UMDP a szocialistákkal nem kötött. Igaz a Mi Ukrajnánk felajánlott egy 247-ik helyet, amit a KMKSZ visszautasított. 2005. december végére tehát a listaállítási határidejének lezárulásával eldőlt, hogy a következő összehívású ukrán parlamentnek nem lesz magyar képviselője.¹³⁴

A két magyar párt különbözőképpen reagált az ukrán pártoknak erre a magyarokat leminősítő mulasztásra. Az UMDP a választók belátására bízta, hogyan szavazzanak parlamenti szinten, a „KMKSZ” UMP arra hívta fel a magyarokat, hogy azok a parlamenti választásokon az „egyik induló pártot sem támogatom” opciót válasszák, a szavazólap utolsó kockáját jelöljék be.¹³⁵

Ilyen körülmények között került sor a 2006-os választásra. A kampány ezúttal is igen éles volt, bár a magyar pártoknak volt egy közös nevezője, mindketten az ukrán pártok ellen agitáltak.¹³⁶ Ennek fényében közös kudarcnak kellett elkönyvelniük az eredményt, a magyarok viszonylag alacsony részvételi arányát, a sok elrontott szavazatot, de méginkább a magyar szavazatok mintegy negyedét, amit az ukrán pártok söpörtek be.

A magyar pártok versengését megyei szinten a KMKSZ nyerte a magyar szavazatok tekintetében 19%-15%, az összeszavazatok vonatkozásában 19%-18% arányban (5. táblázat). Az

¹³¹ A „KMKSZ” Ukrajnai Magyar Párt indulhat a 2006-os választásokon. Kárpátalja. 2005. augusztus 26., 2. o.

¹³² Oleg Havasi a beregszászi járásban. Kárpátalja. 2005. november 4., 3. o.

¹³³ Ifj. Vaszil Sepa a beregszászi járás élén. Kárpátalja. December 23., 1. o.

¹³⁴ Az erről szóló közleményt a Kárpátalja december 16-ai számában, az 1. oldalon lehet megtalálni.

¹³⁵ A KMKSZ 2006. február 24-ei elnökségi ülésének határozatai. Kárpátalja. 2006. március 24., 2. o.

¹³⁶ Március és történelem. Z KISZ. 2006. március 24., 2. o.

eredmények jóval gyengébbek a 2002-esekhez képest. Az UMDP ezúttal is komoly kampányt folytatott a magyar közösségeken kívül. Ezúttal jóval kevésbé sikeresen mint 2002-ben, de még így is a nem magyar szavazatok tették lehetővé, hogy az UMDP megyei szinten átlépje a 3%-os küszöböt és bekerüljön a megyei tanácsba.

A Mi Ukrajnánk által végzett párhuzamos szavazatszámolás első végeredménye szerint az UMDP és a szocialisták nem érték el a küszöböt. A hivatalos végeredmény szerint azonban néhány munkácsi, ilosvai, rahói szláv településen mégis viszonylag sokan támogatták az UMDP-t, így az mégis bekerült.¹³⁷ A Nasa Ukrajnás párhuzamos számolás települési lebontását pedig levették a világhálóról.

A szavazás végeredménye országos szinten a Janukovics Régiók Pártjának a relatív győzelmét hozta 32 % (181 mandátum). A volt narancsos koalíció pártjai együttesen jobban szerepeltek: a Tyimosenkó-féle BJUT 22% (129 mandátum), a Mi Ukrajnánk 13,9% (81 mandátum), Moroz szocialistái 5,6% (33 mandátum) gyűjtöttek be. Az ukrán parlament 5-ik pártja a kommunisták lettek, akik 3,7%-al (21 mandátum) csúsztak be.¹³⁸

Ami meglepő az eredményben, az Júlia Tyimosenkó pártjának előretörése a narancsos koalíción belül, valamint az új hatalompárt, a Mi Ukrajnánk gyenge szereplése. Az előzetes várakozások ellenére Litvin párttömörülése szintén kívül maradt még rosszabb eredményekkel, mint a szélsőbalos Vitrenkó-féle tömörülés.

Az országos eredmény nem hozott automatikus koalíciókötést. A narancsos tábor ugyan többségbe került, a Mi Ukrajnánk nagy része azonban semmiképpen sem akarta, hogy a miniszterelnökséget Tyimosenkó kapja meg. Ehelyett készen voltak akár Janukoviccsal is koalíciót alkotni.

Kárpátalján, ha kis különbséggel is, de a Mi Ukrajnánk győzött 22%-al (30 mandátum) megelőzve a BJUT-ot (25 mandátum), valamint a Régiókat (15 mandátum). Kárpátalján bejutott a megyei tanácsba a Litvin Blokk 4% (7 mandátum), valamint a KMKSZ (5 mandátum), az UMDP (4 mandátum) és a szocialisták (4 mandátum).

A KMKSZ színeiben mandátumhoz jutott képviselők Kovács Miklós, dr. Orosz Ildikó, dr. Brenzovics László és Gulácsy Géza. Az UMDSZ-t a megyei tanácsban Péter Csaba, Dupka György, Kőszeghy Elemér és Medvigy István képviseli, akinek javára a listán eredetileg előtte szereplő Kocsis Mária.

Kárpátalján Baloga széles koalíció kialakítására törekedett az országos politikai ideológiai megkötetéseinek mellőzésével. Így Kárpátalján nem a Régiók maradtak ki a széles koalícióból, hanem a Litvin Blokkot Kárpátalján szervező Ratusnyák, valamint a BJUT egy része.

¹³⁷ Az UMDP is bekerült a Megyei Tanácsba. Kárpátalja. 2006. április 7., 3. o.

¹³⁸ Nem hivatalos végeredmény. FKISZ. 2006. április 1., 1. o.

A szakadás oda vezethető vissza, hogy Kamenyás képviselő szintén Baloga személyes ellenfelei közé tartozik, és meggyőzte főnökét, hogy a kárpátaljai BJUT-os vezérkar Baloga embereiből áll. Ezek után nekiláttak átszervezni a pártot, de a választásokig csak részben sikerült a vezérkart a kijevei központhoz lojális emberekre kicserélni. Így a megyei BJUT-os frakció kb. 13-12¹³⁹ arányban kettéoszlott Balogapártiakra és központlojálisokra. Az utóbbiak alkották az ellenzék másik csoportját.

A Baloga által létrehozott kárpátaljai nagykoalícióba a két magyar párt is belépett. Ennek megfelelően pozíciókat is kaptak. A KMKSZ egy tanácselnökhelyetteséget, amit dr. Brenzovics László töltött be,¹⁴⁰ és az Oktatási-nevelési Kulturális Nemzetiségi és Médiaügyi Bizottságot dr. Orosz Ildikó. Az UMDP kapta a nemzetközi kapcsolatok bizottságát, amit Kőszeghy Elemér töltött be.

A KMKSZ—Mi Ukrainánk megegyezésében foglalta a posztok leosztását néhány járási egységben, ahol a magyar szervezetek frakciója volt.

Az Ungvári Járási Tanácsban a 7 tagú KMKSZ frakció lett a Mi Ukrainás és BJUT-os koalíció harmadik tagja. Így ott a tanácselnökhelyettesi poszton kívül (Mackó István) még az oktatási- (Kántor József) és az egészségügyi bizottsági elnökséget (dr. Szabó Miklós) is leosztották a KMKSZ-nek, míg az UMDP-nek az ügyrendi- (Szejkovszkaja Natália) és a vállalkozásfejlesztési bizottság (Szanyi Béla) jutott.

Munkácson és a munkácsi járásban a „KMKSZ” UMP átlépte a három százalékos küszöböt, az UMDP nem. Ezeken a helyeken a Mi Ukrainánk hegemonia alakult ki, így nem került sor számottevő pozíciószerezésre.

A beregszászi járásban a két magyar párt szerezte a legtöbb mandátumot, a „KMKSZ” UMP 27-et, az UMDP 25-öt. A két szervezet tehát együtt többséget szerzett a 90 tagú testületben. Az ukrán pártok közül a Mi Ukrainánk (13), a BJUT (7), a Régiók (13) és a vasutaspárt, az Újjászületés szerzett 5 mandátumot.

A beregszászi járási tanács vezető pozícióinak elosztásáról tehát vagy a két magyar szervezet egyeztet, vagy valamelyikük az ukrán pártokkal. A végeredmény a két variáns keveréke lett. A „KMKSZ” UMP megállapodott a Mi Ukrainánkkal a magyarlakta járásokról, amely egyezmény a tanácselnöki posztot a legtöbb mandátumot szerzett KMKSZ-nek, a helyettesít pedig az UMDSZ-nek rendelte, bizottsági elnökségeket tartalékolva a csatlakozó ukrán pártoknak.

Az UMDSZ először elfogadta ezeket a keretfeltételeket, majd elzárkózott attól, hogy szavazzon a KMKSZ jelöltjére, a posztra, Csizmár Bélára. Közben azonban megyei szinten a megállapodás működni kezdett, és a Mi Ukrainánk, valamint az ahhoz kötődő egyik BJUT a

¹³⁹ Dr. Orosz Ildikó az oktatási bizottság elnöke. Kárpátalja Május 5. 3. o.

¹⁴⁰ Mihajlo Kicskovszkij lett az elnök, Brenzovics Lászlót alelnökké választották. Kárpátalja. 2006. április 21., 1., 3. o.

KMKSZ mellett döntött. Az UMDP, miután a beregszászi Régiókkal és Újjászületéssel nem sikerült többséget alkotni, mégis az együttműködés mellett döntött, és elfogadta Csizmár Béla tanácselnökségét, cserébe az egyik helyettesi posztért, amit Braun Béla kapott meg.¹⁴¹ A másik helyettesi posztot a Mi Ukrainának helyi vezetője Petruska István töltötte be.

Hasonló történet zajlott le Beregszász városban. Itt a városi tanácsba a „KMKSZ” UMP 8, az UMDP 6, a Mi Ukrainának 5, a BJUT 6, a RÉGIÓK 5, a Pora 2, a Zöldek 2, a szocialisták 2 kerültek be. A központi megállapodás szerint, mivel a polgármesterség Gajdosnak jutott, aki valamivel megelőzte Orosz Gézát, a KMKSZ jelöltjét, az utóbbinak a városi tanács élén álló tanácsítkári poszt jutott volna. Az UMDP az elején itt is belement a megyei szinten kötött alkuba, majd kísérletet tett a KMKSZ kiszorítására a városi tanácsi pozíciókból. A városi tanács ülésén így csak az új polgármester beiktatására került sor.¹⁴² Miután azonban a járási tanácsban nem sikerült a kiszorítási akció, a városban is visszatértek a felek az eredeti leosztáshoz.¹⁴³

A Nagyszőlősi Járási Tanácsba a Mi Ukrainának, a BJUT, a Régiók, a „KMKSZ” UMP, az UMDP és a Szocialisták kerültek be. A Régiók, amely megyei szinten belement az alárendelt szerepbe itt Jakab, az előző járási adminisztrációvezető vezetésével komoly küzdelmet folytattak a tanácselnöki posztért Ljubimov, az elnökválasztáskor kinevezett kormányzóval szemben. Itt az erőviszonyok kiegyenlítettebbek voltak, így a „KMKSZ” UMP-nak egy adminisztráció-helyettesi poszt volt előirányozva a szavazatokért. Az első kísérlet a járási vezetők megválasztására eredménytelennek bizonyult, és a másodikat sem sikerült simán levezényelni. Végül azonban megválasztották Ljubimovot tanácselnöknek és Bartha Józsefet, a „KMKSZ” UMP jelöltjét az egyik helyettesi posztra.¹⁴⁴ A másik helyettesi poszt a Régiók jelöltjének Augusztin Kerecsannak jutott.

Az említetteken kívül bekerültek még a magyarok a Csapi Városi Tanácsba a „KMKSZ” UMP révén, a Nagyszőlősi Városi Tanácsba, valamint a Técsői Városi Tanácsba.

Összességében a magyar szervezetek haszonélvezői lettek a kárpátaljai új konszenzusereső irányvonalnak. Bár választási eredményeik ezt nem tették kikerülhetetlenné, a legtöbb helyen a kormánykoalíció tagjai lettek és pozíciókat kaptak. A „KMKSZ” UMP komolyabbakat és többet, de az UMDP-t sem szorították ki mindebből.

A magyar szervezetek közös koalícióban való szereplése nem tekinthető a közeledés jelének, inkább az általános trendhez való párhuzamos alkalmazkodás esetenként értékelhető.

A két szervezet képviselői többször is együtt szavaztak egymás jelöltjeire, erre mindig egy szélesebb megállapodás keretében került sor. A tanácsüléseken egyeztetések sorozata zajlott le,

¹⁴¹ Csizmár Béla lett a Beregszászi Járási Tanács elnöke. Kárpátalja. 2006. április 28., 1., 3. o.

¹⁴² Beregszászi Városi Tanács. Egyenlőre nincs megegyezés. Kárpátalja. 2006. április 28., 2. o.

¹⁴³ Beregszászi Városi Tanács. Ellenzék nélkül. Kárpátalja. 2006. május 19., 3. o.

¹⁴⁴ Megválasztották a Nagyszőlősi Járási Tanács vezetőit. Kárpátalja. 2006. május 5., 3. o.

amelyek megállapodásokhoz is vezetett. Olyan eset azonban nem volt, amikor a magyar szervezetek egymás közt állapodtak volna meg, majd utána szavazás formájában realizálták volna a kétoldalú megállapodásokat.

Magyarországon időközben — a szokásos néhány hetes eltolódással újabb választások zajlottak le, amelyek ezúttal nem hoztak kormányváltást. A koalíciós egyeztetések a két forduló idejére estek. Az UMDP megegyezési készségét befolyásolták a magyarországi választási eredmények. A „KMKSZ” UMP kiszorítására tett kísérletek nagyrészt arra vezethetők vissza, hogy a magyarországi eredményeket az UMDP a saját pozícióit közvetlenül erősítő tényezőként könyvelte el. A formálódó kárpátaljai koalíció vezetői viszont úgy döntöttek, nem engedik a magyarországi választási eredményeket annyira közvetlenül érvényesülni az ukrainai választásokat követő osztozkodásban.

Az új kormányzati struktúra felállása Magyarországon is elhúzódott, így a magyar kormányzati tényezők is csak májusban kezdtek hozzá a Kárpátaljára vonatkozó új politikájuk kimunkálásához. Ezt az egyensúlypolitika és a konfliktuskerülés jellemezte. Ilyen szellemben kezdődtek meg az egyeztetések a két kárpátaljai magyar szervezettel, még Komlós Attila, az előző kormányzati ciklus végén kinevezett HTMH elnök részvételével. A tárgyalások azon akadtak el, hogy a magyarországi támogatások elosztásának javításos elvét a magyar kormányzat nem volt kész garantálni az UMDSZ-nek a KMKSZ általi hivatalos elismeréséért fejében.

Gémesi Ferenc az új illetékes, aki a Miniszterelnöki Hivatal államtitkáráként irányítja az ügyeket, nem folytatta ebben az irányban a támadásokat, ugyanakkor jelezte, hogy a politikai feszültség csökkentése az adott területen célja a második Gyurcsány kormánynak.

A határon túli magyarok ügyeit intéző hivatali rendszer átalakult, de lényegileg nem változott. A MÁÉRT gyakorlatilag megszűnt, helyettesítésként azonban megjelent a miniszterelnöki szintű konzultációk a határon túli magyar vezetők kormány által elismert körével. Ebbe meghívást kapott mind az UMDSZ, mind a KMKSZ. Ugyanezen személyi kör alkotja az átalakított Szülőföld Alap koordinációs tanácsát.

A tényleges döntéshozatal átkerült az Alap három tanácsába. Az alkuratóriumi rendszer megszűnt, helyette a tanácsokba delegálhatnak a tagszervezetek régióként egy embert. Ahol két szervezet van, ott régióként még egy-egy megfigyelőt.

Az Oktatási Tanácsba az UMDSZ rendelkezik szavazati joggal bíró taggal Medvigy István, Barta József a KMKSZ részéről megfigyelői státusban van.

A Kulturális Tanácsban szintén az UMDSZ delegáltja, Horváth Sándor rendelkezik szavazati joggal, a KMKSZ delegáltja Hutterer Éva megfigyelő.

A Szülőföld Alap keretének mintegy 10% fölött rendelkező Önkormányzati Tanács szavazati joggal rendelkező tagját, Darcsi Karolinát delegálta a KMKSZ, Ifj. Kincs Gábort megfigyelőként a másik szervezet.

A kollégiumok az eddigi gyakorlat szerint összességében kb. 60—40 arányban döntöttek az UMDSZ-hez köthető pályázatok javára a KMKSZ-esekkel szemben. A Főiskolát a kormányzat külön támogatja az Oktatási Minisztériumon keresztül.

A magyar-magyar viszony legfontosabb eseménye a schengeni rendszer bevezetése volt 2007-ben. Az intézkedés drasztikusan megnehezítette az ukrán-magyar határon való átjutást. Az un. „vasfüggöny effektus” enyhítésére a kormány olyan intézkedéseket is fogantatosított, amelyekkel kapcsolatban újra felmerült a két magyar szervezet együttműködésének kérdése.

Az egyik a kapcsolattartási támogatás kiközvetítésével kapcsolatos teendők közös intézése volt. Ebből a célból létre is jött a paritásos alapon működő Unió Alapítvány. Az együttműködés végül azon bukott meg, hogy a kormány ragaszkodott a lebonyolításnak a státusirodákon keresztül történő lebonyolításához, amelyek Dupka György irányításával UMDSZ irodaként működnek. Miután ebbe a KMKSZ nem ment bele, újabb Magyarországról származó javakat osztó szervezet került az UMDSZ kizárólagos ellenőrzése alá¹⁴⁵.

A másik, a vízumkiadást megkönnyítő intézkedés arról szólt, hogy a társadalmi szervezetek ajánlásával lehet kiváltani azt a meghívólevelet, amelynek alapján hosszabb ideig (általában 1 év) érvényes vízumhoz lehet jutni. Az ajánlóleveleket a konzulátusok az UMDSZ-től és a KMKSZ-től is elfogadják, tehát ebben az egy esetben működik a paritásos elv¹⁴⁶.

A paritásos elvet a kormányzat olyan esetben próbálta érvényesíteni, amikor a KMKSZ volt birtokon belül. A millecentenárium idejétől húzódott ugyanis a félbehagyatott vereckei emlékmű ügye, amelynek a felépítését azóta nem engedélyezték az ukrán hatóságok a szervezetnek, az általa ebből a célból örökbérletbe vett területen. A téma szempontjából nem lényeges, ezért nem is részletezem, miért alakult így, de 2007-ben az ukránok mégis engedékenynek bizonyultak, és lehetővé vált az emlékmű befejezése. A kormány ahhoz a feltételhez kötötte az építkezés támogatását, amennyiben a KMKSZ lemond annak tulajdonjogáról valamiféle semleges vagy paritásos grémium javára.

Az utolsó választások, amelyben a magyar szervezetek érdekeltek voltak, azok a 2007 végi soron kívüli parlamenti választások voltak. Értelemszerűen ebben az esetben is ukrán pártok támogatásáról volt szó.

Ezúttal a két szervezet tárgyalta arról, hogy közösen támogatnák azt a pártot, amely ezért bejutó helyet ajánl fel. Ilyen értelmű megállapodás született a két tárgyaló delegáció között a Mi

¹⁴⁵ A MeH levelét megírta: „... a KMKSZ irodákat nem kívánják bevonni”. Kárpátalja 2008. április 4. 1.3.o.; Kárpátalja magányos magyar „Rambója”. Z KISZ 2008. április 26.

¹⁴⁶ Egyszerűsödik a vízumeljárás. Kárpátalja 2008. augusztus 8. 1.3.o

Ukrajnánk támogatásáról a KMKSZ elnök századik listás helyéért cserében. A két szervezet jóváhagyása maradt hátra, majd az együttműködési szerződés aláírása a jelölés hivatalos megtörténte után.

Az UMDSZ végül úgy döntött, hogy a Moroz-féle Szocialisták Ukrajnai Pártját támogatja Tóth Mihály, az UMDSZ tiszteletbeli elnöke 14. helyéért cserébe. Ez biztosan bejutó helynek számított, amennyiben a párt bejut a parlamentbe, amit a közvélemény-kutatások szinte egyöntetűen kizártak.

A Mi Ukrajnánk a várakozásokhoz képest is alulteljesített, ráadásul az indulók mezőnyének megritkulása miatt kevesebb lett az elveszett szavazat, vagyis a bejutó pártok közt szétsztható mandátum, így a párt csak listájának 72. helyéig ért el. A koalíciós kormány sem szívott fel elég minisztert ahhoz, hogy a végül is 99-es hely befutó legyen. A szocialisták a papírformának megfelelően nem érték el a 3%-ot, és így nem kerültek be a parlamentbe.

Az említett ukrán pártok magyar vidéken elért eredményeit rá lehet vetíteni az őket támogató szervezetek 2006-os szereplésére. A Nasa 2007-es és a KMKSZ 2006-os eredményei gyakorlatilag fedik egymást. A Moroz-féle szocialisták viszont csak kb. a felét kapták magyar támogatójuk eredményeinek (6. táblázat). Természetesen ezek az arányok mással is magyarázhatók, mint a két magyar szervezet támogatottságának változásával.

A Nasa országos gyenge szereplésén szépségtapas volt Kárpátalja, az egyetlen megye, ahol nyerni tudtak. Még így is csak kevéssel előzték meg Tyimosenkó tömbjét, ami aligha sikerülhetett volna a magyar szavazatok nélkül (5 melléklet).

A választások után minimális kétfős többséggel meg lehetett alapítani a második Tyimosenkó kormányt, amelyet a Bjut és a Nasa alkotott. A koalíció addig hivatalos feloszlásáig sem volt stabil, Juscsenkó és Tyimosenkó rivalizálása miatt. Az elnök legfőbb segítője a miniszterelnök elleni küzdelemben titkárságának vezetője, Viktor Baloga volt. Ez a tényező tovább erősítette a kárpátaljai munkácsi klán dominálta status quot.

Az UMDSZ szembefordulásának a helyi hatalompárttal nem lettek következményei. Sőt, amikor aktuálisnak látszott egy újabb előrehozott választás, kinevezték Revák Istvánt a megyei nemzetiségi osztály élére.

Ami a sajtópalletát illeti, az Erdélyi Gábor-féle KISZo nem húzta sokáig. A megyei vezetés nem tartotta szívügyének a lap fenntartását, a magyarországi forrásokhoz pedig Kőszeghy-féle Zöld KISZo tudott hatékonyabban hozzáférni. Így a több évtizedes KISZo Erdélyi nyugdíjba vonulása után már nem jelent meg, azonban jogilag a lap története nem lett lezárva.

Az erőviszonyok a különböző sajtótermékek között a fekete KISZo kiesésével a következő képet mutatják: a Kárpátaljai hetilap kb. 15 ezer példányban kelt el, a Zöld KISZo kb. 7 ezer, a Kárpátinfo 7,5 ezerben.

Az oktatás területén, ahogy már arról szó volt, a kormány folytatta a Rákóczi Főiskola (alul) finanszírozását. Az UMDSZ igényeinek is megpróbáltak eleget tenni azzal, hogy magyar történelem, majd magyar kar nyitását finanszírozták az Ungvári Nemzeti Egyetemen (UNE). Az első projekt eredményeként egy Európai Unió tanszék jött létre, élén Feniccsel, aki ukrán magyarellenes nacionalistaként exponálta magát. A magyar kar élére az UMDSZ Tóth Mihály kinevezését támogatta, de annak ellenére, hogy a projektet a magyar állam az szervezeten keresztül finanszírozta, az UNE vezetése Petro Lizanecet, a magyar filológiai tanszék rég nyugdíjas korú vezetőjét nevezték ki¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Magyar kar: megnyitó szerencsével. Csak a pénz kell, UMDSZ dékán nem. Kárpátalja 2008. szeptember 26.

BEFEJEZÉS

A kárpátaljai magyar politikát, mint egy autonóm politikai egységet lehet értelmezni az ukrán és a magyar politika metszéspontjában.

A demokratikus politika központi eseményei a választások és az azt követő pozíciófoglalások. Amióta létezik nyilvános politizálás a posztszovjet térségnek ezen a részén, a kárpátaljai magyar politika is ezekben a klasszikus formákban manifesztálódik.

A fenti elemzés sorra veszi azokat az ukrainai választásokat, amelyeken a kárpátaljai magyarok saját politikusaikra is szavazhattak, majd azt, hogyan sikerült a versengésben részt vevő erőknek különféle politikailag is releváns pozíciókba konvertálni az eredményeiket.

A kárpátaljai magyar politikára végig jellemző volt a kétpólusosság, amely a 2004-es választásokig informálisan, utána pedig szervezeti formában is manifesztálódott. A két szembenálló tábort ezek után a KMKSZ, valamint az abból kiszakadt szervezetek adták. Elmondható, hogy szervezeti szinten a KMKSZ hamar kialakította alapstruktúráját, amely a '90-es évek elejétől alig változott, és ugyanez érvényes a vezetőség összetételére is. Az ellenpólus szerveződésében a szervezeti formák nagyobb változatosságot mutattak, és hivatalosan csak 2002-2003-ban alakult ki a KMKSZ-t leképező UMDSZ-struktúra. A szervezetek közti strukturális, jogi szimmetria az általuk létrehozott választási pártok bejegyzése formájában alakult ki. Az UMDSZ-tábor vezető garnitúrája — különösen, ha a választásokkor mutatott aktivitást vesszük figyelembe, — a KMKSZ-hez hasonló állandóságot mutat.

Az ukrainai választási rendszer alakulása meghatározta a magyar politikai erők részvételét a választásokon. Három alkalommal a tét a képviselői mandátum megszerzése volt a magyar többségű választókerületben. A szintén többségi rendszerben tartott helyhatósági választások jóval kevésbé voltak alkalmasak a magyar lakosság szimpátiájának értékelésére a szervezetek legitimitásának megalapozására.

Az első ilyen megmérettetés a Fodó Sándor—Tóth Mihály verseny következménye lett, a KMKSZ ellentábor hivatalos szervezeti megjelenése. A Tóth Mihály—Kovács Miklós párharc eredménye megerősítette a KMKSZ-t, és megakasztotta a másik oldal hivatalos szervezetei megerősödését. A Kovács Miklós—Gajdos István párharc egyik következménye az UMDSZ tényleges tömegszervezetté való átalakulása és megerősödése az új vezető irányítása alatt.

A 2006-os választásokat arányos rendszerben tartották, ami lehetővé tette, hogy a két szervezet Kárpátalján a pártlistáin elért eredményei alapján tisztázza legitimitását. Az eredmény az lett, hogy a magyar szavazatoknak csak 60% körüli részét tudták megszerezni a versengő magyar szervezetek, a többit az ukrán pártok kapták, illetve az átlagot meghaladó volt az érvénytelen szavazatok aránya. A két szervezet között a versengést kis különbséggel a KMKSZ nyerte.

A kárpátaljai magyar választási részvétel sajátossága az etnikai jelleg nem egyértelmű érvényesülése. Az 1998-as volt az egyetlen olyan szavazás, amely tisztán etnikai alapon zajlott. 1994-ben a perecsenyi körzetben Kovács Miklós a 2 körben több ukrán, mint magyar szavazatot kapott. A 2002-es parlamenti választásokon Gajdos István ukrán szavazatok révén tudott a KMKSZ elnökéhez hasonló mennyiségű szavazatot gyűjteni. A preferenciális szavazási rendszer mellett 1998-ban és 2002-ben a beregszászi járásban a magyarok szavaztak ukrán jelöltekre, míg az ungvári és nagyszőlősi járási ukránok magyarokra nem. Végül a már említett példa a 2006-os helyhatósági választásokon a magyarok tömegesen szavaztak ukrán pártokra, míg fordítva ez csak elvétve fordult elő.

Az ukrán nagypolitikának végig meghatározó szerepe volt a kárpátaljai magyar politikára. A tárgyalt időszak kezdetétől 2004-ig ez leginkább a KMKSZ választási erőfeszítéseivel szemben bevetett adminreszursz és az ellenszervezethez köthető emberek pozícióhoz juttatása formájában történt meg. A 2004-es elnökválasztás vízválasztóként jelenik meg ebben a kérdésben, mert attól fogva a KMKSZ is részt tudott venni a helyhatósági hatalmi pozíciók elosztásában. Az UMDSZ, bár a vesztes oldalra került, nem lett politikai bosszú áldozatává. Az ukrán hatalom részéről 2004 után egyensúlypolitika érvényesül a magyar szervezetek vonatkozásában.

A magyarországi politika szintén döntően befolyásolta a kárpátaljai magyar politika említett két fő vonatkozását, a választási eredményeket és a pozícióelosztást. A Magyarországról érkező támogatások elosztásához kapcsolódó pozíciókat az ukrainai hatalmi pozíciókkal egyenértékűként kell kezelni. Ezek elosztását részben a választási eredmények, részben a mindenkor magyar kormány szimpátiája határozta meg.

Az MDF kormány idején a kárpátaljai ügyek kezelésére a koncepciótlanság és a személyes kapcsolatok túlsúlya volt a jellemző. Az első MSZP-SZDSZ kormány Tóth Mihályt favorizálta, az onnét érkező impulzusoknak döntő hatása volt az ellenszervezetek létrejöttében. Ugyanakkor a Tabajdi korszakra az egyensúlypolitika is jellemző volt. Nyíltan vállalt totális szembenállás csak az 1993-as választásra alakult ki.

A Fidesz—FKGP—MDF kormány a KMKSZ-t ismerte el legitimként, és az említett magyarországi elosztási rendszerek vonatkozásában a KMKSZ dominanciája érvényesült. Az UMDSZ különféle tagszervezetei azonban minden testületben részt vettek, így az ellenszervezet teljes kiszorítására nem került sor.

A második MSZP—SZDSZ kormány idején volt a legszembeötlőbb a pártszimpátia megnyilvánulása. A KMKSZ háttérbe szorítása a magyarországi kapcsolatrendszer vonatkozásában úgy ment végbe, hogy az UMDSZ hivatalosan semmilyen választási eredményt nem tudott felmutatni, a magyar szavazatok tekintetében pedig az egyesített szocdem színekben futó Gajdos István gyengébben szerepelt a KMKSZ-nél.

A harmadik MSZP—SZDSZ kormánykoalíciót hajtott végre, csökkentve az UMDSZ túlsúlyát, de nem szüntette meg azt.

A kormányzati szimpátiákkal párhuzamosan futottak az ellenzéki szimpátiák. Tipikusan ez a Fidesz—KMKSZ kapcsolatban nyilvánult meg. Az MSZP 1998-2002-ben kevésbé tudta támogatni az UMDSZ-t, mert az Tóth Mihály vezetése alatt nem igen fejtett ki tevékenységet. Így is elmondható azonban, hogy a magyarországi párttagoltság generálta szimpátiák és antipátiák egyenesen érvényesültek a kormány és ellenzéki pártoknak a kárpátaljai magyar partnereikkel fenntartott viszonyban.

1. melléklet
4. táblázat: A magyar falvak eredményei az elnökválasztásokon

Beregszászi körzet		1. forduló						2. forduló						Eredm. javulá s	2. forduló						Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség	Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség		
1..12	Beregszász	10520	4430	42,11	4331	41,169	-0,94	12337	6238	50,56	5340	43,28	-7,28	6,34	10630	6589	61,98	3465	32,60	-29,39	22,11	28,45
13	Bátyú	1669	643	38,53	737	44,16	5,63	1510	753	49,87	647	42,85	-7,02	12,65	1342	837	62,37	396	29,51	-32,86	25,84	38,49
15	Bótrágy	892	202	22,65	503	56,39	33,74	866	393	45,38	414	47,81	2,42	31,32	711	441	62,03	222	31,22	-30,80	33,23	64,55
16	Harangláb	447	111	24,83	274	61,30	36,47	460	187	40,65	256	55,65	15,00	21,47	389	205	52,70	170	43,70	-9,00	24,00	45,46
17	Beregsom	810	133	16,42	550	67,90	51,48	825	215	26,06	590	71,52	45,45	6,03	666	266	39,94	370	55,56	15,62	29,84	35,87
18	Csonkapapi	583	115	19,73	312	53,52	33,79	538	219	40,71	286	53,16	12,45	21,34	454	248	54,63	182	40,09	-14,54	26,99	48,33
19	Hetyen	380	87	22,89	209	55,00	32,11	356	150	42,13	186	52,25	10,11	21,99	296	167	56,42	113	38,18	-18,24	28,36	50,35
20	Mezőkaszony	1130	359	31,77	541	47,88	16,11	1023	514	50,24	452	44,18	-6,06	22,17	968	661	68,29	259	26,76	-41,53	35,47	57,64
21	Zápszony	1010	240	23,76	614	60,79	37,03	884	292	33,03	525	59,39	26,36	10,67	694	399	57,49	255	36,74	-20,75	47,11	57,78
22	Rafajnaújfalu	509	59	11,59	341	66,99	55,40	457	100	21,88	329	71,99	50,11	5,29	386	157	40,67	206	53,37	12,69	37,42	42,71
23	Nagybégány	992	195	19,66	652	65,73	46,07	928	355	38,25	536	57,76	19,50	26,56	773	391	50,58	335	43,34	-7,24	26,75	53,31
24	Kisbégány	712	112	15,73	457	64,19	48,46	642	263	40,97	364	56,70	15,73	32,72	506	248	49,01	233	46,05	-2,96	18,70	51,42
25	Jánosi	1534	321	20,93	1027	66,95	46,02	1632	353	21,63	1166	71,45	49,82	-3,79	968	442	45,66	473	48,86	3,20	46,61	42,82
26	Gát	1717	195	11,36	1217	70,88	59,52	1210	288	23,80	846	69,92	46,12	13,41	861	375	43,55	404	46,92	3,37	42,75	56,15
27	Gut	591	98	16,58	355	60,07	43,49	589	231	39,22	338	57,39	18,17	25,32	501	225	44,91	249	49,70	4,79	13,38	38,70
30	Beregújfalu	1344	105	7,81	1127	83,85	76,04	1078	222	20,59	795	73,75	53,15	22,89	830	307	36,99	474	57,11	20,12	33,03	55,92
31	Nagybereg	1157	220	19,01	761	65,77	46,76	1177	467	39,68	658	55,90	16,23	30,53	933	548	58,74	332	35,58	-23,15	39,38	69,91
32	Kigyós	512	130	25,39	313	61,13	35,74	468	228	48,72	222	47,44	-1,28	37,02	374	245	65,51	111	29,68	-35,83	34,55	71,57
33	Beregdéda	893	259	29,00	436	48,82	19,82	831	417	50,18	377	45,37	-4,81	24,63	741	503	67,88	195	26,32	-41,57	36,75	61,39
34	Macsola	470	72	15,32	321	68,30	52,98	407	145	35,63	248	60,93	25,31	27,67	368	186	50,54	164	44,57	-5,98	31,29	58,96
35	Asztély	398	76	19,10	243	61,06	41,96	363	118	32,51	217	59,78	27,27	14,69	322	156	48,45	147	45,65	-2,80	30,07	44,75
37	Tiszacsoma	524	119	22,71	314	59,92	37,21	477	227	47,59	235	49,27	1,68	35,54	404	222	54,95	161	39,85	-15,10	16,78	52,31
38	Mezőgecse	581	104	17,90	433	74,53	56,63	611	151	24,71	441	72,18	47,46	9,16	488	199	40,78	255	52,25	11,48	35,99	45,15
40	Badaló	975	92	9,44	705	72,31	62,87	815	265	32,52	509	62,45	29,94	32,93	719	350	48,68	305	42,42	-6,26	36,20	69,13
41	Halábor	450	89	19,78	298	66,22	46,44	464	171	36,85	272	58,62	21,77	24,68	409	182	44,50	211	51,59	7,09	14,68	39,35
42	Mezővári	1203	262	21,78	654	54,36	32,59	1264	390	30,85	795	62,90	32,04	0,54	861	445	51,68	354	41,11	-10,57	42,61	43,15
43	Borzsova	735	136	18,50	470	63,95	45,44	721	275	38,14	406	56,31	18,17	27,27	640	343	53,59	274	42,81	-10,78	28,95	56,22
44	Nagymuzsaly	815	303	37,18	347	42,58	5,40	875	448	51,20	310	35,43	-15,77	21,17	734	479	65,26	198	26,98	-38,28	22,51	43,68
45	Bene	659	131	19,88	382	57,97	38,09	665	286	43,01	360	54,14	11,13	26,96	554	318	57,40	208	37,55	-19,86	30,98	57,94
47	Sárosoroszi	633	134	21,17	376	59,40	38,23	529	187	35,35	305	57,66	22,31	15,92	470	209	44,47	229	48,72	4,26	18,05	33,98
48	Csetfalva	491	77	15,68	323	65,78	50,10	475	185	38,95	269	56,63	17,68	32,42	436	239	54,82	187	42,89	-11,93	29,61	62,03
	30	24816	5179	20,87	15292	61,62	40,75	23140	8495	36,71	13354	57,71	21,00	19,75	18798	9993	53,16	7672	40,81	-12,35	33,35	53,10

Nagyszőlősi járás		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség	Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség	Eredm. javulá s	Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbség	Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
60	Újlak	1641	563	34,31	838	51,07	16,76	1552	832	53,61	671	43,23	-10,37	27,13	1428	1061	74,30	319	22,34	-51,96	41,59	68,72
63	Nagypalád	1038	181	17,44	717	69,08	51,64	679	188	27,69	443	65,24	37,56	14,08	440	222	50,45	185	42,05	-8,41	45,96	60,05
64	Fertőszalmás	541	131	24,21	351	64,88	40,67	387	142	36,69	231	59,69	23,00	17,67	353	217	61,47	117	33,14	-28,33	51,33	68,99
65	Verbőc	1187	330	27,80	725	61,08	33,28	802	490	61,10	273	34,04	-27,06	60,33	757	615	81,24	116	15,32	-65,92	38,86	99,20
68	Nevetlen	712	291	40,87	282	39,61	-1,26	779	458	58,79	299	38,38	-20,41	19,15	731	527	72,09	166	22,71	-49,38	28,97	48,12
69	Batár	667	96	14,39	281	42,13	27,74	524	173	33,02	319	60,88	27,86	-0,13	427	236	55,27	169	39,58	-15,69	43,55	43,43
70	Akli	206	73	35,44	97	47,09	11,65	206	102	49,51	91	44,17	-5,34	16,99	180	126	70,00	50	27,78	-42,22	36,88	53,87
71	Aklihegy	319	33	10,34	251	78,68	68,34	259	80	30,89	162	62,55	31,66	36,68	217	106	48,85	103	47,47	-1,38	33,04	69,72
72	Újakli	144	32	22,22	89	61,81	39,58	151	62	41,06	82	54,30	13,25	26,34	146	72	49,32	62	42,47	-6,85	20,09	46,43
84	Mátyfalva	822	430	52,31	228	27,74	-24,57	804	522	64,93	255	31,72	-33,21	8,63	824	610	74,03	176	21,36	-52,67	19,46	28,10
86	Tiszaújhely	745	334	44,83	230	30,87	-13,96	822	479	58,27	285	34,67	-23,60	9,64	734	521	70,98	170	23,16	-47,82	24,22	33,86
88	Tiszakeresztúr	368	198	53,80	95	25,82	-27,99	360	247	68,61	97	26,94	-41,67	13,68	360	292	81,11	58	16,11	-65,00	23,33	37,01
89	Karácshalva	194	49	25,26	117	60,31	35,05	292	94	32,19	104	35,62	3,42	31,63	186	128	68,82	50	26,88	-41,94	45,36	76,99
91	Péterfalva	1051	271	25,78	619	58,90	33,11	954	524	54,93	402	42,14	-12,79	45,90	749	538	71,83	177	23,63	-48,20	35,41	81,31
92	Tiszabökény	1010	188	18,61	587	58,12	39,50	796	312	39,20	438	55,03	15,83	23,68	628	417	66,40	175	27,87	-38,54	54,36	78,04
93	Forgolány	400	115	28,75	217	54,25	25,50	392	258	65,82	123	31,38	-34,44	59,94	331	261	78,85	54	16,31	-62,54	28,10	88,04

96	Gödényháza	337	133	39,47	147	43,62	4,15	265	158	59,62	88	33,21	-26,42	30,57	280	204	72,86	61	21,79	-51,07	24,66	55,23
98	Csepe	1457	394	27,04	251	17,23	-9,81	826	433	52,42	347	42,01	-10,41	0,60	890	668	75,06	178	20,00	-55,06	44,64	45,24
102	Feketeardó	954	387	40,57	358	37,53	-3,04	1024	538	52,54	435	42,48	-10,06	7,02	1079	708	65,62	303	28,08	-37,53	27,48	34,49
103	Gyula	612	149	24,35	390	63,73	39,38	644	284	44,10	321	49,84	5,75	33,63	556	342	61,51	186	33,45	-28,06	33,80	67,44
105	Salánk	1692	518	30,61	908	53,66	23,05	1093	783	71,64	245	22,42	-49,22	72,27	1051	837	79,64	164	15,60	-64,03	14,81	87,08
	21	16097	4896	30,42	7778	48,32	17,90	13611	7159	52,60	5711	41,96	-10,64	28,54	12347	8708	70,53	3039	24,61	-45,91	35,28	63,82
Husztí járás		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbse g	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovi cs	%	Külön bség	Eredm · javulá s	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovics	%	Különbse g	Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
21-26	Visk	4991	2700	54,10	1674	33,54	-20,56	4711	2891	61,37	1602	34,01	-27,36	6,80	5442	4070	74,79	1155	21,22	-53,56	26,20	33,01
Munkácsi körzet		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbse g	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovi cs	%	Külön bség	Eredm · javulá s	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovics	%	Különbse g	Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
66	Dercen	1228	388	31,60	668	54,40	22,80	1320	533	40,38	726	55,00	14,62	8,18	1239	683	55,13	498	40,19	-14,93	29,55	37,73
67	Izsnýéte	922	300	32,54	479	51,95	19,41	973	481	49,43	461	47,38	-2,06	21,47	917	623	67,94	252	27,48	-40,46	38,40	59,87
106	Beregrákos	1330	700	52,63	594	44,66	-7,97	1330	741	55,71	523	39,32	-16,39	8,42	1289	885	68,66	328	25,45	-43,21	26,82	35,24
111	Szernye	874	135	15,45	531	60,76	45,31	785	229	29,17	510	64,97	35,80	9,51	564	314	55,67	197	34,93	-20,74	56,54	66,05
112	Barkaszó	1382	288	20,84	962	69,61	48,77	1048	224	21,37	761	72,61	51,24	-2,47	738	364	49,32	323	43,77	-5,56	56,80	54,33
116	Fornos	818	227	27,75	416	50,86	23,11	731	318	43,50	377	51,57	8,07	15,03	594	364	61,28	208	35,02	-26,26	34,33	49,37
117	Csongor	1390	195	14,03	1029	74,03	60,00	870	266	30,57	579	66,55	35,98	24,02	659	358	54,32	262	39,76	-14,57	50,54	74,57
	7	7944	2233	28,11	4679	58,90	30,79	7057	2792	39,56	3937	55,79	16,23	14,57	6000	3591	59,85	2068	34,47	-25,38	41,61	56,17
Ungvári körzet		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbse g	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovi cs	%	Külön bség	Eredm · javulá s	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovics	%	Különbse g	Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
42	Csap	1677	654	39,00	743	44,31	5,31	1643	844	51,37	702	42,73	-8,64	13,95	1502	907	60,39	470	31,29	-29,09	20,45	34,40
43	Csap	1840	699	37,99	746	40,54	2,55	1891	970	51,30	795	42,04	-9,25	11,81	1712	996	58,18	578	33,76	-24,42	15,16	26,97
44	Csap	1661	688	41,42	630	37,93	-3,49	1744	923	52,92	694	39,79	-13,13	9,64	1671	1076	64,39	497	29,74	-34,65	21,52	31,16
79	Császlóc	440	264	60,00	105	23,86	-36,14	475	334	70,32	113	23,79	-46,53	10,39	425	367	86,35	36	8,47	-77,88	31,36	41,75
80	Nagygejóc	598	193	32,27	265	44,31	12,04	570	292	51,23	255	44,74	-6,49	18,53	479	318	66,39	126	26,30	-40,08	33,59	52,12
81	Kisgejóc	492	161	32,72	258	52,44	19,72	454	191	42,07	250	55,07	13,00	6,72	388	224	57,73	146	37,63	-20,10	33,10	39,82
83	Korláthelmec	487	235	48,25	186	38,19	-10,06	429	277	64,57	125	29,14	-35,43	25,37	422	320	75,83	67	15,88	-59,95	24,52	49,89
89	Ungtarnóc	452	216	47,79	154	34,07	-13,72	466	281	60,30	164	35,19	-25,11	11,39	433	326	75,29	82	18,94	-56,35	31,24	42,63
90	Sislóc	210	90	42,86	80	38,10	-4,76	206	113	54,85	84	40,78	-14,08	9,32	185	146	78,92	36	19,46	-59,46	45,38	54,70
91	Botfalva	345	116	33,62	168	48,70	15,07	337	164	48,66	159	47,18	-1,48	16,56	304	210	69,08	81	26,64	-42,43	40,95	57,51
92	Gálocs	337	94	27,89	215	63,80	35,91	346	181	52,31	151	43,64	-8,67	44,58	279	181	64,87	81	29,03	-35,84	27,17	71,75
93	Bátfa	151	48	31,79	66	43,71	11,92	138	55	39,86	75	54,35	14,49	-2,57	106	68	64,15	31	29,25	-34,91	49,40	46,83
94	Palló	287	99	34,49	158	55,05	20,56	275	126	45,82	141	51,27	5,45	15,10	244	167	68,44	60	24,59	-43,85	49,31	64,41
95	Palágykomoróc	673	202	30,01	372	55,27	25,26	694	379	54,61	280	40,35	-14,27	39,53		428	73,41	111	19,04	-54,37	40,11	79,63
96	Szürte	673	202	30,01	372	55,27	25,26	945	392	41,48	299	31,64	-9,84	35,10	583	642	77,72	145	17,55	-60,17	50,33	85,43
97	Téglás	361	115	31,86	168	46,54	14,68	374	150	40,11	197	52,67	12,57	2,11	335	199	59,40	113	33,73	-25,67	38,24	40,35
98	Rát	767	192	25,03	401	52,28	27,25	727	294	40,44	407	55,98	15,54	11,71	571	342	59,89	197	34,50	-25,39	40,94	52,64
99	Salamon	935	308	32,94	448	47,91	14,97	931	475	51,02	408	43,82	-7,20	22,17	864	542	62,73	253	29,28	-33,45	26,25	48,42
100	Tiszaásvány	529	97	18,34	333	62,95	44,61	578	98	16,96	463	80,10	63,15	-18,54	369	105	28,46	241	65,31	36,86	26,29	7,76
101	Tiszaújfalu	185	27	14,59	127	68,65	54,05	179	45	25,14	130	72,63	47,49	6,57	138	72	52,17	57	41,30	-10,87	58,36	64,92
102	Eszeny	906	83	9,16	675	74,50	65,34	850	204	24,00	611	71,88	47,88	17,46	602	326	54,15	237	39,37	-14,78	62,67	80,13
103	Szalóka	566	136	24,03	303	53,53	29,51	506	198	39,13	281	55,53	16,40	13,10	386	224	58,03	143	37,05	-20,98	37,39	50,49
106	Kisdobrony	1035	129	12,46	761	73,53	61,06	1142	194	16,99	905	79,25	62,26	-1,20	804	257	31,97	500	62,19	30,22	32,04	30,84
108	Tiszaágtelek	427	51	11,94	287	67,21	55,27	408	97	23,77	300	73,53	49,75	5,51	333	153	45,95	162	48,65	2,70	47,05	52,57
109	Nagydobrony	1245	180	14,46	891	71,57	57,11	1379	347	25,16	944	68,46	43,29	13,82	716	399	55,73	256	35,75	-19,97	63,26	77,08
110	Nagydobrony	1294	145	11,21	963	74,42	63,21	1539	416	27,03	1084	70,44	43,40	19,81	888	472	53,15	365	41,10	-12,05	55,45	75,26
	26	18573	5424	29,20	9875	53,17	23,96	19226	8040	41,82	10017	52,10	10,28	13,68	15565	9467	60,82	5071	32,58	-28,24	38,53	52,21
		Szavazott	Juscsenko	%	Janukovics	%	Különbse g	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovi cs	%	Külön b ség	Eredm · javulá s	Szavazott	Juscse nko	%	Janukovics	%	Különb ség	Eredm. javulás	Eredm. javulás az 1-höz
Összes	84	72421	20432	28,21	39298	54,26	26,05	67745	29377	43,36	34621	51,10	7,74	18,31	58152	35829	61,61	19005	32,68	-28,93	36,67	54,98

2. melléklet

5. táblázat: Ungvári körzet

Települések	Szavazók száma	Magyar szavazók	Szavazott	Érvénytelen /megyei/	%	KMKSZ Megyei	KMKSZ Járási	KMKSZ városi	UMDP Megyei	UMDP Járási	UMDP Városi
Császlóc	554	288	455	20	4,4	112	113	0	22	29	0
Nagygejőc	791	617	591	47	8,0	103	115	0	94	77	0
Kisgejőc	576	528	462	13	2,8	75	71	0	110	99	0
Korláthelme	719	349	539	32	5,9	91	82	0	18	33	0
Ungtarnóc	708	291	488	22	4,5	38	38	0	45	52	0
Sislóc	268	161	182	13	7,1	42	45	0	12	15	0
Botfalva	480	314	350	16	4,6	60	62	0	35	30	0
Gálócs	382	285	268	50	18,7	66	64	0	15	34	0
Bátfa	184	145	132	5	3,8	41	46	0	0	7	0
Palló	334	244	262	13	5,0	64	61	0	21	29	0
Kincseshomok	926	338	538	34	6,3	48	59	0	20	21	0
Koncháza	932	298	627	34	5,4	31	32	0	53	39	0
Minaj	2520	328	1600	35	2,2	73	73	0	14	36	0
Ketergény	1140	188	750	16	2,1	44	48	0	7	12	0
Órdarma	2068	137	1427	41	2,9	16	27	0	22	24	0
Palágykomoróc, Kisszelmenc	821	663	736	55	7,5	148	149	0	125	159	0
Szürte	1513	989	1009	124	12,3	272	281	0	114	135	0
Téglás	552	462	408	25	6,1	94	81	0	74	112	0
Rát	1021	648	752	105	14,0	147	137	0	140	116	0
Salamon	1150	714	939	55	5,9	208	222	0	14	18	0
Tiszaásvány	664	635	536	54	10,1	125	116	0	105	110	0
Tiszaújfalu	215	195	161	9	5,6	37	41	0	11	8	0
Eszeny	1437	1379	836	78	9,3	195	158	0	234	205	0
Szalóka	664	603	528	30	5,7	193	178	0	81	50	0
Kisdobrony	1386	1286	806	80	9,9	71	102	0	267	231	0
Tiszaágtelek	489	381	334	29	8,7	33	46	0	73	76	0
Nagydobrony	4169	3718	2426	237	9,8	499	512	0	332	380	0
Kincses	252	63	208	9	4,3	7	8	0	1	1	0
Cservona	625	91	539	20	3,7	20	19	0	9	4	0
Járásból összesen:	27540	16337	18889	1301	6,9	2953	2986	0	2068	2142	0
Ungvár	97364	6621	57582	1286	2,2	1024	0	1121	624	0	1037
Csap	6964	2730	4763	192	4,0	381	0	512	115	0	117
Körzetből összesen:	131868	25687	81234	2779	3,4	4358	2986	1633	2807	2142	1154

5.1 táblázat: Munkácsi körzet

Települések	Szavazók száma	Magyar szavazók	Szavazott	Érvénytelen /megyei/	%	KMKSZ Megyei	KMKSZ Járási	KMKSZ városi	UMDP Megyei	UMDSZ Járási	UMDSZ városi
Dercen	2113	2074	1358	100	7,4	312	370	0	182	136	0
Izsnýéte	1673	1078	967	96	9,9	227	279	0	68	64	0
Beregrákos	2402	1098	1114	52	4,7	195	250	0	63	52	0
Szernye	1502	1282	786	151	19,2	61	107	0	185	167	0
Barkaszó	1561	1015	897	161	17,9	146	158	0	189	266	0
Fornos	1089	1060	703	62	8,8	173	214	0	77	119	0
Csongor	1720	1623	979	62	6,3	102	132	0	325	287	0
A járásból összesen:	12060	9230	6804	684	10,1	1216	1510	0	1089	1091	0
Munkács	62801	5319	36157	2146	5,9	819	0	1191	499	0	556
Körzetből összesen:	74861	14549	42961	2830	6,6	2035	1510	1191	1588	1091	556

5.2 táblázat: Beregszászi körzet

Települések	Szavazók száma	Magyar szavazók	Szavazott	Érvénytelen /megyei/	%	KMKSZ Megyei	KMKSZ Járási	KMKSZ városi	UMDP Megyei	UMDP Járási	UMDP városi
Bátyú	2182	1364	1506	68	4,5	264	283	0	170	224	0
Bótrágy	1372	998	873	47	5,4	179	197	0	106	103	0
Harangláb	577	471	382	15	3,9	96	110	0	55	48	0
Beregsom	1057	1008	738	61	8,3	139	137	0	263	264	0
Csonkapapi	872	854	608	43	7,1	139	139	0	88	81	0
Hetyen	564	555	325	26	8,0	65	76	0	44	31	0
Mezőkaszony	1815	1620	1114	100	9,0	544	593	0	142	111	0
Zápszony	1317	1213	886	107	12,1	200	245	0	148	123	0
Rafajnaújfalu	722	695	487	52	10,7	53	55	0	174	189	0
Nagybégány	1431	1253	813	35	4,3	127	136	0	222	156	0
Kisbégány	962	742	575	64	11,1	149	128	0	142	104	0
Jánosi	2114	1729	1115	137	12,3	168	190	0	344	331	0
Gát	2195	1824	1248	337	27,0	99	125	0	427	405	0
Gut	1020	979	688	62	9,0	190	192	0	231	234	0
Beregújfalu	1469	1074	946	120	12,7	89	104	0	372	376	0
Nagybereg	1898	1494	1038	70	6,7	203	215	0	273	277	0
Kigyós	711	622	525	27	5,1	153	158	0	87	71	0
Beregdéda	1478	1180	812	77	9,5	265	276	0	222	172	0
Macsola	560	452	470	51	10,9	80	75	0	115	116	0
Asztély	546	479	392	19	4,8	87	90	0	106	84	0
Tiszacsoma	709	625	503	50	9,9	141	154	0	121	88	0
Mezőgecse	723	641	555	45	8,1	127	133	0	118	96	0
Badaló	1235	1213	793	135	17,0	266	278	0	189	151	0
Halábor	584	575	474	33	7,0	95	101	0	115	72	0
Mezővári	2289	1876	1337	166	12,4	281	277	0	244	223	0
Borzsova	1092	1037	732	63	8,6	132	132	0	239	248	0
Nagymuzsaly	1613	1332	1028	69	6,7	228	237	0	229	165	0
Bene	1049	946	732	47	6,4	173	176	0	228	195	0
Sárosoroszi	686	653	493	29	5,9	90	101	0	132	115	0
Bakta	804	256	627	34	5,4	49	48	0	48	30	0
Szvoboda	2142	713	1475	75	5,1	124	137	0	31	16	0
Kovászó	723	39	517	20	3,9	60	66	0	8	7	0
Csetfalva	593	575	516	70	13,6	141	103	0	155	115	0
A járásból összesen:	39104	31090	25323	2354	9,3	5196	5467	0	5588	5021	0
Beregszász	18804	8988	9670	538	5,6	1120	0	1448	1146	0	1032
Körzetből összesen:	57908	40078	34993	2892	8,3	6316	5467	1448	6734	5021	1032

5.3 táblázat: Nagyszőlősi körzet

Települések	Szavazók száma	Magyar szavazók	Szavazott	Érvénytelen /megyei/	%	KMKSZ Megyei	KMKSZ Járási	KMKSZ városi	UMDP Megyei	UMDP Járási	UMDP városi
Nagyszőlős	20252	2856	11154	373	3,3	640	709	0	150	124	0
Újlak	2502	2029	1672	244	14,6	528	616	0	254	195	0
Nagypalád	2069	2012	544	56	10,3	127	153	0	113	109	0
Fertősalmás	771	742	380	40	10,5	65	82	0	147	152	0
Verbóc	1692	1557	974	70	7,2	281	322	0	210	173	0
Nevetlen	1121	985	768	64	8,3	183	249	0	122	97	0
Batár	622	601	460	59	12,8	97	137	0	99	91	0
Akli	272	262	227	24	10,6	92	113	0	14	9	0
Aklihegy	418	409	250	56	22,4	68	83	0	34	35	0
Újakli	229	157	145	10	6,9	22	22	0	19	14	0
Mátyfalva	1154	772	888	65	7,3	98	113	0	60	56	0

Tiszaújhegy	1368	923	852	67	7,9	120	120	0	64	64	0
Tiszakeresztúr	647	484	382	30	7,9	187	201	0	36	38	0
Karácsfalva	292	252	196	8	4,1	34	42	0	28	20	0
Péterfalva	1509	1416	871	52	6,0	155	164	0	269	339	0
Tiszabökény	1602	1568	757	73	9,6	100	109	0	214	257	0
Forgolány	633	629	400	21	5,3	111	112	0	89	141	0
Gödényháza	434	176	280	19	6,8	37	77	0	12	12	0
Csepe	1455	831	922	59	6,4	147	111	0	144	80	0
Feketeardó	1660	532	1088	69	6,3	130	157	0	114	152	0
Gyula	1086	1039	818	56	6,8	329	341	0	34	33	0
Csoma	391	52	235	8	3,4	29	25	0	32	16	0
Fancsika	1659	627	998	61	6,1	194	258	0	37	34	0
Tekeháza	1131	308	900	38	4,2	109	129	0	31	12	0
Királyháza	5604	351	3234	93	2,9	84	72	0	38	37	0
Salánk	2288	2014	1311	44	3,4	481	474	0	280	295	0
A járásból összesen:	52861	23585	30706	1759	5,7	4448	4991	0	2644	2585	0
Nagyszőlős	20252	2856						722			140

5.4 táblázat: Felsőtisz-vidék

Települések	Szavazók száma	Magyar szavazók	Szavazott	Érvénytelen /megyei/	%	KMKSZ Megyei	KMKSZ Járási	KMKSZ városi	UMDP Megyei	UMDP Járási	UMDP városi
Huszt											
Visk	7309	3321	4450	0	0,0	930	952		399	187	
Huszt	23977	1407	14158	474	3,3	371	0	539	225	0	180
A körzetből összesen:	31286	4729	18608		0,0	1301	1078		624	234	
Técsői járás											
Bustyaháza	6197	247	3582	196	5,5	57	80	0	46	25	0
Aknaszlatina	5853	1384	2931	131	4,5	264	305	0	55	79	0
Técső	9126	2150	4722	280	5,9	236	223	0	306	321	0
A körzetből összesen:	21176	3781	11235	607	5,4	557	608	0	407	425	0
Técső	9126	2150						296			395
Rahói járás											
Rahó	12412	844	5824	218	3,7	64	71	0	66	72	0
Körösmező	4759	481	2979	169	5,7	79	105	0	79	45	0
Gyertyánliget	2048	297	1430	95	6,6	72	77	0	35	11	0
Nagybocskó	7415	268	4021	135	3,4	63	27	0	31	4	0
Tiszabogdán	2973	94	1730	96	5,5	4	6	0	27	9	0
Terebesfehérpatak	2484	78	1415	69	4,9	30	27	0	0	0	0
A körzetben összesen:	32091	2062	17399	782	4,5	312	313	0	238	141	0
Rahó	12412	844						190			869

A magyar szavazók számát az 2001-es népszámlálási százalékat alapján számoltuk.

A jegyzőkönyvek alapján.

Угода

між кандидатом на пост Президента України Ющенком Віктором Андрійовичем і Товариством угорської культури Закарпаття (ТУКЗ)

9 листопада 2004 року
місто Київ

В рамках цієї Угоди ми домовилися про наступне:

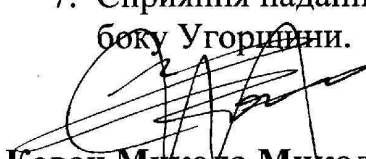
Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ): підтримує кандидата на посаду Президента України Ющенка Віктора Андрійовича у другому турі виборів і активно сприяє його обранню усіма наявними засобами в місцях компактного проживання угорців Закарпаття.

Товариство угорської культури Закарпаття:

1. Підтримує кандидата на посаду Президента України Віктора Андрійовича Ющенко у другому турі виборів.
2. Сприяє обранню кандидата з усіма наявними засобами в місцях компактного проживання угорців Закарпаття.

Кандидат на посаду Президента в разі обрання сприятиме позитивному вирішенню наступних питань:

1. Підтримка ініціативи КМКС щодо створення Притисянського району.
2. Реабілітація угорців, які стали жертвами сталінських репресій з виплатою їм компенсації.
3. Створення інституту гарантованого представництва національних меншин, (в тому числі угорців) у Верховній Раді України.
4. Розширення та реалізація мовних прав угорського населення Закарпаття.
5. Всебічне сприяння розвитку Закарпатського угорського педагогічного інституту.
6. Сприяння розвитку мережі навчальних закладів з угорською мовою навчання. Створення в рамках національної культурної автономії спеціальної державної установи для управління мережею вищезазначених закладів.
7. Сприяння наданню пільг та допомоги угорському населенню Закарпаття з боку Угорщини.

Ковач Микола Миколайович
Голова ТУКЗ

Ющенко Віктор Андрійович
кандидат на пост Президента України

4. melléklet

6. táblázat: A magyarok által jelentős számban lakott települések választási adatai

Szavazókör száma	Település	Szavazók száma	Szavazott	Részvétel %	Régiók pártja	Júlia Tyimosenko blokk	Nasa Ukraina-Narodna szamooborona blokk	Szocialista párt	Kommunista párt	Litvin blokk	NU-NSZ blokk %	Szocialista párt %
	Kárpátalja összesen	937614	491431	52,4	97152	141797	152886	17365	8711	29490	31,1	3,5
1-46	Ungváron összesen	95288	51545	54,1	8410	20761	9924	904	1328	4797	19,3	1,8
1-38	Munkácson összesen	63963	32381	50,6	8274	8507	9146	615	1079	1260	28,2	1,9
1-12	Beregszászban összesen	19885	8878	44,6	1811	1851	2348	1325	240	285	26,4	14,9
101-112	Nagyszőlősen összesen	19260	9306	48,3	1477	3740	2444	124	184	450	26,3	1,3
113-115	Csapon összesen	7474	4743	63,5	1132	991	1413	95	119	408	29,8	2
92-94	Visk	5352	1942	36,3	262	497	850	57	20	75	43,8	2,9
74	Nagygejőc	806	496	61,5	112	66	166	78	2	15	33,5	15,7
75	Kisgejőc	570	376	66	62	63	106	89	1	21	28,2	23,7
80	Kincseshomok	281	213	75,8	37	72	62	1	1	24	29,1	0,5
81	Császlóc	562	407	72,4	43	145	156	7	2	33	38,3	1,7
85	Korláthelmec	732	426	58,2	42	119	134	37	6	37	31,5	8,7
87	Koncháza	981	724	73,8	98	230	196	101	0	26	27,1	14
91	Rát	1059	603	56,9	75	117	135	40	4	169	22,4	6,6
92	Tiszasalamon	1130	811	71,8	218	138	245	19	4	68	30,2	2,3
93	Tiszaásvány	636	413	64,9	82	19	164	68	2	33	39,7	16,5
94	Tiszaújfalu	217	157	72,4	38	10	66	12	1	20	42	7,6
95	Eszeny	1344	744	55,4	60	71	243	147	25	131	32,7	19,8
96	Szalóka	659	443	67,2	71	41	204	24	15	38	46	5,4
99	Tiszaágtelek	494	317	64,2	72	18	128	37	3	22	40,4	11,7
100	Kisdobrony	1405	818	58,2	128	47	295	140	9	139	36,1	17,1
102	Nagydobrony	2038	1017	49,9	94	57	326	150	8	277	32,1	14,7
103	Nagydobrony	2200	1442	65,5	147	88	556	205	30	285	38,6	14,2
104	Ungtarnóc	696	397	57	43	135	69	39	2	61	17,4	9,8
105	Sislóc	274	162	59,1	26	30	64	13	3	15	39,5	8
106	Botfalva	474	276	58,2	28	78	72	25	2	44	26,1	9,1

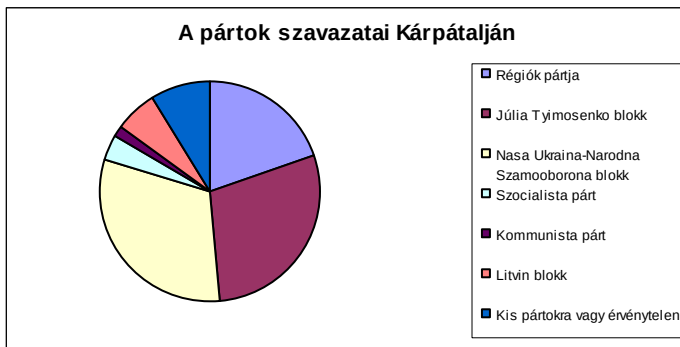
107	Gállocs	390	233	59,7	21	34	103	46	1	3	44,2	19,7
108	Bátfa	186	126	67,7	18	17	62	17	0	5	49,2	13,5
109	Palló	372	243	65,3	37	47	61	29	2	40	25,1	11,9
110	Palágykomoróc, Kisszelmenc	858	565	65,9	80	94	161	106	2	69	28,5	18,8
111	Szürte	1533	816	53,2	88	124	343	73	10	81	42	8,9
112	Téglás	538	355	66	59	63	83	55	4	54	23,4	15,5
	Az ungvári járásban	20435	12580	61,6	1779	1923	4200	1558	139	1710	33,4	12,4
45	Beregrákos	2397	892	37,2	151	182	349	41	11	36	39,1	4,6
60	Izsnyéte	1704	920	54	66	180	574	27	0	13	62,4	2,9
69	Csongor	1739	1040	59,8	43	68	762	102	5	5	73,3	9,8
92	Dercen	2161	1157	53,5	195	77	601	175	8	7	51,9	15,1
120	Szernye	1538	904	58,8	149	124	422	80	5	7	46,7	8,8
121	Barkaszó	1550	904	58,3	134	68	411	162	3	15	45,5	17,9
126	Fornos	1088	681	62,6	64	11	482	37	4	7	70,8	5,4
	A munkácsi járásban	12177	6498	53,4	802	710	3601	624	36	90	55,4	9,6
13	Bátyú	2204	1201	54,5	349	209	351	79	15	36	29,2	6,6
14	Asztély	527	302	57,3	53	35	129	45	3	16	42,7	14,9
15	Badaló	1264	720	57	67	65	391	108	26	2	54,3	15
16	Harangláb	338	338	100	83	36	144	30	1	9	42,6	8,9
17	Bótrágy	1367	683	50	142	71	239	135	8	18	35	19,8
18	Bene	1064	564	53	48	34	174	253	5	7	30,9	44,9
19	Beregújfalu	1490	641	43	111	52	180	195	3	5	28,1	30,4
20	Borzsava	1088	513	47,2	105	55	119	142	8	4	23,2	27,7
21	Mezővári	2285	719	31,5	118	108	156	132	22	3	21,7	18,4
22	Bakta	824	550	66,7	149	143	113	34	6	26	20,5	6,2
23	Nagybereg	1935	794	41	105	98	269	203	7	10	33,9	25,6
24	Nagybégány	1415	670	47,3	164	60	173	172	2	14	25,8	25,7
25	Kisbégány	977	524	53,6	89	28	188	154	0	4	35,9	29,4
26	Halábor	602	398	66,1	52	94	142	73	1	3	35,7	18,3
27	Gát	2173	826	38	85	47	136	396	4	12	16,5	47,9
28	Gecse	775	480	61,9	98	49	193	74	1	10	40,2	15,4
29	Gut	1012	436	43,1	56	17	206	102	5	2	47,2	23,4
30	Déda	1530	615	40,2	74	60	251	78	3	61	40,8	12,7
31	Zápszony	1343	691	51,5	115	79	207	190	3	25	30	27,5
32	Kovászó	713	457	64,1	78	127	184	22	4	11	40,3	4,8

33	Kaszony	1795	909	50,6	98	29	598	83	3	9	65,8	9,1
34	Kigyós	709	400	56,4	58	55	168	64	6	8	42	16
35	Macsola	549	351	63,9	36	49	71	142	8	11	20,2	40,5
36	Hunyadi	254	182	71,7	49	73	26	3	7	4	14,3	1,6
37	Nagymuzsaly	1597	737	46,1	156	117	248	107	10	4	33,6	14,5
38	Alsóremete	584	386	66,1	140	83	103	4	17	11	26,7	1
39	Felsőremete	434	283	65,2	151	55	56	0	7	2	19,8	0
40	Oroszi	685	428	62,5	79	24	235	37	0	6	54,9	8,6
41	Papi	867	347	40	67	16	146	65	5	5	42,1	18,7
42	Hetyen	545	226	41,5	44	8	112	24	3	2	49,6	10,6
43	Rafajnaújfalu	722	392	54,3	43	66	116	115	2	6	29,6	29,3
44	Szoboda	2192	1375	62,7	256	305	596	14	33	59	43,3	1
45	Csetfalva	418	418	100	34	18	253	81	3	2	60,5	19,4
46	Csoma	718	383	53,3	41	69	153	77	16	2	39,9	20,1
47	Som	1094	618	56,5	86	58	178	235	3	9	28,8	38
48	Jánosi	2134	733	34,3	110	59	253	192	17	6	34,5	26,2
	A beregszászi járásban	40223	20290	50,4	3589	2551	7257	3860	267	424	35,8	19
55	Nagypalád	1356	434	32	79	20	168	95	2	25	38,7	21,9
56	Fertőszalmás	770	239	31	36	28	50	84	3	0	20,9	35,1
59	Verbóc	1721	705	41	102	85	279	150	2	20	39,6	21,3
62	Mátyfalva	1176	632	53,7	103	151	270	22	4	28	42,7	3,5
63	Nevetlen	1184	510	43,1	102	61	177	94	2	26	34,7	18,4
64	Batár	607	337	55,5	65	28	62	132	0	4	18,4	39,2
65	Akli	283	145	51,2	5	5	67	52	0	1	46,2	35,9
66	Aklihegy	419	227	54,2	31	14	40	101	0	22	17,6	44,5
67	Újakli	209	118	56,5	45	26	16	19	2	0	13,6	16,1
69	Tiszaújhely	1366	635	46,5	116	140	181	65	13	38	28,5	10,2
75	Tiszakeresztúr	532	313	58,8	17	48	167	49	1	5	53,4	15,7
76	Karácsfalva	288	149	51,7	30	34	39	26	1	2	26,2	17,4
77	Péterfalva	1590	662	41,6	98	79	221	182	5	9	33,4	27,5
78	Tiszabökény	1610	565	35,1	98	30	156	154	0	6	27,6	27,3
79	Forgolány	595	300	50,4	20	29	105	103	0	6	35	34,3
82	Gödénháza	423	230	54,4	49	52	89	5	5	6	38,7	2,2
87	Csepe	1466	788	53,8	114	148	249	169	2	37	31,6	21,4
88	Feketeadó	650	434	66,8	108	122	126	19	4	31	29	4,4
91	Gyula	1054	503	47,7	192	26	130	102	3	8	25,8	20,3

92	Hömlöc	536	333	62,1	112	75	75	8	2	13	22,5	2,4
94	Salánk	2253	1390	61,7	190	128	611	282	23	52	44	20,3
96	Tiszaújlak	1434	775	54	111	154	374	46	7	27	48,3	5,9
97	Tiszaújlak	1136	795	70	121	122	457	30	0	14	57,5	3,8
	A nagyszőlősi járásban	22658	11219	49,5	1944	1605	4109	1989	81	380	36,6	17,7
	A magyarlakta vidékeken	120730	61407	50,9	10187	9137	22365	9413	783	2964	36,4	15,3

5. melléklet

Régiók pártja	Júlia Tyimosenko blokk	Nasa Ukraina-Narodna Szamooborona blokk	Szocialista párt	Kommunista párt	Litvin blokk	Kis pártokra vagy érvénytelen
97152	141797	152886	17365	8711	29490	44030

Régiók pártja	Júlia Tyimosenko blokk	Nasa Ukraina-Narodna Szamooborona blokk	Szocialista párt	Kommunista párt	Litvin blokk	Kis pártokra vagy érvénytelen
10187	9137	22365	9413	783	2964	6558

